

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi
és családi
folyóirat

V. évf. 1. szám
1994. február
50,— Ft

*A jövő biztosabb,
mint a múlt*

Interjú az AIDS-ről

*Ábrahám
felszabadító hite*

A devianciáról

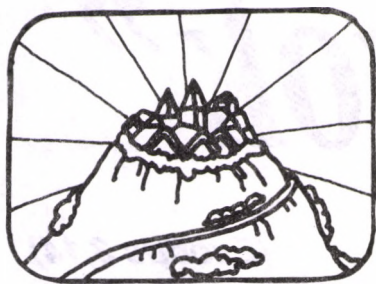
Moha-mese

*Megújuló
egyházszervezetet*

*Hadkötelezettséget
Ellenzők Ligája*

*Megbénított
karizmák*

Julius Morel

A jövő biztosabb, mint a múlt

1. Bevezetés

Előadásom címének egy Karl Rahner-idézetet választottam. Súlyos ok készített erre a döntésre. Az egyház társadalmi szerepének elemzése, vagyis előadásom lényegi tartalma hasonló viszonyban van ugyanis a rahneri gondolattal, mint a skolasztikus bölcsletheben a lényegi szerkezet a lét konkrét feltételeivel. Egyszerűen kifejezve: Felesleges idővesztés volna az összefüggéseket világosan feltárni, ha az azokból folyó konkrét megvalósítás legfontosabb előfeltételeit nem fogadnánk el. Ez utóbbiakra vonatkozik Rahner gondolata, melyet bevezetésként röviden vázolni szeretnék.

1.1. A merészség tuciorizmusa

A 16. század táján három erkölcs-tani rendszer harcolt a hivatalos elismerésért. A probabilizmus állítása ez volt: bizonytalan esetben dönthetünk bármelyik alternatíva mellett, amely valószínűleg jó. A probabiliizmus azt tanította, hogy csak a valószínűbet szabad választani. A tuciorizmus szerint pedig csak a biztosabb megoldás az erkölcsileg megengedett. — Rahner kettősen szellemes iróniával választja ki a szórszálhasogató, anakronisztikus vitának a legkonzervatívabb irányzatát, és saját fegyverét fordítja ellene.

„A mai helyzetben a gyökeresebb, a többet merészelő, az újat bátran inaurálóg megoldás a helyesebb megoldás⁽¹⁾. Minthogy az egyháznak az eltávolodása attól a társadalomtól, amelyhez kötelező küldetése van, a közelmúltban csak növekedett, jogosnak látszik az a kijelentés, hogy „ma a legbiztosabb már nem a múlt, hanem a jövő”⁽²⁾, vagyis ma imperativusznak tekintendő „a merészség tuciorizmusa”, a merészség biztosabb volta⁽³⁾.

Előadásomban megkísérlek néhány szempontot érinteni, melyek alátámasztják meggyőződésemet, hogy ti. a rahneri tételt a magyar valóságra alkalmazni lehet és kell. Aki ezt elfogadja, annak számára világos lesz, hogy ha az egyház társadalmi szerepének elemzéséből levonható következményeket napjainkban meg akarjuk valósítani, akkor a merészség fontosabb, mint az óvatosság, a bátorság jobb tanácsadó, mint a félnék halogatás, a gyökeres megoldás eredménye-

sebb, mint a lassú, átmeneteket célzó kompromisszum — ha konkrét esetekben kivételesen más döntést követel is lelkiismeretünk. Az egyháznak a társadalomtól való elkészítő lemaradását alapvetően lehetetlen olyan beállítottságú egyházi képviselőkkel, hívvőkkel és tisztségviselőkkel behozni, akiknél az egyetlen szerencse, hogy nem a 20. század kezdete előtt születtek, mert különben megakadályozták volna, hogy megkezdődjön.

— Ezért előadásomat úgy fogom fel, mint tudományosan megalapozott motiválást az ilyen értelmű „megtérésre”, a közelmúlt ígétéből való felszabadulásra és a bátor jövő felé fordulásra. — Előre elnézést kérek azoktól, akik ennek tartalmával, súlyponthelyezésével vagy stílusával nem rokonszenveznek. De hát hol volna helyénvaló az ilyen kendőzetlen beszéd, ha nem itt, ahol egyházunkat őszintén szeretők, képzetten gondolkodó emberek találkoznak a Pax Romana hagyományosan nyílt és toleráns keretében?

1.2. A társadalom az egyház működésének adott kerete

Bevezetésem második részében az eddig mondottak szerint értelmezett egyházi megújulás szükségességével kapcsolatban szeretnék néhány szociológiai törvényszerűségekre emlékeztetni. — Minden társadalom elsősorban „személyek sajátos típusú egysége”. Ezen személyek egy része az egyháznak, illetve az egyházaknak is tagja: mintegy „kettős állampolgár-

sággal” rendelkezik. Ez annyit jelent, hogy mindazok, akik egy esetleg megújuló magyar társadalomnak és ugyanakkor egy esetleg nem megújuló magyar egyháznak tagjai, mind megosztottabb, skizofrénebb, elviselhetetlen helyzetbe kerülnek. — És itt még egyszer hangsúlyoznunk kell, hogy egy társadalom sohasem amorf tömeg, hanem mindig az emberi együttélés jellegzetes típusának hordozója. Ezt a típust az uralkodó gondolkodási és magatartási minták jellemzik. Ezért beszélünk (ha nem is egyszerű és általános érvényű definíciók értelmében, de joggal) pl. ipari társadalomról, jóléti társadalomról, szekularizált társadalomról vagy informált társadalomról. Az adott társadalomban érvényes gondolkodási és magatartási mintáknak akkora a jelentősége, hogy méltán foglalkozunk a valóság társadalmi konstrukciójával⁽⁴⁾, és megokoltan állíthatjuk, hogy itt egyfajta koordinátarendszerről van szó, melytől értékítéletünk függ, hogy ti. mi van „fönn” és mi „lent”, mi van „jobbra” és mi „balra”. Konkrét példákkal kifejezve: Ugyanaz a szeretet követelhet tőlünk az egyik társadalmi típusban békét, a másikban harcot, ugyanaz a kifejezés lehet az egyik társadalmi típusban a legjobb közlés, a másikban pedig a félreértések forrása. Ilyen értelemben döntő kérdés, hogy a kereszténység közlése az egyház részéről az adott, éppen érvényben levő, uralkodó társadalmi típusban megfelelő-e vagy nem, hogy azzal szinkronban van-e vagy ahhoz viszonyítva anakronisztikus.

2. Magyar egyház a magyar társadalomban

A magyar társadalomnak kialakult vagy kialakulóban lévő új típusával, valamint a magyar katolikus egyház jelen arculatával sok hozzáférő szakember foglalkozik — egyesek meglepő módon már évtizedek óta, mások az utolsó négy évben. Mostani, eszmecsereit indukálni szándékozó rövid

előadásomban ezekre a tanulmányokra, és sok nyugati analógiára támaszkodva megkísérlem a megújuló magyar társadalom típusának hat lényegesnek látszó jellemzőjét felvázolni, mindegyik pontban szembesítve ezt a jelen magyar katolikus egyház lehetőségeivel, tehetetlenségének okaival, feladataival.

2.1. Informált társadalom

Első pillantásra közhelynek látszik, de közelebről szemlélve nagy horderejű a megállapítás, hogy társadalmunk egy alfabetizálódott, írni és olvasni tudó, vagyis informált és szellemileg felvilágosult társadalom. Az utolsó évtizedekben rendkívül olcsó áron jutott el igen sok könyv és folyóirat a magyar közönséghez, s ha ennek egy része csapnivalóan rossz volt is, végeredményben kialakult egy olvasáshoz szokott, információra éhes, és ilyen értelemben a nemzetközi összehasonlításban is élen járóan művelt társadalom⁽⁵⁾. Ugyanakkor nálunk is, mint sok más országban, növekedett mind a középiskolát végzetek, mind a főiskolát végzetek aráyszáma. Ám ezek az összetevők elkerülhetetlenül vezetnek kritikus gondolkodásmóddhoz, önálló ítélethez. — Ne keressük most ennek a közismert és sokszor bizonyított összefüggésnek bonyolult és sokszor fonák kihatásait, hanem gondolkozzunk el olyan szempontokról, amelyek a kereszténység képviselőit nézve ebből származnak.

Ezek közül a legkérdésesebbnek azt a gondolkodási és kifejezési stílust tartom, amely a magyar egyház hivatalos megnyilatkozásaiban és a fiatal papi generáció szocializálásában nem ritkán szerepel, és amelynek két tragikus jellemzője van: anakronisztikus és a többség számára elfogadhatatlan. — *Anakronisztikus* a szó etimológiai értelmében, vagyis időszerűtlen. Múzeumban érezzük magunkat, amikor a „Szentszék” kifejezést halljuk, amikor a bűn, vagyis a kárt okozás elégtételeként „3 vagy 5 Üdvözlégny” szerepel, amikor miseintencióként pénzt fogadunk el a „tisztítófüzben szenvedő, elfelejtett lelkekért” mondott misére — ebben a körben nem kell folytatnunk ezt a mérhetetlenül lehangoló hosszú sorozatot. Mindnyájan tudjuk, mennyi kár származik ilyen és hasonló elemekből ma, noha régebbi, más típusú társadalmakban talán helyes értelmezést kaptak az akkori vagy ottani koordinátarendszerben. — De még

ennél is veszélyesebb sok hivatalos egyházi megnyilvánulás és liturgikus szöveg stílusának másik jellemzője, hogy ti. a többség számára *elfogadhatatlan*. Kenetteljesség, titokzatosság ott is, ahol nem titokról van szó, időszerűtlen kifejezések, büntetőbíróra emlékeztető istenkép, mágikus elemekre való célzás — mindez egy olyan kommunikációs szindrómát eredményez, melynek hatását talán a legplasztikusabban egy középkori pokol-ábrázolás példázza: naiv hívők kis csoportja elfogadja, hogy a pokol valóban olyasféle kínzókamra, mint azt a freskó mutatja — felvilágosult és képzett hívők szintén kis csoportja képes elhelyezni a vallástörténeti és művészettörténeti vonalon, és talán helyesen értelmezni is tudja, — a nagy többség azonban vagy közömbös vállonással, vagy éppen felbőszülve veszi tudomásul. Az összeredmény katasztrofális. — Ne felejtjük el, hogy ebből a szempontból az emberiségnek általunk ismert történelmében először állt be új helyzet: a múlt századbeli földesúrnak ugyanúgy nem kellett sokat törődnie azzal, megértik-e a parasztjai az ő elvi és elméleti szempontjait, mint több ezer évvel ezelőtt az egyiptomi fáraóknak. Ma azonban a legsikeresebb multinacionális vállalkozás is rövid idő alatt tönkremenne, ha áruját olyan formában kínálná fel a potenciális vevőknek, mint egyházunk, és benne eléggé élen járóan magyar egyházunk teszi az érdeklődő és kereső emberek tömegeivel. — A

2.2. Szavahihetőségre érzékeny társadalom

Bizonyos mértékig az előző ponttal összefüggésben megállapítható, hogy a mai magyar társadalomban erős igény fejlődött ki az autenticitás, a szavahihetőség iránt. Mint sok más európai kultúrában, úgy nálunk is érvényben voltak a 20. század közepéig az udvari ceremóniák utódjaiként kialakult udvariassági formák. Történelmietlen szemlélet volna ezeket egészükben elítélni. De természetükből kifolyólag a betanult, mesterkelt színészi rítusok jellegét hordták. A ma stílusa, ha esztétikailag sokszor elmarad is a régi gesztusok mögött, sokkal egyszerűbb, személyesebb és közvetlenebb, vagyis más, újabb igényeknek felel meg. Ehhez hozzájárul még az a megalkuvás nélküli igazmondásra irányuló vágy és elvárás is, melyet a nemzetiszocialista, majd pedig a kom-

„félbemaradt II. Vatikáni Zsinat” eredményeként a pap a misében a hívek felé fordult —, de megmaradt az emelvényen, a latin nyelv helyett mindenki számára érthetővé vált a liturgia nyelve, de annál kevésbé a szándékolt üzenet mondanivalója. — Mennyi veszteséget kell még elszednünk, amíg végre hajlandók leszünk szétválasztani egyrészt azt, amit szent és sérthetetlen hagyományként maradéktalanul megőrzünk és szakembereink körében tanulmányozva ápolunk, és másrészt amit szakemberek magyarázatának eredményeként a hívő ember számára mint Isten kinyilatkoztatását érthető formában felkínálunk? Milliós számra ismételtetik világszerte a Miatyánk szövegét: „Ne vígy minket a kísértésbe”⁽⁶⁾ — vajon milyen lelki haszonnal? Hosszú időn át imádkoztuk a Krédónak egyik tételét: „Szálla alá poklokra” — ki mit érthetett ezen? Újra meg újra olvastuk Jézus feltámadás utáni mondását: „Noli me tangere”⁽⁷⁾, vagyis: „Ne érints meg engemet” a helyes fordítás helyett: „Engedj el” vagy „Ne tarts vissza”. Mire volt jó a hosszú ragaszkodás a félrevezető, hamis fordításhoz? — Az ilyen példának se szeri, se száma. Ha tudatosítjuk, hogy egyházunknak informált társadalomban kell betöltenie küldetését, akkor kifejezetten szakszerűen és radikális változtatásoktól sem visszarettenve kell foglalkoznunk az egyház és a társadalom közti kommunikáció kérdésével.

munista propaganda nap mint nap indukált, és amely 1956-ban és 1989-ben olyan elemi erővel tört elő.

Egyházunknak nagyon ószintén és alaposan át kellene gondolnia felelősségét és teendőit ebben az új típusú társadalomban. A feladat egy része viszonylag egyszerű, másik része annál bonyolultabb. — Viszonylag egyszerű volna például önmagunkat tudatosan ránevelni, hogy csak azt mondjuk, amiről tényleg meg vagyunk győződve. Miért kell úgy tenni, mintha mindenre volna receptszerű válaszuk? És ha valami kritikával végleg sarokba szorítanak minket, még akkor is kivágjuk magunkat azzal, hogy hát elismertem a bűnösök egyháza vagyunk. Hogyan reagálnánk, ha pl. egy politikai párt ilyen mondat mögé bújna el kritikánk elől? — A szavahihetőség

íránti vágnak való megfelelés más területeken azonban lehet néha igen nehéz (de persze nem kevésbé szükséges) feladat. Ennek illusztrálása céljából egy idézetre nyúlok vissza. Leopold Ungar, az osztrák Karitásztisztességben megőszült igazgató-prelátusa, néhány évvel halála előtt tanulmányt írt, melyben foglalkozik a nők szerepével is az Egyházban: ez a téma az utóbbi években sok vitára adott okot. Hozzászólását olvasva joggal jelenhet meg lelki szemeink előtt az ironikus mosoly, amellyel ez az igazán nem forrófejű, köztiszteletnek örvendő magasrangú pap a következő szöveget írta: „Megnyugvást hozna, ha fontos pozíciókat, amelyek nincsenek a papszenteléshez kötve, vagyis sem a kinyilatkoztatásra, sem az ősegyházra nem vezethetők vissza, például a bíborosi hivatal, fokozódó mértékben nőkkel töltenék be. Ez valószínűleg megcáfolná a gyanút, mely szerint a pápa egy hamis macho (=hangsúlyozottan férfias)-gondolkodásmódból kifolyólag van a nők pap-ságá ellen”⁽⁸⁾. — Tudatosan választottam extrém példát, mert a feladat bonyolultsága nem ment fel minket a szavahihetőség kötelezettsége alól. Amíg még ilyen kérdésekben is csak megértő, cinkos mosollyal kacintunk egymásra, ne várjuk el társalmunktól, hogy más kérdésekben viszont higgyen nekünk.

2.3. Nagykorú társadalom

Új típusú társadalom alakul ki a mai Magyarországon abból a szempontból is, hogy tagjai szociológiai értelemben mindinkább a felnőtté, érettségre, teljeskorúságra, önjogúságra kerülnek. Ezt az állapotot a frankfurti Theodor Adorno az alkalmazkodás képességének és az ellenállás képességének egyidejű birtoklásában jelölte meg. Nem lehet érett emberről beszélni, ha valaki nem képes az adott időben és térben viszonylagos helyzetet felismerni és cselekvéseit ahhoz alkalmazni, hiszen az

ilyen lényt legfeljebb érett „holdlakónak” lehetne nevezni. De aki csak az adottságokhoz való alkalmazkodásra képes, az sem érett ember, hanem legfeljebb személyiség nélküli, jól olajozott gép⁽⁹⁾. — A társadalom nagykorúsodása nem magyar különlegesség, de nálunk egyedi vonásokkal is rendelkezik. Nálunk ugyanis az átlagnál erősebb volt és tovább tartott egyfajta infantilizmus, amint azt néhány indikátor segítségével a szociológus Hankiss Elemér felvázolja: „Gondoljunk csak például mint kóros tünetre a hatalmi ideológiai függésrendszernek történetileg alig-alig változó paternalisztikus–infantilisztikus terminológiájára; a megannyi királyapánkra (ami persze még mindig jobb, mint a neki megfelelő *atyuska*) a katolikus egyház és a hívők tisztelendő *atyám–gyermekem–fiám–leányom* kapcsolatára, a *honatyákra*, a földesurak *atyáskodó*, a felnőtt bérest is *lefiamozó* fölénytudatára, a méltóságos úrnak gyermeki alázattal kezelt csókoló cselédnőkre, a trianoni haza hű *fiaira s lányaira* és így tovább. Száz–kétszáz évvel túlélte nálunk ez a terminológia s a mögötte meghúzódó feudális–paternalisztikus függésrendszer önnön nyugat-európai változatait”⁽¹⁰⁾.

A vallásszociológus hozzáfűzheti, hogy még az egyház saját rendszerén belül is ellentmondásban van Jézus egyszerű és egyértelmű kérése:

„Atyának se szólítsatok senkit a földön, mert egy a ti Atyátok, a mennyei”⁽¹¹⁾ azzal a szokással, hogy a papokat „atyának”, a püspököket „püspök atyának”, a pápát pedig egyenesen „Szentatyának” — vagy modern egyszerűséggel „Őszentségének” — nevezgetik. — A magyar társadalom az utóbbi évtizedekben erősen leszokott a személyes felelősségvállalásról. A politikai rendszerváltozással az ellenhatás nem vártott magára és még erősödni fog. A magyar egyház sok értékes és reális lehetőségének a sfrját ássák azok, akik fékezik vagy megakadályozzák a felkészült hívők bevonását, felelős együttműködését és döntési kompetenciáját az egyház közösségében. Akkor kezdjünk vitatkozni arról, hogy milyen mértékig lehetséges egyházunkba demokratikus rendszert bevezetni, amikor az együttes döntés jogát minden olyan területen megvalósítottuk, ahol ez kétségtelenül nem ütközik teológiai megfontolásokba.

2.4. Kis közösségek társadalma

A kommunizmus politikai, gazdasági és kulturális rendszere a kollektívizmussal pecsétjét nyomta a magyar társadalomra. Ennek válságát szakértők szerint „a megalomániás iparosítás, a gazdasági erő (s ezzel együtt a politikai hatalom) túlcenzuralizálása okozta.” Érthető tehát a kritika és az

igény, mely már jóval a fordulat előtt, pl. 1981-ben így fogalmazódott meg: „Óriási energia- és nyersanyagárfordítással érjük el azt, amit kicsiben, az emberi képességekre, találékonyságra, műgondra építve, kevesebb energiával és anyaggal is elérhetnénk. Vissza kell térni az emberméretű munkához, az önfenntartó közösségekhez, a helyi közösségek autonómiájához”. „A kicsi a szép” eszméjéhez⁽¹²⁾. Alapvető emberi társas igényekről van itt szó, amelyekre joggal hivatkozik a szociológia, főleg Ferdinand Tönnies »Közösség és társadalom« című, egyébként vitatott tanulmánya óta.

Erre a társadalmi változásra bámulatra méltó érzékkel reagált a magyar egyház bázisa — kár, hogy nem lehet mindegyik püspökünkről ugyanezt elmondani. Ám ezen a té-

ren is kifizetődő továbbra is kitartani, tanúskodni és meggyőzni, hiszen itt az egyházon belüli közlési rendszer specifikumáról van szó, amint ezt a vallásszociológia egyik legjobb szakembere megállapítja: „Úgy vélem, hogy a személytelenség nem egyeztethető össze a vallási kommunikációval. A vallási kommunikáció a személyes kapcsolathoz van kötve, éntekapcsolatokat tételez fel, vagyis azt, hogy az egyik ember komolyan veszi a másikat mint személyt annak sajtószereplésében, és ennek feltétele, hogy egyáltalán ismerjék egymást. Ezért a vallási kommunikáció rá van utalva egymást ismerő és a kölcsönös rokonszenv kötelekeivel összefűzött emberek kicsiny csoportjaira — amivel nem azt akarom állítani, hogy ki is merül ebben.”⁽¹³⁾

2.5. Szegények és gazdagok társadalmá

A mai magyar társadalom arculatának egyik legfeltűnőbb vonása, összevetve a közelmúlttal, a gazdasági rendszer piaccgazdasági jellege. Nyugati társadalmakban harmadik fázisához ért el ez a típus: a *szabadpiaci* gazdaság után következett a *szociális* piaccgazdaság, és ma az *ökoszociális* piaccgazdaságnál tartunk. A sorozatnak remélhetőleg nincs vége, mert a legutolsó stádium is hiányos és igazságtalan⁽¹⁴⁾. Melyik változat, mikor és milyen sajátosságokkal jut érvényre a magyar társadalomban, az ma még nehezen becsülhető meg. Nyilván nem egyszerre, nem egyszerre és nem egy az egyben valósul meg a maradandó új. Bizonyosnak mondható talán annyi, hogy a társadalmi rétegződés gyökeres változásokon megy keresztül, hogy gazdagok új típusú osztálya van kialakulóban és hogy a szegénységnek is új válfaja születik meg, beleértve az úgynevezett „új szegénységet” is, mely nem az anyagi nulla pontot, hanem a behozhatatlannak látszó mínuszba jutást jelenti.

Egyházunk most mintegy belekényszerül súlyos döntésekbe, melyek közül csak kettőt említsek. Az egyik: opció a szegények mellett. Teológusok és egyháztörténészek feladata ennek bibliai premisszáit és az ősegyházban gyökerező hagyomány érveit kidolgozni, keresztény hívők, papok és püspökök kötelessége ezt szóval, tanúságtétellel és tettekkel mindennapi valóságra váltani. — Az egyház másik súlyos döntése a gazdasági hata-

lommal folytatandó nyílt beszédre vonatkozik. Nem hiszem, hogy az egyetlen megoldás: keresztény ember ne vegyen részt a piaccgazdaságnak a konkurrencia miatt bizonyos mértékig elkerülhetetlenül brutális, nem ritkán embertelen rendszerében, az egyház ne fogadja el a gazdagoknak valóban sokszor piszkos úton szerzett pénzét. Mert a szavahihetőség kárára menő paktálás és a remete hivatásának megfelelő kivonulás között meggyőződésem szerint van lehetőség őszinte keresztény együttműködésre még az erkölcsileg hibás rendszerben is, ha a gazdag keresztények és a gazdagok javaiból profitáló keresztények először is nyíltan elismerik a rendszer immanens erkölcstelenségeit, másodszor teljesen kimerítik a rendszerben felfedezhető viszonylag szűk játéktérrel a profitról lemondó jótékonyosságra, és harmadszor a pénzzel együttjáró hatalmat és lehetőségeket a rendszer keresztényibbé tételének szolgálatába állítják.

2.6. A lényeglátást igénylő társadalom

Térjünk ki végül röviden még egy társadalmi típusra, mely Nyugaton is, de Magyarországon még inkább egyelőre csak előjeleiben mutatkozik meg: a lényegyet kereső társadalomra. Régi emberi közösségek egyszerű szerkezetben éltek, és szinte csak a betegséggel, a háborúval és a természeti katasztrófákkal voltak gondjaik. Ma összehasonlíthatatlanul komplikáltabb

keretek között sok új, emberalkotta veszéllyel kell még ráadásul szembenéznünk a környezetszennyeződéstől a szupergau-ig és az atomháborúig, a nyersanyagok kifogyásától a szeméthegek növekedéséig. Érthető ellenhatásként a lényeglátás és a lényegeségi értékskála keresésének az igénye fejlődik ki a modern társadalmakban. Részben erre vezethető vissza a politikával kapcsolatos bosszús kedvetlenség, vagy a ceremóniáktól való irtózás.

Jó volna, ha egyházunk ezt a fejlődést figyelembe venné, hiszen az egyházból való emigrálás is részben arra vezethető vissza, hogy sokszor több szó esik a lányok ministrálási képességének a teológiai érveiről és ellenérveiről, mint a „harmadik világ”, a háború és béke, a szociális igazságtalanság vagy az emberi elnyomás problémáiról. — Való igaz a megállapítás: Olyan kis adagokban oltották sokakba a kereszténységet, hogy azok a kereszténység egésze iránt immunitássá lettek. — A II. Vatikáni Zsinat az ökumenizmussal kapcsolatban ezt tanítja: „A tanok összehasonlításakor nem szabad elfelejteni, hogy a katolikus tanrendszeren belül az igazságoknak rangsora, vagy 'hierarchiája' van aszerint, hogy milyen összefüggésben vannak a keresztény hit fundamentumával.”⁽¹⁵⁾ Ezen még sokat kellene elmélkednünk, hogy keresztény küldetésünk konkrét formáira nézve a „merészség tuciorizmusa” értelmében fantáziadús következtetéseket tudjunk levonni.

3. Befejezés

Előadásom tartalmának az felelnem meg, ha most befejezés nélkül, hirtelen megszakítanám, hiszen ezek a gondolatok megvalósításuk nélkül lényegileg befejezetlenek. Alkalmazkodva azonban egy értelmes tradícióhoz, rövid összefoglalással zárom mondanivalómat:

3.1. A szinkronizálás szükségessége

Jókai Mórt idézem: És mégis mozog a föld. „Mikor Galilei ezt az elékezetes mondást tevő, megdobbantá lábával a földet: éppen csak ezt a kis darabját a földnek felejté el megrúgni, ami itt a Kárpátoktól a Dunáig kikekerekítve fekszik; az egész föld megmozdult, hanem ez az egy darab állva maradt.”⁽¹⁶⁾ Ezt a képet a mai magyar társadalomra nem lehet alkalmazni. Ha azonban egyházunkra ráillik, ak-

kor különleges típusú földrengés keletkezik a mintegy „kettős állampolgársággal” rendelkező magyar katolikusok fejében és szívében — tragikus következményekkel. Egy szinkron jövő így nyilván biztosabb, mint egy anakronisztikus múlt, megteremtése azonban — noha sürgős — egy csapásra nem lehetséges. Ennek okát a magyar egyház tagságának sokrétűségében látom. Leegyszerűsítve: két kategória igényeinek kell megfelelnünk, melyek közül az egyik a jövőt hordozza. Nem szabad megengednünk, hogy ez a réteg elveszítse egy olyan egyházba vetett reményét, mely az új társadalmi típusban is képes az emberi egzisztencia legközpontibb gondjaira megváltást közvetíteni. Ez a cél legitimál sok provokációt, kritikát, kísérletezést.

3.2. A differenciálás művészete

De ugyanolyan szeretettel kell fordulnunk a másik kategória felé is, amelyik ragaszkodik ahhoz, amit talán keserves áldozatokkal tett magáévá, amit megszeretett, amivel évtizedeken keresztül azonosult — noha tudjuk, hogy ez a réteg nem a jövőt hordozza, és hogy kötelességünk ebben a kategóriában is kellő diszkrécióval a jövőt építeni. — Nem ismerem erre a dilemmára más megoldást, mint egyrészt egy szinte emberfölötti toleranciára való önnevelést és nevelést, de mivel az sem gyorsan, sem teljesen meg nem valósítható, másrészt: egy áldozatoktól sem viszsziadó differenciálást. Amely persze lehetetlen, amíg minden réteg minden tagjának minden vasárnap egy templomba egyszerre kell egy stílusban ünnepelnie és imádkoznia. — Nem szabad megvárunk, amíg homogenitás áll be azáltal, hogy egy híján minden réteg elmaradozik. Sok értékről lemondhatunk — de soha nem mondhatunk le embertársainkról.

- (1) Handbuch der Pastoraltheologie. Bd.IV/1 276. old. — (2) 276. old. — (3) 274. old. — (4) P. Berger – Th. Luckmann: Die gesellschaftliche Konstruktion der Wirklichkeit, Stuttgart 1969 — (5) V.ö. pl. Statistisches Handbuch für die Rep. Österreich 1988, 542. old. — (6) Mt 6,7–13 és Lk 11,2–4 — (7) Jn 20,17 — (8) Leopold Ungar: Das Böse hassen, die Bösen heben. In: Thomas Chorherr: Heiliger Zorn, Wien 1989, 56. old. — (9) V.ö. Th.W. Adorno: Erziehung zur Mündigkeit, Frankfurt 1973. — (10) Hankiss E.: Társadalmi csapdák. Diagnózisok. Budapest 1983, 411–412. old. — (11) Mt 23,9 — (12) Hankiss, 273. old. — (13) F.–X. Kaufmann: Az egyházvezetési struktúrák mellékhatásai. In: Mérleg 1992/4, 385–386. old. — (14) V.ö. II. János Pál: Centesimus annus — (15) 11. pont — (16) Móra Könyvkiadó, Budapest 1987, 5. old.

Az előadás elhangzott a Pax Romana 1993. évi kongresszusán. A Szerző szíves engedélyével közöljük.

Januári közhelyünk

„Mosom kezeimet” (mint Pilátus)

Lényeges elemei ennek a szemléletnek, ill. magatartásnak:

a) A felelősség nem vállalása. Pilátus egy közösen végrehajtott gyilkosságban sem a felelősség rá eső részét, sem a tisztéből fakadó végső felelősséget nem vállalja. Helyzetéből fakadóan az átlagember ilyen súlyú ügyekben nem is vállalhatja a végső felelősséget, de a baj az, hogy a felelősség rá eső részét sem vállalja (pl. háborúzás, éhezők éhezni hagyása). De kibújik a szög a zsákból a hétköznapi ügyekben, amelyekben a lehetséges végső felelősséget sem (még kevésbé) vállalja. Ártatlansági örületben szenved.

b) A felelősség áthárítása. A nem-vállalás lehetne még pusztán gyávaság, az áthárítás már kifejezett rosszindulat jele. Megbélyegez és elítél. Ráadásul bagoly mondja verébnek, hogy nagyfejű.

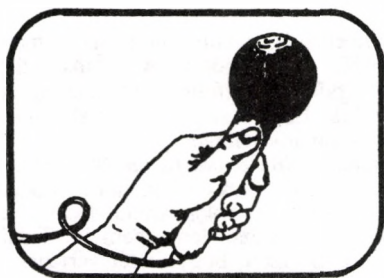
c) Mások előtt tisztának *látszani* akarás. Ez nagyon lényeges. Lehet a tényállás akármilyen, az huszadrangú, de az ilyen ember számára, mondhatni, szinte végső érték az, hogy mások tisztának lássák őt. Mert ha ezt sikerül elérnie, akkor tudja csak tisztának látni saját magát. Ebből is következik:

d) A saját lelkiismeret nem fontos. Első pillanatra úgy tűnik, nincs is. De még Pilátusnak, az igazi nagy kutyák egyikének is van: „Én semmi vétket sem találok benne” (Jn 18,38; 19,6.12). Ám lelkiismeretét „saját jól felfogott érdekében” elaltatja. Mint mindenki, aki az ő szellemében cselekszik. Ezek után nem csoda, ha oly fontossá válik az ilyen ember számára, hogy mások tisztának lássák. Belső irányítóját elvetette, kénytelen külsőkhöz igazodni.

e) Belső hazugság. Az előző négy mozzanat mindegyike belső hazugságot takar. Csak ennek a hazugságnak az árán és alapján lehet a felelősséget nem vállalni, másokra áthárítani, tisztának látszani és lelkiismeret elaltatni. A belső hazugság azonban csak úgy lehet megnyugtató, ha mások megerősítik. Ezért feltétlen elemként társul hozzá:

f) A képmutatás. Pilátus vizet hozat és a nyilvánosság előtt megmossa kezeit. Nemcsak tisztának *látszani* akar, hanem meg is játssza a *tisztát*. A kép-mutatás itt tökéletes. A legtöbb embernek erre nincs módja (meg elég fantáziája sem), ezért a képmutatás többnyire szimbolikus, azaz szóban történik: elmondja, ő maga mennyire ártatlan, mások mennyire hibásak, s eközben természetesen bőségesen él a bemocskolás és a rágalom eszközeivel.

g) Látványosság. Akár tettekkel, akár szavakkal történik a képmutatás (akár mindkettővel), lényeges kelléke a látványosság, ill. a nagyhangúság, hiszen a hatásosság nagy mértékben ettől függ. Színészi eszközökkel mindent el lehet érni azok körében, akik maguk is így gondolkodnak: „Ha te elhiszed, amit én hazudok neked, akkor én is elhiszem, amit te hazudsz nekem.” Azok körében, akik szintén „mossák kezeiket”.

Egy AIDS-es barátja voltam

Schanda Beát (képünkön) ismerheti a TV-néző, rádióhallgató Olvasó. Ő ugyanis — nemzetközi zenei szervező lévén — gyakran szerepel a médiumokban. Jómagam kisgyermek korától ismerem őt, mégis meglepett, amikor megírtam tőle, hogy egy AIDS-es barátja. Örülök, hogy e kezdetben elhallgatott kapcsolatról most kész a nyilvánosság előtt nyilatkozni.

Foto: Tóth Péter

— Bea, a barátod már hónapok óta halott. Ezért most már úgy kell feltennem a kérdést: Valóban egy AIDS-es barátja voltál?

— Igen. De ez így könnyen félreérthető. Az illető homoszexuális volt, én nő vagyok. Tehát barátságáról csak szellemekben, a szó legnemesebb értelmében lehet szó. Hogy barátja voltam-e? Hosszú ideig talán csak jó ismerőse, de az utolsó időben már barátja. Akit az ember mélyebben megszeret, aki felé intenzív szeretettel odafordul, az barátává válik.

— Hol ismerted meg?

— Tanárom volt. Vidéken, ahol tanultam.

— Mióta tudtad, hogy homoszexuális?

— Még eléggé az ismeretségünk kezdetén a bizalmába avató. Elég hamar azt is láttam, hogy én nem tudok ezen az alapbeállítottságán változtatni. Végül is elfogadtam tényként.

— Nem zavart?

— Kettőnk kapcsolatában szinte nem. Ha azonban partnerjellegű barátja is jelen volt, akkor igen. De erre ritkán került sor, mert kényelmetlenségemet ő is érezte, s így ezeket a helyzeteket kerültük. Amiből az is adódik, hogy ilyen jellegű baráti körét nem ismertem.

— Később sem? Nem beszélt rólok?

— Legfeljebb egy-egy nevet említett, csaknem érintőlegesen. Úgy gondolom, egyéni tragédiája, hogy mellette nem volt állandó partner. Tudom például, hogy egyik amerikai kollégámnak több mint tíz éve van állandó partnere, élettársa.

— Te hogyan ítéled meg a homoszexualitást?

— Számomra idegen. A teremtés rendjében a két nem adott, s ez biztosítja az emberi nem fennmaradását is. De azt,

hogy a homoszexualitás egy létező emberi viszony, nem lehet figyelmen kívül hagyni. Erkölcsi megítélése lehet ellentétes, de meggondolandó, hogy a heteroszexuális, két nem közötti kapcsolat is lehet önző és önzetlen, és a homoszexuális kapcsolat szintén. Márpedig ha a szeretet a döntő, akkor bármilyen kapcsolatban az önzetlenségnek, az adni akaró szeretetnek csak pozitív lehet a megítélése. Ha a szeretet a döntő, akkor ennek a kapcsolatnak is helye van a szeretet társadalmában. Hiba akkor van, ha valaki az egynemű kapcsolatot a két nemű fölé emeli.

— Ilyen is van?

— Persze. Az ókortól kezdve.

— Más hibát nem látsz?

— De igen, bár ez sem kizárólag homoszexuális probléma: Ha nem alakul ki állandó kapcsolat (s ez ebben a körben talán gyakoribb az átlagnál), a futó kalandok és az önzés lesz a jellemző.

— A ti kapcsolatokban mi volt a legfőbb nehézséged?

— Az, hogy nem tudtam az ő világába igazán, teljes énemmel belépni. Kívülálló voltam, bár — legalább — nem ellenség. A metakommunikációs kifejezéseknek nem találtam meg a megfelelőjét. Mint nő a kritikus pillanatokban együttérzősémnek a jelét egy simogatásban tudnám például megmutatni, de ez itt nem volt jó. Mély depressziójában, vagy a végső stádiumban, amikor a szavak már úgyszemmitmondóak, jó lett volna barátian átkarolni, megölelni, de ezt nem tehettem. Ez nagyon rossz volt.

— Említetted, hogy tanárod volt. Milyen tanár volt?

— Önálló gondolkodásra, kutatásra, véleményalkotásra biztatott. Az oktatógárdán belül ebből számos konfliktusa adódott. Ahogy magától, úgy a diákoktól is elvárta az új dolgokra való nyitottságot.

— Tanítványai szerették?

— Vagy nagyon szerették, vagy nagyon „nem bírták”. Ez minden erős egyéniséggel így van.

— A többiek is tudták a magánéletéről?

— Igen, legalábbis többen. Nem titkolta különösebben.

— Mit szóltak hozzá?

— Akik tanárként elfogadták, több-kevesebb csodálkozással, de általában elfogadták ezt is.

— Nem volt ez pedagógiailag romboló?

— Csak a saját nevemben és évfolyamomon belül tudok válaszolni: ott nem.

— Tanulmányaid befejezése után hazajöttél Budapestre. Megszakadt a kapcsolatok?

— Nem. Csaknem folyamatos volt, bár intenzitása változó. Ami állandó volt, hogy kölcsönösen bizonyos stabilitást jelentettünk egymás számára.

— Miben állt a kapcsolatotok?

— Születésnapon, karácsonykor megajándékoztuk egymást, nyári szabadság, egy-egy utazás után megkerestük egymást, gyakran mentünk együtt színházba, hangversenyre, moziba. S bár beállítottságunk sok és lényeges szempontból különböző volt, társadalmi, világnézeti, közösségi dolgokról sokat beszélgettünk, leveleztünk. Amíg távol volt és főleg levél útján érintkeztünk, azt kell mondanom, mélyebb és több mindent kimondott volt a kapcsolatunk. A személyes találkozásokkor, beszélgetésekkor erősebben jelen volt a különbözőzésünk.

— Mikor tudtad meg, hogy AIDS-es?

— Halála előtt bő fél évvel. Egyik beszélgetésünkön jelezte, hogy legközelebb valami fontosat akar mondani. Nem sokkal utána olyan helyzet alakult ki, hogy rá is kérdeztem. Talán egyikünk részéről sem volt ez igazán új információ-közlés, hanem inkább a már sejtett-tudott valóság kimondása.

Azt tudtam, hogy az alapbetegségen én nem tudok segíteni, ahogy a tudomány jelenlegi állása szerint más sem, de a titkolódzás falának leomlása arra adott lehetőséget, hogy könnyebben kérjen és fogadjon el segítséget.

— *Milyen hatással volt rád, hogy megmondta a betegségét?*

— Az első napokban nagyon felzaklattott. Noha nincs olyan ember ma Magyarországon, aki ne tudna erről a betegségről, mégis sokak számára ez csupán elvi kérdés marad. Annál is inkább, mert a felvilágosító kampányok is elsősorban a megelőzésről, a védekezésről szólnak. Nem készülünk föl, hogyan kezeljük ezt a betegséget a gyakorlatban és hogyan álljunk hozzá a kétségbeejtő helyzetben lévő betegekhez. Azt gondoljuk, hogy ez az orvosok dolga. Pedig a miénk is. Hisz köztünk élnek. Nekem is akkor kellett szembesülnöm a valósággal. Az elején szinte sokkoló volt.

— *Úgy tudom, kért téged, hogy ne mondd el senkinek. Miért titkolta?*

— Olyan fokú félelem van a társadalomban az AIDS-től, hogy aki beteg, azt kiközösítik. Az ő esetében ez többek között azt jelentette volna, hogy elveszíti állását, megélhetését. Teljesen magára marad. A baráti-ismerősi kapcsolatok úgyszorvadnak szinte mindenkivel: nem lehet baráti kapcsolatokat ápolni, de a leglényegesebből hallgatni; a szexuális kapcsolatokról tartózkodni kell...

Személyes depressziójára vezetem vissza, hogy sorstársaival sem akart kapcsolatot tartani. Pedig ez, ha gettó-jelleggel is, de emberi kapcsolatrendszerrel jelentett volna.

— *Mit gondolsz, miért van ez a félelem a társadalomban?*

— Az emberek félnek a fertőzéstől, s nem tudják pontosan, hogyan terjed a betegség. Pedig cseppfertőzéssel, köhögéssel nem terjed. Nyugodtan lehet például egy szobában dolgozni a beteggel, megfogni a használati tárgyait.

— *Te nem féltél?*

— De igen. Főleg kezdetben én is félttem. De láttam elhagyatottságát, és az az evangéliumi jelenet jutott eszembe, amelyben a Betesda fürdőnél várakozik egy beteg, és senki sem segít rajta. Amikor Jézus megkérdezi, akar-e meggyógyulni, azt válaszolja: Nincs emberem, aki levinne a fürdőbe. Neki sem volt senkije, vállalnom kellett. Belső kényszerből. Számomra ez volt annak megtapasztalása, hogy a szeretet hatalma erősebb a félelemnél. Ha valakit szeretek, azt nem hagyhatom olyan helyzetben, hogy azt kelljen mondania: Nincs emberem. Szóval én is félttem, és engem is féltettek.

— *Le akartak beszélni?*

— Azok a kevesek, akik tudtak a dologról, hamar belátták, hogy ők sem tennének másként a helyemben. Persze óvtak. Magam is utánanéztem, megkérdeztem, milyen egészségügyi előírásokat kell betartani.

— *Ő mikor tudta meg, hogy halálos beteg?*

— Már évekkal ezelőtt diagnosztizálták, de fertőzöttsége még jóval korábbi. Nem tudta, kitől fertőződött.

— *Hogyan reagált? Egyáltalán közölték-e vele, s ha igen, miért?*

— Közlik a beteggel, bár tudják, hogy a hírre mindenki depressziós lesz. De közölni kell, mert nemcsak beteg az illető, hanem halálosan fertőz is. Tehát tudnia kell súlyos helyzetéről, felelősségéről. És vigyáznia is kell magára, mert a betegség a szervezet ellenállóképességét teszi tönkre, s így bármilyen könnyebb betegség is súlyossá válhat, végzetes lehet. Mindezt ő is tudta. Ő talán az átlagosnál súlyosabb volt a depressziója, mert amúgy is hajlamos volt erre.

— *Milyen volt a betegség lefolyása? Fájdalmi voltak?*

— A fiziológiai tünetek szinte mindig csak jóval a diagnózis megállapítása után jelentkeznek. A rossz közérzet, szédülés, köhögés, gyengeség egyre állandóbb lesz.

— *Miben tudtál segíteni?*

— Időráfordítással, azzal, hogy rendelkezésére álltam. Azzal a tapasztalattal, hogy van, aki nem hagyja el elesettségében sem.

— *Látogattad? Otthon, vagy a kórházban?*

— Igen. Amíg otthon volt, otthon, ha pedig hosszabb-rövidebb ideig kórházban volt, akkor ott. Abban is tudtam segíteni, hogy tovább maradhatott otthon.

— *Amikor látogattad, beszélgettetek?*

— Attól függött, hogy milyen állapotban találtam. Volt, hogy együtt tudtunk elmenni valahová. Volt, hogy órákig csak hallgattunk. De talán az is jólesik néha, hogy van kivel hallgatnunk, s nem csupán a négy fal vesz körül minket.

— *Milyen a kórház?*

— Szeretném majd a László Kórház megfelelő osztályát

egy másik beszélgetés keretében bemutatni, mert sajátos munkát végeznek az ott dolgozók. Tudják jól, hogy pillanatnyilag senkit sem tudnak meggyógyítani. Legfeljebb átmenetileg sikerül valakit talpra állítani. Ezt a betegek is tudják. Innen van ennek az osztálynak a sajátos jellege.

— *Milyen bent a hangulat? Siralomházra emlékeztet?*

— Az osztályon dolgozók arra törekszenek, hogy csak az legyen bent, akinek feltétlenül kell. Sokat ambulánsan gondoznak. Ők is tudják, hogy kórházban lenni nem jó. Tulajdonképpen minden megtesznek azért, hogy életet verjenek a betegekbe, életben tartsák őket, szó szerint és átvitt értelemben is.

— *Barátod beszélt-e arról, hogy meg fog halni, és hogyan viszonyult a megváltoztathatatlanhoz?*

— Amikor feltárta súlyos titkát, a visszaemlékezés nagyon negatív volt. A betegség megállapításától kezdve ő szinte csak mint haldoklót élte meg magát.

— *Hívő volt?*

— Nem. Ez meg is nehezítette beszélgetéseinket a halálról. Tudta, hogy én hiszek az örök életben.

— *Öngyilkosági gondolatokkal nem foglalkozott?*

— Azt hiszem, irigyelte azokat, akik öngyilkosok lettek. Neki nem volt hozzá bátorsága.

— *Gyakori az AIDS-esek között az öngyilkos?*

— Statisztikai adatokat nem tudok. De vannak.

— *A halál így is elérkezett.*

— Halála előtt két nappal találkoztunk utójára. Legyengült állapotban, magas lázzal, levegőért küzdve láttam. Beszélni már nem tudott...

— *Hogyan hatott rád a halála?*

— Nagyon fájt, nagy üresség van bennem azóta is. De megkönnyebbülést is éreztem, mert rossz volt így szenvedni látni őt, és átélni a tehetetlenségemet. Azóta is tele vagyok lelkiismeretfurdalással, bánattal, hogy nagyon keveset tudtam neki adni.

— *De hát naponta órákat töltöttél vele és ügyeinek intézésével!*

— Igen. De az ember sosem elégedett azzal, amit a szeretteinek ad. Ma sem tudom, hogy mit adhattam volna többet. De adhattam volna jobban, ügyesebben. Csak nagyon nehezen győzi le az ember a saját korlátait.

— *Sokáig te sem beszéltél minderről. Mi indított arra, hogy a nagy nyilvánosság előtt is beszélj róla?*

— Nem beszéltem, mert ő így akarta. Amíg élt, nem akartam megszegni az ígéretemet. Most is kétségeim vannak, hogy jól teszem-e. De most már talán ő is másként látja!

Úgy gondolom, hogy amint az én életemben váratlanul adódott egy ilyen helyzet, bármelyikünk életében adódhat hasonló. És saját esetemből okulva azt szeretném hangsúlyozni, hogy ezek a betegek bizonyíték magányosak és kitaszítottak. Késznek kell lennünk arra, hogy odaforduljunk hozzájuk, hogy ne fussunk el mi is előlük.

— *Még ha gyanúsán néznek is ránk emiatt. De hát a Názáreti Jézust is megvetették, hogy ő a vámosok és bűnösök barátja. Gondolom, te is így gondold.*

— Igen. Bár nem kerestem egy másik AIDS-est, hogy legyen kit ápolnom. De késznek kell lennünk, hogy segítsünk, ha úgy adódik.

— *Számoltál-e azzal, hogy ne adj Isten, ki tudja, milyen módon, te is fertőzött leszel?*

— Persze hogy átmegy az ember fején a gondolat. Nem is egyszer. De abban az első helyzetben, amiről már beszéltem, a vállalás erősebb volt a félelemnél.

— *El tudtad volna képzelni valaha, hogy egy AIDS-es barátja és gondozója leszel? Hiszen a zenei pálya és az egészségügyi eléggé különböző területek!*

— Tulajdonképpen eszembe sem jutott... Az a közeg, amelyben én élek és többségünk él, annyira távol érzi magát az AIDS-től, az AIDS-esektől, hogy ez a gondolataim biztosan nincs jelen mindennapjainkban. Szakmai kapcsolataim során találkoztam külföldi AIDS-esekkel. De az még mindig nem érintett meg személyesen. Ez az adott konkrét, hosszú-hosszú személyes kapcsolat után előálló helyzet kellett, hogy ne is gondolkozzam rajta. Mert mire gondolkoztam, addigra már vállaltam is. Még egyszer hangsúlyozom, hogy ilyen helyzetbe bárki, bármikor kerülhet.

— *És akkor döntenie kell?*

— Igen. Döntenie.

Hanna Wolff

Jézus, a férfi

Jézus alakja mélypszichológiai szempontból
(V. rész)

Az egészséges istenkép

(A németben a „heil” melléknév jelentése: ép, sértetlen, egész, egészséges, teljes; vallási értelemben: üdvös, üdvösségre vezető; az „egészséges” fordítás *egyrészt* mindezeket a jelentéseket tükrözni akarja, *másrészt* az istenkép egész-voltát akarja kiemelni, *harmadrészt* — az előző tartalom következtében — az egészségre, üdvösségre vezető voltát.)

Bár az *Ószövetségben* található nő szimbólumok az istenképpel kapcsolatban (pl. a frigyláda), de ezeknek az integrációja (nem is szólva az anima-magatartásról) zátonyra fut a mereven patriarchális magatartáson, különösen Jozija kultikus reformjától kezdve; így jön létre véglegesen a „Szellem Atya”, aki azonban „a maga magasságában elvesztette eleven kapcsolatát a mélységgel” (G. von Gynz-Rekowski). *Jézusnál* megvan ez az eleven összeköttetés a mélységgel, méghozzá első alkalommal nemcsak Izraelben, hanem az egész vallástörténetben is. Mert neki olyan istenképe van, amely mögött anima-integráció áll. *Jézus istenképének* egészséges rendje központilag abban mutatkozik meg, hogy *a férfias és a nőies értékek egyformán határozzák meg*. Ez csupán egy rövid jellemzés, de Jézus istenképének legintimebb titkát fejezi ki: ő az egyetlen **vallástörténet csúspontját** jelzi.

Ez rögtön megmutatkozik majd, de lássuk előbb, *mi az, hogy férfias, mi az hogy nőies*. (Itt mindenekelőtt a 2. fejezetben már említett F.J.J. Buyendijk *Die Frau* című művére támaszkodunk.) A tipikusan férfi vagy női egzisztencia értékekre irányuló, értékekhez kötődő, értékjellegű megvalósítási módjaira gondolunk. Buyendijk „a férfiség moduszában való emberlétről”, „a nőiség moduszában való emberlétről” beszél, minthogy *nemileg semleges*, absztrakt *emberlét nincsen*; mi azonban szívesebben használjuk a tipikusan *férfi vagy női „megvalósítási mód”* kifejezést, mely egymaga akarja kifejezni a fenomenológiai adottságokat, a jelentésfenomenológiai mélységet, a nem statikus, hanem dinamikus funkciómódot, a szándékvilágot és az ezzel együtt adott etikai és metafizikai jel-

lemzőket, mindazt, ami egzisztenciálisan döntő. Azaz a teljes egzisztencia ily sok vonatkozás módjairól van szó.

Melyek hát a férfias megvalósítási módok? Minden, ami azzal van összefüggésben, hogy „teljesítményekkel létezzünk a világban”. A „teljesítmény” itt nem a munkát vagy egyáltalán a cselekvést jelenti, hisz ez mindkét nemre érvényes lenne. A férfias teljesítmény magában foglalja az egzisztenciaeredeti (kezdetől fogva az egzisztenciában gyökerező) távoltságot a létezéssel (Dasein) szemben, melyet a férfinak mindig előbb le kell győznie, melynek áthidalására mindig előzetesen kell törekednie. Mindig előbb önmagát kell igazolnia, nevezetesen valamilyen teljesítmény révén, s tulajdonképpen csak ezáltal van „itt” (da — Da-sein). Ebben a szituációban tehát a létezéssel szembeni *eredeti „különállás”, „távolállás”* (diastasia) és az ebből következő, teljesítménnyel történő áthidalásra irányuló alapszándék a döntő. Ezért van az, hogy a férfi folyton le akar győzni, tételszerűen állít, valaminek nekifog, valami felé tör, előremegy. *Ennek* megfelelően döntő szerepet játszik a felelősség, az akarat, a kötelesség, valamint az állásfoglalás, a döntés és a határozottság. A férfias megvalósítási mód mindig „önmagának a világba történő kive(t)ítése” (Sichentwerfen), mindig van benne valami nyugtalanság, valami forradalmi, de mindenesetre sajátja a magabiztos tett, cselekvés vagy önérvényesítés.

Hol találkozunk Jézusnál ilyen férfias megvalósítási módokkal?

Az első és legelementárisabb az, hogy felszólít arra: „cselekedjünk” valamit (poiein), s e felszólítás legkülönbözőbb variációit nyújtja. „Cselekedjünk” bűnbánatot (v.ö. Mt 3,2,8;

4,17), „törekedjünk”, „tartsunk ki”, „ne hagyjuk abba”, legyünk „éberek”, „hűségesek”. Itt tehát mindenekelőtt „teljesítményekről” van szó!

Ezért döntésre van szükség, és Jézus döntést kíván. Állást kell foglalni, és vállunkra venni az annak megfelelő felelősséget. Arról a *döntésről* van szó, hogy akarjuk-e őt követni vagy nem; hogy a házunkat — egzisztenciánkat — sziklára vagy homokra akarjuk-e építeni, hogy a jó vagy a rossz úton akarunk-e járni, hogy talentumainkat és lehetőségeinket hagyjuk-e tönkremenni vagy kamatoztatjuk-e őket, hogy olyanok akarunk-e lenni továbbra is, mint a piacon játszadozó gyermekek (v.ö. Lk 7,32), vagy engedjük-e, hogy az Abszolút belépjen az életünkbe.

A döntés még nem elég. A dolog a kitartó határozottságon múlik, melybe a döntés bele van ágyazva. Aki kezét az eke szarvára tette, nem tekinthet vissza többé. A legtermészetesebb és legközelebbi kötelékek sem abszolútak többé (apa–anya). A hamis békeességgel egyszersmindenkorra szakítani kell („kardot hoztam”). Még önmagunkkal is szakítanunk kell (v.ö. Lk 9,23–25).

Ennek a döntésbeli cselekvésnek a világban kell kibontakoznia (föld sója, világ világossága, hegyre épült város, kovász...); egy csöndes sarokban elvacakolni — nem jézusszerű!

Számtalan példát hozhatnánk még. „Az igazságot cselekedni” — ez nem csupán egy jánosi fogalom, ez a jézusi főfogalom! E jelszóval történnek magának Jézusnak a tettei is, de szenvedése és halála is.

A Jézus által képviselt és gyakorolt férfias egzisztenciavalósítási módból nem hiányzik a nyersség és a *keményesség* sem, amelyet akár könnyörtennek is érezhetünk. „Ez a tanítás túl sokat feltételez rólunk”, „kemény beszéd”, „ki képes ezt hallgatni?!” **Jézus lélegzetelállítóan kemény volt!** Tanúskodik erről a talentumokról, ill. minákról mondott példabeszéde (Mt 25,24; Lk 19,21), aztán az, hogy

„keményen”, „szigorúan” vagy „erősen” „korholja”, „fenyegeti” az embereket, s a farizeusok elleni beszédek tempója is. Emiatt nem kellene szabadkoznunk, inkább örülnünk kellene, hogy Jézus mint férfi így beszélt, vagy legalábbis hasonlóképpen.

Ide tartozik Jézusnak az az alapgon dolata is, hogy teljesen magától értődően viseljük a felelősséget saját tetteinkért. **A felelősség révén nő ki az ember** az infantilitásból odáig, hogy önmagává válik; hogy ne mondjuk: kizárólag a vállára vett felelősség révén! A kegyelem nem teszi fölöslegessé a felelősséget, egy effajta kegyelem tartalmatlan elnézés lenne csupán, s ugyanakkor igen destruktív! Pszichológiai szempontból nyugodtan mondhatjuk, hogy Jézus „férfias kegyelemről” beszélt.

De hogyan állnak a dolgok Jézusnál a nőies egzisztenciavalóság tekintetében? Mindenekelőtt: *melyek a női létértékek?*

Ellentétben a „teljesítménnyel” itt a „receptivitás” (befogadókészség, be-

fogadás) áll uralkodóan az előtérben. Nem a kemény, sarkos a világba behatoló megvalósítási mód, hanem a lágy, lekerekített, áramló, folyékony, simulékony. Az *odasimulás, az alkalmazkodás* jelentkezik itt lényegi vonásként, valami Belsőre vonatkozottatottság uralkodik, *minden dolgok belséjére, végső soron a Lét misztériumára irányultság*, a létezés-szel szembeni „távolság” helyett alapvető és eredeti *lét-közelség*, permanens feloldottság a lét(ezés)ben, vagy ha úgy tetszik: receptivitás a lét(ezés)sel szemben, befogadókészség és elfogadás; anyailag gondoskodó, megőrző egzisztenciavalóság ez, mely feltételezi a rugalmasságot és a kitartás képességét, de a változásra való képességet is; a lét-közelség tartós fiatalosságot is jelent.

Hogyan jelentkezik mindez Jézusnál? Általánosságban: ilyen női egzisztenciavalóságos mód az általa annyiszor és annyiszor hangsúlyozott hit (= bizalom, magamat valakire rábízni; a reformátorok szerint a hit

alapjellege, hogy „fides receptiva”). De nemcsak ezt az általánosságot említhetjük. Jézus saját magatartásában integráltak az anyailag gondoskodó vagy megőrző vonások is. Pl.: „Jeruzsálem, milyen gyakran akartalak magamhoz vonni, amint a tyúk szárnyai alá gyűjti csibéit!” (Mt 23,37); „Amikor egy asszony gyermeket szül, fájdalmakat szenved, de ha megszületett a gyermeke ...” (Jn 16,21); „Nem az egészségeseknek kell az orvos, hanem a betegeknek” (Mt 9,12); „Jöjjetek hozzám mind, akik fáradtak vagytok és meg vagytok terhelve...” (Mt 11,28).

Ami pedig *Jézus istenszemléletét* illeti, az elveszett fiúról, az elveszett drachmáról és az elveszett bárányról elmondott három példabeszéde központi jelentőségű. Mindhárom példabeszédben azokat keresik, akik „elvesztek” (akik a tóra-jámborság szemzőgéből nézve „átkozottak”). A keresés, a megtalálás és a megtaláltak megóvása („elrejtése” — borgen, Verborgenheit...) a döntő, s ebben Istennek öröme telik. Jézus Istene előtt az elveszettek, a megvetettek, az elvetettek, a kutaszítottak, a gonoszul meg-rágalmazottak azok, akiknek esélyük van, és nem a kollektívum által elismertek, megbecsültek és magasztaltak, tehát azok, akik semmiképp sem akarnak elveszett fiúk, drachmák vagy bárányok lenni. Ezért (mostantól) az van érvényben, hogy a „vámosok és utcanők előbb jutnak Isten Országába” (Mt 21,31), és „ha ünnepi lakomát adsz, inkább a szegényeket, nyomorékokat, bénákat és vakokat hívd meg” (Lk 14,13); „menj ki az utakra, és hívd be a koldusokat...” (Lk 14,23).

Mi történik itt az istenképpel? Az apa (Isten) elébe ment a tékozló fiúnak, az asszony (Isten) hajladozva keresi az elgurult drachmát, a pásztor (Isten) megfordul és megkeresi és megmenti az eltévedt juhok. *Isten megfordul (megtér)!* Itt valami totálisan megváltoztató, **forradalmi** dolog történt Istennel, pontosabban az istentudattal és az istenképpel! Isten egyáltalán nem az állítólagos igazakat szereti, hanem az eltaposottakért és a lenézettekért van jelen. *Isten az istentelenek istenévé válik* — fogalmazták ma élesen, de helyesen.

Amikor Jézus az elgurult drachmát kereső asszonyként szerepelteti Istent, akkor ezzel maga is úgy cselekszik, mint egy istentelen. Így kellett ennek csengenie a kortársak, s különösen a

hit és a jog hivatalos képviselőinek fülében. Jézus ily módon megkérdőjelezte a tóra-zsidók jámbor egzisztenciáját, egzisztenciájuk alapjait. S mivel ilyen mélyre ható reformációt **nem bírtak eltűrni**, mivel nem voltak képesek megbirkózni saját kollektív árnyékukkal, ki kellett vetniök Jézust. **Ezért halt meg a kereszten**, kifejezetten mint „átkozott” és „istentelen”. Az ítélezők számára a Megfeszített Jézussal együtt a tékozló fiú elébe siető apa, az elgurult drachmát kereső asszony, az elveszett bárány után visszaforduló pásztor is keresztre került.

Ezek a példabeszédek *ugyanis* nemcsak azt mondják, hogy Isten kegyelmes és megbocsátja a bűnöket (ezt többé-kevésbé az egész vallástörténet mondja), hanem valami precízebbet is, s ez a valami eléggé világos: *Jézus nőies létértékeket érvényesít az istenképben!* (Receptivitás, keresés, megőrzés, gondoskodás, ápolás, gyógyítás, lét-közelség — állandóan, határtalanul, feltétlenül!) Ez persze **elviselhetetlen** a kizárólag férfias értékekből élő *patriarchátus számára*.

Íme ilyen az istenképe egy integrált animájú férfinak; ez olyan anima-viselkedés, olyan integráltis vonatkozási funkció, amely a mélységig és az abszolút magasságig hatol.

Valóban? Megvannak-e Jézusnál az ezt a magatartását kifejező integrált fogalmak? Igen. *De most ennek a gondolati integrációnak csak egy-egy megjelenésére, egy szimbólumra és egy fogalomra szeretnénk rámutatni; de mindkettő oly átfogó jelentőségű, hogy a kiszemelt eggyel szinte az Egészet jellemeztük.*

A szimbólum, melyre utalunk, a fa szimbóluma. E tekintetben Jézus legfontosabb kijelentése: „A gyümölcsükről ismeritek fel őket. Minden jó fa jó gyümölcsöt hoz...” (Mt 7,16–20)

Jung szerint a fa nem csupán a növekedés szimbóluma, hanem elemmentáris szimbóluma annak az organikus fejlődési folyamatnak, amelyet integrációnak vagy individuációnak hívnak, s amely mögött potenciálisan-dinamikusan valami lényegi áll, nevezetesen az Én vagy a Humánus istenképisége. Ezért mondhatja Jung, hogy a fa szimbóluma „az Énre mint növekedési folyamatra” utal, és bennfoglaltan az ellentétek egyesítésének szimbóluma is, „változás-szimbólum” a szó átfogó értelmében (C.G. Jung: Das philosophische Baum).

Mindez egészen sajátosan érvényes Jézusra. Teljesítmény és létezés, tóra és cselekvés, törvény és evangélium, férfi és női egzisztenciamodusz, animusz és anima — mindezek a feszültségteli ellentéteségek, melyeket a *teljesítmény-receptivitás* feszültsége összefoglalóan kifejez, mindezek többé nem azok, amik egyedileg voltak, mert *beleépültek egy egyesítő növekedési és keletkezési folyamatba* (melynek végső dinamizáló feszültsége pedig az Én — Isten polaritás).

A fa eme szimbóluma arról tanúskodik, hogy átfogó értelemben *Jézus maga* az egész-volt, a totalitás, az integráció szimbóluma. Ezért a későbbi hagyomány teljesen a fejlődés logikájának vonalában áll, amikor a fa szimbólumát órá vonatkoztatja. Jézus maga **az életfa vagy a szőlőtő. A kereszt**, amelyen meghal, az ellentétek egyesítésének fájává válik. Az egymást metsző függőleges és vízszintes az ég és a föld, Isten és Ember, férfi és női integrációs szimbólumává lesz. És *egyesítő szimbóluma a fa a teljesítménynek és a receptivitásnak*, mert megszabadítja a teljesítményre irányultságot annak fő veszélyétől, ti. hogy steril legalizmussá váljék, és megszabadítja a receptivitást annak fő veszélyétől, ti. hogy vak természetszerűség maradjon vagy azzá váljék.

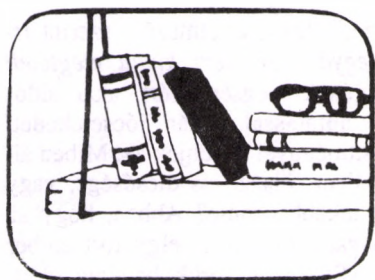
Az az integráló fogalom pedig, melyre utalunk, a jézusi „szeretet” fogalma, melyet mindenekelőtt a főparancsból ismerünk, azután Pál szeretethimnuszából. Az újszövetségi „agapé” speciális integrációs fogalom, amely nem viseli el a mi divatos elképzeléseinket a szeretet fogalmáról. E szeretet lényegi alapvonása: *fáradás a másikkért „a legmagasabb síkon”*. (V.ö. E. Fromm — *A ford.*)

Jézus szeretetfogalmát vagy **istenképét** illetően a *női értékkála meghatározó*. Ez abban fejeződik, ki hogy törli valamiféle jogrend minden nyomát; Jézus nem azért szeret, „mivel”...; Jézus Istene nem azért szeret, „mivel”... (**A Szerző itt, úgy tűnik, téved, ill. egyoldalú**: ld. Jn 10,17: „Azért szeret engem az Atya, mivel odahelyezem életemet”; Mt 5,44–45: „Szeressétek ellenségeiteket... Így lesztek fiaii mennyei Atyátoknak — így fogtok Hozzá tartozni”; és számtalan hasonló hely — *A ford.*). Inkább egy spontán teremtőiségről van szó, amely benne rejlik magától értetődőséggel aktívan keresi a kontaktust, nem is egyszerű, hanem hetvenszer

hétyszer”. Jézus értelmezése szerint *Isten egyáltalán nem kíván elégtételt* fölségének megsértéséért, akár áldozatbemutatással, akár jócselekedeti teljesítménnyel történjék az. Miben áll valójában fölsége és dicsősége, vagy még inkább öröme? Abban, hogy az önmagába fordult és elgyötört ember megnyílik az Ő örök hatalma előtt: Isten abban leli meg fölségét, hogy gyógyító teremtőisége célhoz jut, hogy a tékozló fiú hazatér, hogy az elgurult drachma megkerül, hogy az eltévedt bárányt a pásztor megtalálja. A megtérő bűnösön van „nagy öröm a mennyben” (Lk 15,7). Ez az agapé fáradhatatlan fáradozás.

De Jézus szeretetfogalmából a *férfi értékkála* sem hiányzik, s csak így válik istenképe (a történelemben először) „egészséges”. Agapé vagy evangélium immár közös nevezőn van. **Hagynod kell**, hogy megajándékozzanak! De valóban „kell”! Feltétlenül, kikerülhetetlenül, csúf-csavarrás nélkül, itt növekedés vagy pusztulás a tét (Lk 13,6) (**A Szerző itt is pontatlan**, mert nem az igazi ellentétpárt nevezi meg; vagyis a tényleges hangsúly nem a „kell”-en van, hanem azon, hogy valamiket „cselekednünk” kell... — *A ford.*) Arról van szó, hogy az ember akar-e vagy nem azzá lenni, amivé lehet, s amivé lennie kell: Isten képmásává és munkatársává, önmaga transzcendenciájára örökké nyitottan. Mert csak így lesz „ember”, „csak” így. Ezért a „kell”, ezért „kell” feltétlenül! És ennyiben „teljesítmény” ez a szeretet, amely magába építette a férfi egzisztenciamodusz egész értékkáláját.

De a teljesítmény már nem csupán az, ami korábban volt. És a megfelelő női értékkála sem csupán az, ami önmagában volt. „Hagynod kell, hogy megajándékozzanak!” — ez ezt jelenti: Teljesítmény és receptivitás azon a *magasabb síkon* áll, ahol feszültségteli *egységet alkotnak*. Ezt jelenti az, hogy a jézusi „agapé” integrációs fogalom. És ezért *„egészséges” istenkép Jézus istenképe, melyben a férfiség és nőiség kiengesztelődött*, az első egészséges istenkép a vallástörténetben. Mint ilyen ritkán értették meg, s mint ilyen mindig újból fel kell fedezni. De hogy felfedezhesse és megérthesse, az embernek el kell kezdenie felfedezni és megérteni önmaga igazi lehetőségeit. Hiszen ezen múlik minden.

Virt László

Visszatérés az útra

A deviancia kialakulása és kezelésének esélyei

Történelmi tapasztalat, hogy a felgyorsult társadalmi változásokkal bizonyos nem kívánt jelenségek is együtt járnak. Amikor például az iparosítás tömegeket mozgatva egy nemzedéken belül megváltoztatja a falu és a város népességi arányát, de a városok szélére került új segédmunkásságnak nem képes a polgári életmód előnyeit (műveltség, anyagi biztonság és függetlenség) biztosítani, akkor bizonyos deviáns tünetek is megjelennek. Minden olyan hirtelen történő változás, amely megbontja a társadalmi rend konvencióját, erkölcsi zavart okoz és a deviancia növekedésével jár. Ennek az az oka, hogy jelentős számú népesség kiszakad a megszokott közösségből, ami értékrendet és az ezzel járó társadalmi kontrollt is jelentette számára, de ahová ez a népesség kerül, ott nem a helyi társadalom befogadott részévé, hanem az adott település marginális helyzetű rétegévé lesz. Ez a népességmozgás nem keveseknél valóságos anyagi elszegényedéssel is jár, de akiről ez nem mondható el — mert földnélküli nincstelen volt —, a konszolidált polgári életforma mellé kerülve sokkal súlyosabban éli át hátrányos helyzetét, mint nem sokkal korábban, a szülőfalujában. Relatívve tehát — noha eleve szegénységéből jött — ő is elszegényedett. Ennek következtében káros szenvedélyekben keres menedéket, amivel tovább romlik az anyagi helyzete is, ez pedig kezdetben az alkalmi, majd a szokásszerű, kezdetben talán csak szükségletkielégítő, később talán erőszakos bűncselekményekbe torkollik. Az ipari fejlődéssel a városok szélére települt szegénynegyedek, a szakképzetlen munkások és a munkanélküliek telepei az alkoholizmus, az öngyilkosság, a mentális betegségek és a bűnözés melegegyévé lettek. Azokban az években, amikor az anyagi gondok halmozódnak, nem csak a vagyon elleni bűnözés növekszik, hanem ugyanilyen ütemű emelkedés figyelhető meg az öngyilkosságok alakulásában is.

A deviancia egyes formái nem szemlélhetők egymástól függetlenül, így a bűnözéssel fennálló egyenes arányú összefüggés is megfigyelhető. Ahol megjelenik az alkoholizmus vagy a kábítószerélvezet, ott elmaradhatatlanul jelenvalóvá lesz az öngyilkosság és a bűnözés is. Törvényszerű, hogy ha az ember elveszít valamit, akkor azt valamiképpen pótolja — de ennek lehetősége egy deprivált ember esetében jóval korlátozottabb, mint olyan valaki esetében, aki kulturális és/vagy anyagi tőkéjének segítségével képes lehet a teljesebb önkibontakoztatásra. Ha valaki szegény, akkor sokkal inkább kényszerítve érezheti magát vagyon elleni bűncselekményre, mint szerencsésebb társai, kiváltképpen olyan társadalmakban, ahol egy ember értékét a pénztárcája vastagságán és a megvásárolt javak mennyiségén mérik. Ha egy ember korlátozva volt személyi fejlődésének beteljesítésében (ami lehet akár csak a megfelelő kulturális tőke megszerzésének akadályozása), akkor nem rendelkezik azzal a szabadságfokkal, amivel képes lehet túllendülni életének válsághelyzetein. Ha egy társadalom egész rétegeket állít olyan helyzetbe, hogy azoknak sem anyagi, sem erkölcsi értelemben nem lehet veszíteni valójuk, akkor ez a társadalom kialakította az embereknek azt a csoportját, amelyiktől van félnivalója, amellyel szemben kénytelen lesz előítéleteket, majd önvédelmi reflexeket kialakítani magában. E hátrányos helyzetű csoporthoz tartozni tehát egyet jelent a társadalom többségi része által megfogalmazott bélyeg viselésével. Szegénynek lenni sok közeposztályhoz tartozó ember gondolkodásában annyit jelent, mint gyanús, valószínűleg munkakerülő, alkoholfogyasztó, esetleg bűnöző életmódot folytatni.

A devianciának — legyen az akár szimpla alkoholizmus, akár pedig életformszerű bűnözés — kettős indítóoka van. Először is a társada-

lomban megtalálható torzulások állítanak bárkit veszélyeztetett helyzetbe, ami ellen a családi kohézió, a személyi érettség még védelmet adhat; de akinek ezt a legszűkebb háttérét a torzulások már erodálták, azt alig lehet megmenteni attól, hogy ő maga deviánssá váljon. Rácz József a drogfogyasztó fiatalok családjának vizsgálatában azt látja, hogy a serdülő kábítószerélvezők családja nagy valószínűséggel felbomlott, a drogcsopornak csak kevesebb, mint fele élt 15 éves koráig mindkét szülőjével, és kimutatható ez a jelenség más deviáns csoportokhoz tartozók esetében is. A szülők esetében megfigyelhetőek a depressziós, pszichoszomatikus tünetek, az alkoholizmus vagy az öngyilkossági kísérletek. A család védelmet nyújtó képességét tovább rombolja az, hogy sok esetben a szülő a „rossz gyermeket” okolja ezekért a tünetekért, e felelősségáthárítás pedig fölösleges bűntudatot okoz a serdülőben, esetleg teljesen megszünteti a családon belüli kommunikáció lehetőségét. Ezután pedig természetesen hatásosnak kitett serdülők az utcán találkoznak, egymásban a sorstársat felismerve olyan csoportot alkotnak, melyben elfogadják egymást — az összetartozás jeleként pedig hasonlóan kezdenek öltözködni, ugyanazt a zenét hallgatják, mindemellett pedig alkoholt, majd kábítószerrel fogyasztanak. A klasszikus szubkultúraelméletek szerint a deviáns viselkedés a hasonló nehézségekkel találkozók, egymással interakcióban álló fiatalok problémamegoldási folyamata. E megközelítést tehát úgy lehet összegezni, hogy a deviancia kiváltó oka a szocializáció zavarai és a szociális kontroll gyengülésében van.

Ha a deviáns viselkedés különböző formáit megkíséreljük fokozati sorrendbe állítani, akkor legnagyobb gyakorisággal olyan folyamattal találkozhatunk, amelyben az élvezetkereső vagy pótcselekvés jellegű normasz-

géseket követi a bűnelkövető norma-szegés. A szenvedélybetegségek ... egyre nagyobb szerepet játszanak a bűnözés társadalmi újratermelődésében, a veszélyes bűncselekmények tömeges előfordulásában. Nyilvánvaló, hogy egy alkoholista, vagy egy kábítószer-élvező nem lesz feltétlenül bűnözővé, és az is bizonyos, hogy a bűnözés mögött más okok is vannak, mint a szenvedélybetegségek. A kettő közötti összefüggés, a kettő együttes megjelenése mégis megfigyelhető. Érdemes ezért a bűnözés okát önmagában is megvizsgálni és megfigyelni, hogy a szakirodalom külön-külön vizsgálva is mennyire ugyanabban a fészekben látja a két jelenség okát.

A bűnözés okát az értékek és normák szétrombolása mellett meg lehet látni a szegénységben. Azokban az években, amikor az anyagi gondok halmozódnak, nemcsak a vagyon elleni bűnözés növekszik, hanem ugyanilyen ütemű emelkedés figyelhető meg az öngyilkosságok alakulásában is. Ez a tünet a magyar történelem bizonyos szakaszain is felismerhető. A kiegyezés utáni ipari fejlődés következtében a bűnözés emelkedése mindenekelőtt a új típusú szegénységgel függött össze, és a vagyon elleni bűncselekmények szaporodásában nyilvánult meg. Ugyanezt eredményezte a közelmúlt is, amikor a hetvenes-nyolcvanas évek súlyosodó anyagi nehézségei mellett a második gazdaság lehetőségei által az anyagi fogyasztás vált értékmérővé: A bűnözés struktúrájában ezekben az években előtérbe kerültek a szükségletkielégítő bűncselekmények. (Ez is mutatja, hogy az új értékrendben a siker legfőbb szimbóluma az anyagi érvényesülés lett).

A bűnözésnek oka lehet a *depriváltság* is, ami természetesen nagy összefüggéseket mutat a szegénységgel, de akár mint *szabadsághiány*, akár mint *műveltséghiány* ugyanakkor önálló tényező. A *szabadság hiánya* lehet merőben belső, pszichés jellegű, mint a szabad akaratban való bizonyos mérvű korlátozottság (vajon ki tud jobban élni a szabad akaratával: a budai hegyekben lakó, egyetemet végzett polgár, vagy pedig a dzsumbujban megszorult proli?), de a szabadság hiányának fogható fel az is, amikor valaki a lehetőségeitől a társadalom gazdagabb rétegei által megfosztottan, végső soron kiközösített-

ségre ítélten, *nem érdekelt* abban, hogy az őt kiközösítő normáit teljesítse. Leginkább olyan emberek kerülnek börtönbe, akik „kriminális személyiségzavarban” szenvednek. Szociális hátterük kisgyermek-koruktól megakadályozza őket abban, hogy szabadok lehessenek. A börtön tehát bizonyos szabadságfokú emberek számára *nem működik* a szabadságvesztésnek a jogalkalmazók által deklarált hatásával: Magas szabadságfokkal rendelkező embereknél ilyen figyelmeztetés hatásos lehet. A bűnelkövetők igen nagy többsége azonban szabadságában — büntetés nélkül is — korlátozott, rosszul szocializált, kétes egzisztenciájú, sem szellemi, sem erkölcsi értelemben nincs mit veszítenie.

A *műveltséghiány* is lehet a bűnözés oka. Könyvek születtek arról, hogy az iskolarendszer/ek/ az adott társadalmi rétegződés újratermelése érdekében a tudást egyenetlenül osztja (osztják) el. Az iskolarendszert a jómódúak tartják fenn, akiknek érdekük az, hogy pozícióikat gyermekeiknek is átörökötsék, tehát nem érdekük az, hogy a tudásbeli egyenlőtlenségek megszűnjenek. Az iskolai *érdemjegyek* és a gyermekek társadalmi helyzete (szülők foglalkozása, jövedelme, iskolai végzettsége, a lakóhelyi övezet, lakásminőség stb.) egymásra vetítésével látható a szoros összefüggés az örökölt státusz és a lehetséges előmenetel között. A fogyasztói társadalom pedig olyan életeszemélyt állít az ember elé, amely a vagyonosodás alapján osztályozza őt, a humán értékeknek viszont semmi jelentőséget nem tulajdonít — sőt, nem is érdeke a műveltség egyenletes elosztása, amit aztán e társadalom kivett a neki szolgáló iskolarendszere. Ez az új társadalmi ellentét azért látszik ma feloldhatatlannak, mert — éppen a technikai fejlődés eredményeként — egyre kevesebb ember képes egyre több és szélesebb skálájú termék előállítására, a szükségletek egyre magasabb szintű kielégítésére. Gazdasági érdek tehát nem motiválja a periférián élők műveltségének a növelését, rájuk a társadalomnak egyre nyilvánvalóbban nem munkaerőként van szüksége, legfeljebb fogyasztóként nyerhetnek valamilyen társadalmi státuszt. Ez a *kirekesztett tömeg* lassan növekszik a jóléti társadalmakban. Ez a tendencia — amelyet már Durkheim is veszélyesnek látott — rombolja a természetes emberi kö-

zösségek kohézióját, így magát a közösséget is. Ha az ember közösségi igénye — ami a legősbibb tulajdonságai közé tartozik — nem nyer társadalmi megerősítést, akkor vagy a tőle idegen magányosság lesz az osztályrésze, vagy új, sokszor nem legális, amorális, deviáns közösségi formákat teremt a maga védelmére.

A bűnözés okai tehát *ugyanott* keresendők, mint a többi deviáns viselkedésforma (az alkoholizmus, a drogfogyasztás vagy az öngyilkosság) okai. Az anyagi elszegényedés megbontja a társadalom kialakult rendjét, tömegeket taszít kilátástalanságba, a tömegek tagjai közül pedig sokan vagy önmaguk, vagy mások ellen fordulnak. A kialakult helyzet korlátozza a személyes szabadságot, bizonyos meghatározottságok bizonyos magatartásformák felé sodornak, aminek az a végállomása, hogy a szabadságvesztésnek nevezett intézmény sokak számára valójában nem is a szabadság elvesztése, hiszen addig sem élvezték azt. A műveltség hiánya miatt sokan nem képesek a fejlődéssel lépést tartani, az ebből eredő érzelmi és anyagi kifosztottságukat pedig nem a jobb helyzetben lévők normái szerint kompenzálják, hanem szenvedélybetegség és/vagy bűnözők lesznek. A megtartó normákat felrúgó társadalomban *elsősorban* a hátrányos helyzetűek családja nem képes betölteni a funkcióit, amit abból látunk, hogy a polgári értékrendet megőrző családok úgy-ahogy túléltek az elmúlt fél évszázadot. Ahol azonban a család már nem volt képes — *mert nem volt hová* — szocializálni a tagjait, ott elsősorban a gyermek, de sokszor a szülő is kiszolgáltatottja lett a normaszegő életmódnak. Ezek után meg kell vizsgálni, hogy *a visszaútnak milyen esélyei mutatkoznak*.

Ha a deviáns magatartás kialakulását és az azzal elkezdődő, akár a leg súlyosabb következményekig elvezető folyamatot — az egyéni felelősséget is elismerve — bizonyos nagy társadalmi jelenségekkel hozzuk összefüggésbe, akkor a változás érdekében is *elsősorban a társadalompolitika lehetőségeire kell figyelni*, amivel korrigálni tudjuk a kedvezőtlen következményekkel járó nagy folyamatot. Olyan társadalompolitikára van szükség, amely mindenki számára biztosítja azt a minimumot, ahonnan esélye

lehet legalább a megkapaszkodásra, de még inkább a továbblépésre is. *Szemléletformálás* is szükséges ehhez, hiszen a mai világban nem könnyű beláttatni azt, hogy az alapvető szociális szükségletek kielégítése a társadalom közös ügye. Két szélsőséges nézet van erről a kérdéstről, az egyik kizárólag a közösség felelősségét hangsúlyozná, a másik pedig kizárólag az egyénét. Ma — miközben sokan félnek az elszegényedéstől — az egyéni felelősséget kizárólagosan hangsúlyozták nagyobb súllyal vannak jelen, ami összefügg az anyagi gyarapodást abszolút értéknek megjelölő gondolkodásmóddal. Ez pedig ellentmond az egészséges társadalmakban meglévő, a társadalmi kohéziót nagy részben biztosító *szolidaritásnak*. Míg az előző felfogás, amely a közösség kizárólagos felelősségét hangsúlyozta, egyenlősítene, addig a jelenleg uralkodó nézet, a másik embernek hátat fordító, az embertársat eszköznek tekintő individualizmus felbontana minden emberi kötődést. Egyik sem járható út, mert mindkettő nagymértékben korlátozza mások szabadságát, az egyik a kollektivistá eszmével, a másik pedig a csak saját haszonra gondoló önzéssel. A szolidaritás eszméjével fokozni lehet a társadalmi különbségek széthúzódását, ami a mai Magyarországon nagy tömegek végleges leszakadását, és más, szintén nagy létszámú csoportok tartós nélkülözését eredményezi. Ezzel a szolidaritással pedig jelentős mértékben növelni lehet az emberek szabadságát arra, hogy saját sorsuk alakítására befolyással legyenek. Korábban egy erőszakosan egyenlősítő diktatúra korlátozta a szabadságunkat (miközben voltak arra kiválasztott személyek és csoportok, akik *még egyenlőbbek* voltak). Ma a leszakadás, az anyagi ellehetetlenülés az, ami veszélyezteti az 1989-ben megszerzett szabadságot, és ez a deviáns jelenségek számára készíti megágyat. Meg kell találni a szabadság és az egyenlőség között az egyensúlyt. „Egyenlőtlen eséllyel, egyenlőtlen lehetőségekkel, szinte kiszámíthatóan egyenlőtlen kimenetellel *választunk sorsot önmagunknak és gyermekeinknek*. Mindezt nem vagyunk egyformán autonóm, saját törvényeink szerint élő állampolgárok — és ezért nem vagyunk egyformán szabadok sem. Azaz, a *kevesebb* egyenlőtlenesség a *több* szabadság feltétele”.

A társadalompolitikának a jövedelem és a tudás egyenletesebb elosztása mellett arra is törekednie kell, hogy ne sértse, vagy ahol szükséges, ott *helyreállítsa a család funkcióit*. Az elmúlt évtizedekben a gyermeknevelésre nem maradt idő (a lakáshelyzet miatt sok helyen tér sem), ezt a funkciót az iskolára hátrították, miközben ez a túlideologizált intézmény alkalmatlan volt erre a szerepre. A család így feldolgozatlan és felhalmozott konfliktusok gyűjtőhelye lett, védelem helyett feszültségforrást jelentett tagjainak arra az esetleg két-három órára, amíg — rendszerint este — mindenki otthon volt. A serdülő pedig, aki nem kaphatta meg ettől a családtól a problémáinak feldolgozásához szükséges stratégiát, inkább elmenekült, hogy az utcán keressen kapcsolatot az ott nagy számban megtalálható, hasonló sorsú kortársaival. Talán nem kilátástalan a családok jövőbeli helyzete, még ha csak néhány halvány jelzés ad is biztatást erre az erőteljesebb kezdeményezések helyett. A most elfogadott szociális törvény minden hiányossága mellett is lehetőséget nyitott a gyermeknevelés anyagilag is támogandó munkaként való elismerésére, az iskola felülről megszabott hatósági jellege megszűnt, és talán a család szerepét erősítheti majd a helyi közösségek jelentőségének növekedése is.

A társadalompolitika mellett természetesen gyakorlatibb lépésekre is szükség lesz ahhoz, hogy a deviáns jelenségeket féken tarthassa a társadalom. A gyakorlati, főképpen *szociális munkában* megvalósított tevékenység-

re azért van a *politikával egyenrangúan* szükség, mert a társadalompolitika hátulütője az lehet, hogy miközben a szegénység ellen sikerrel lép fel, elfelejtkezik a szegényekről.

Az a legfontosabb, hogy egy átgondolt szemléletformáló tevékenység feloldja a társadalomban meglévő kiközösítő és megbélyegző mechanizmusokat. A deviáns életmód kialakulásában megfigyelhető, hogy aki „félrelép”, azt azonnal megbélyegzik, ezáltal pedig lehetetlenné teszik a konform (=bevett, elfogadott) csoportokkal az egyenrangú kommunikációt, sőt, gyakran más jelenségekért is őt teszik meg bűnbaknak. A társadalom ezáltal deviáns életútra *ítéli* a félrelépőt, aki segítséggel a kezdeti szakaszban könnyen megmenthető lenne. A büntetőjog az alternatív büntetések bevezetésével már megtette a maga lépéseit ebbe az irányba, de például az iskolai nevelés szemléletformáló hatását még nem használtuk ki erre. A mentálhigiénés önszolgáltató csoportok nyilvános és széleskörű elterjedésének is lehet ilyen irányú hatása. Már a serdülőkorúakban tudatosítani kellene, hogy a megbélyegzéssel és az ezzel járó kiközösítéssel *éppen mi*, az önmagunkat normálisnak nevező emberek alakítunk ki másokban *nem normális*, deviáns identitást. Ítélszünkkel megakadályozzuk félrelépő embertársunknak azt az esetleges kísérletét, hogy az útra visszalépjön. Az úttól eltérve pedig kénytelen lesz azonosulni az általunk is ráért szereppel, a deviáns magatartással.

Michael Ramming

Ábrahám felszabadító hite

A szocialista társadalmak összeroppanása, valamint a kapitalizmus önelégültsége a „Gonoszság Országának” nyitott csapóajtó fölött a látni képes szemmel rendelkezők előtt azt a rémképet kelti, hogy a „szabad Nyugat” most már világszerte azt teheti, amit akar, és hogy az ily módon eggyé lett világ most már csak az ő világa. Ebben a pillanatban viaszgáz hallani egy olyan hangot, amely nyakas módon hívja fel a figyelmet a nyugati szabadságpárti alapműtőz gyökereire és végzetes következményeire.

Ábrahám hite és a Nyugat Ödipusza című könyvével a közgazdász és felszabadítási teológus Franz J. Hinkelammertnek — aki németként és latin-amerikaiaként az uralkodás és az uralom alatt állók világából szerzte tapasztalatait — sikerült létrehozni egy nélkülözhetetlen adag ideológiakritikát, továbbként „A halál ideológiai fegyverei” című úttörő műve után. Ez a mű megmutatja, hogy egy éppen a világ elnyugatiasításának katasztrófális következményei iránt érzékennyé vált és „e Föld elátkozottjai” (F. Fanon) oldalán küzdő keresztény hogyan képes nagy területen felvilágosító munkát végezni a fennálló uralmi viszonyokat illetően, amennyiben visszatér a „keresztény Nyugat” ideológiai gyökereihez, és a zsidó-keresztény hagyomány sajátosságát képező dialektikáját az uralkodásnak és felszabadításnak a szőr ellenében végzett olvasata alapján aktualizálja: „El kell ismerni, hogy a világ mindenekelőtt élő emberek világa, amelyben minden embernek élnie kell. Olyan világ, amelyben J.–P. Sartre szerint lehetetlen, hogy legyen olyan ember, aki számára élni lehetetlen. Ennek elismerése jelenti a Nyugat végét és meghaladását.” F.J. Hinkelammert nyilvánvaló célja közelebb jutni ehhez. Ebben fejeződik ki az ő életútja, az az út, amely a német értelmiségit már a hatvanas években Latin-Amerikába vezette (1963–73 között az Universidad Catolica de Chile ta-

nára), ahol ma is él Costa Ricában, és dolgozik a közép-amerikai bázis-közösségek szolgálatában.

Az okcidentális — azaz nyugati — társadalom uralkodik a világon. Egész földrészeket gyarmatosított és szűkítette le azokat nyersanyagtermelőkké. Korábban ismeretlen fajgyűlöleteket hozott felszínre, az emberiség lélekszámának felét embertelen életkörülmények közé kényszerítette, és olyan háborúkat mesterkedett ki, „amelyek addig elképzelhetetlenek voltak a világ számára”. A huszadik század a szélsőséges Nyugat, ill. hanyatlás százada. És mindezt állítólag „Isten nagyobb dicsőségére” tette, vagy később a polgári szabadságjogokért, a demokráciáért, tehát csak azért, hogy az emberiséget magasabb kultúrszintre emelje. F.J. Hinkelammert megfontolásainak ez a kiindulópontja, amelyet követve egy régi történetből nem is sejtett titkokat csalogat elő.

A történet ismeretes. Ábrahámot Istene felhívja, hogy fiát, Izsákot áldozza fel. Az áldozatot előkészíti. Amint fia az áldozati oltáron fekszik — bizonyítva az apa készségét —, Isten közbelépése megakasztja az áldozatot: Ábrahám számára készsége, hogy teljesítse a törvényt, Isten akaratát és öljön, áldássá válik. Hagyományosan így olvasták a történetet, és ez az olvasat egy sötét tanítást érlelt meg: „A halál igenlése életet teremt.” Pontosan ezt mondja a törvény, amely a halálhoz vezet, viszont állítását elrejtí az állítás mögé, amely szerint a halál igenlése életet ígér. De ugyanez a nyelve az intézményesítésnek is. Minden intézmény magva a halál hivatalos kezelése. Következésképpen ideológiájában az élet nevében igent kell mondania a halálra. Ennek felel meg ez a hit, amely szerint az apa kész megölni a fiát.

Ez a lényege a görög-hellén térségből származó összes mítoszoknak is, amelyekkel oly végzetes szövetséget kötött a kereszténység. Mindegy, hogy Lairoszról van szó, Ödipusz apjáról, aki jogot formál fia megölésére, mivel az őt akarja megölni, vagy

Athamaszról, aki azt hiszi, fiát, Phrixoszt kell feláldoznia, vagy Ifigénia-ról, akit Agamemnon Trója fölötti győzelme érdekében kell meggyilkolnia. Hinkelammert mindegyikükről szigorú következetességgel bebizonyítja, hogy üzenetük így hangzik: „A halál igenlése életet teremt.”

Ebből félelmet keltő szintézis révén jön létre az áldozati halálnak az a mítosza, amely életet teremtőnek mondja azt, és amely a középkori Krisztus-áldozaton keresztül szekularizált polgári formájában rájön: „A piac törvényéről van szó, amelyet legalábbis J. Locke óta Isten törvényeként és ugyanakkor természettörvényként fognak fel. Az imperium most polgárosodik... Nincs már szüksége a keresztény öltözékre és a természettörvényből kiindulva szekularizálódhat.”

Hinkelammert szerint azonban a zsidó Ábrahám-történetnek létezik eredetibb, felforgató és felszabadító olvasata is, amely idegen a görög mítoszoktól. E nézőpont szerint Ábrahám hite éppen abban áll, hogy fiát nem áldozta föl, fiát sem, és ezáltal magát sem helyezte a halál törvénye alá. Vagyis az igaz és felszabadító Isten által felajánlott hit eszerint abban áll, hogy az ember kivonja magát a halált hozó áldozati törvény alól. Hivatkozva Pablo Richardra Hinkelammert kimutatja, hogy két utólagos betoldás a szöveg (Gen 22,12b és 22,16c) eredeti értelmét meghamisította, és bizonyító erejű összefüggésbe hozza saját felforgató olvasatát az emberáldozat tiltásának főleg Jeremiás és Ezekiel próféták által közölt hagyományával: „Lásd, olyan nyomorúságot hozok erre a helyre, hogy aki csak hallja, csengen fog tőle a füle..., mert áldozóhalmokat építettek a Baalnak, hogy fiaikat égőáldozatul elégessék, amit egyáltalán nem parancsoltam, sem el nem rendeltem, de még csak eszembe sem jutott” (Jer 19,4sk).

Isten törvényének követése ebben az olvasatban ezt jelenti: megszabadulni a törvénytől, az Ő szabadságában tevékenykedni és igent mondani a saját és a mások életére, azt

megóvni és lehetővé tenni. Mindazokat pedig, akik ezen értelmezés szerint az élet nevében fellázadnak a hallált hozó törvények, a rend és a piac törvénye ellen, mint a káosz ügynökeket, mint istenteleneket vagy disszi-

denseket kíméletlenül beáruják, üldözik és kivégzik. A struktúrává lett törvény megköveteli az engedelmességet, az élet, a szabadság vagy a demokrácia nevében gyakorolt ellenállás pedig bűnnek minősül.

Totális piac és demokrácia — ki uralkodik itt és kin?

Hogy mindez nem pusztán okoskodás, és kegyetlen hatása van az életre, ezt két további fejezetben mutatja meg Hinkelammert: a „Totális piac és demokrácia: demokrácia és új jogok Latin-Amerikában”, valamint „Politikai terv és utópia a posztmodern előtt” címűekben. Itt kiderül, hogy a totális piactörvény annak a szabadságnak nevében, amelyet hoznia kellene, milyen figyelemre méltó módon kerül abba a szükségszerű helyzetbe, hogy minden szimpátia ellenére a totális állam segítségével jusson érvényre. Ebből Latin-Amerika számára a diktatúra és a demokratikus mozgalmak körforgása adódik, amely a nyolcvanas évek folyamán mint kifejezett demokratizálódási folyamat, mint „rendszerbárályok olyan katalógusa, amelyet iratsomóhoz hasonlóan repülőgépen Washingtonba szöktetnek, majd egy napon repülőgépi úton ismét visszaadnak (Chile, Argentína, Brazília...) megfelel az Új Jogok igényének, mindenestre anélkül, hogy azt a demokrácia tartalmai töltenék meg, nem is beszélve arról, hogy megfelelné valamely népi mozgalom fogalmának. Ez diktatúra vagy totális

állam és demokrácia, mint a szabadság igazgatása, ami a piac, a magántulajdonon alapuló piac teremtménye (egyébként mit ér az a demokrácia, amely az embereknek csak szegénységet, a diktatúrák áldozatainak pedig csak felejtést ígér?).”

A nyugati világ nagy alapműtosa révén Amerika felfedezése is áttetszővé válik. Amint Agamemnonnak meg kellett hódítani Tróját, hogy leányának feláldozását értelmessé tegye, a piac szabadságot hozó mítoszának az egyetemességre kell eljutnia, ha bizonyítani akarja saját értelmét. Hinkelammert tételeinek robbanékonyága és éleslátása itt szinte arcul csapja az embert. Az utóbbi évek politikai eseményei arra utalnak, hogy ez a mítosz neurotikus kényszere értelmében a legjobb úton halad céljának elérése irányában. Az a figyelem, amit Hinkelammert ezen egyetemessé tétel kényszerének áldozatai felé irányít, mindenestre jótékony módon különbözik sokunk szenvtelenségétől és szolgálalkúságától, ami minden belső ellenézés dacára arra készíti bennünket, hogy meghajoljunk a hatalmi erők kényszere előtt.

Államellenesség — kerülőút a tőke mindenhatóságához?

Ahogy a totális állam annak polgári konstrukciója szerint csak azzal a funkcióval rendelkezik, hogy érvényre juttassa a totális piac szabadságát, a kapitalista utópia alapvetően államellenesnek bizonyul. Ezt a megdöbbentő végeredményt vonja le az államszocializmusból is: „Az államhatalom lehetséges legmagasabb szintű fejlődése”, idézi Sztálint, „teremti meg a feltételeket az állam elhalásához”.

Itt Hinkelammert magyarázati lehetőségét kínálja a szocialista államok kudarcához. A szabad Nyugat azonos mítoszától táplált azon elképzelésük vall kudarcot, hogy a szabadság hiányának áldozata révén valósíthatják meg a szabadságot. De azok, akik

most a demokráciát hívják és helyette a kapitalista piac ajánlatát kapják, tehát megint áldozatot kell hozniok, azonnal észlelhetik, hogy itt végső fokon az ördögöt Belzebúbbal űzik ki...

Persze Hinkelammert egy további tétele szerint a posztmodern, ami minden ideológiák totális jellegének kritikájaként értelmezi magát, szintén képtelen szabadulni a nyugati paradigma szorításából: „A maoisták közül számosan, akik még mindig elszántak voltak az állam megdöntésére, a feltörekvő neoliberalizmus talaján érték földet. És nyilván továbbra is meg akarják nyerni a 'végső csatát', mégpedig azon elkerülhetetlen despotizmus ellen, amely minden despotiz-

musnak majd véget fog vetni... Ebből a szerencsés találkozásból születik meg mind az anarchokapitalizmus, amit Milton Friedman fia, David Friedman alapít meg, mind pedig a piac vallása prédikátorainak nagy csapata, akik a hetvenes években léptek fel, közöttük Nozick és Glucksman.”

Hinkelammert a rá jellemző szintetizáló képességgel így fejezi be: „Hogy az emberi jogok jelentőségre tegyenek szert, az emberi szubjektum és a társadalmi struktúra közötti térben kell megtelepedniök, az utóbbiak viszonylagossá tétele érdekében. Különben az emberi jogok az emberi jogok nevében sérülnek. Csak az ember és a struktúra feszültségterében keletkezik a szabadság. Soha nem állhat fenn valamely struktúrával történő vak azonosítás révén.”

Hogy az áldozat logikájából ki tudjuk szakítani a munkanélkülieket, az éhenhalókat és a menekülteket, itt a legfőbb ideje ebben az értelemben demokratizálni a Nyugatot. Így a legutolsó esély megmarad az egyén számára, hogy olyan politikai egyeddé váljék, aki nem adja meg magát végérvényesen a kapitalizmusnak és romboló logikájának.

Forrás: ORIENTIERUNG, Zürich,
Jg. 57. (1993.), S. 145-147.

(—elk—)

A SZÁMOKRÓL

*Tanulatók-e a számok?
Bizony számok az emberek is,
mintha sok 1-es volna az irkában.
Hanem ezek maguk számolódnak,
és csodálkozik módfelett az irka,
hogy mindegyik csak magára gondol,
különb akar lenni a többinél
s oktanul külön hatványozódik,
pedig csinálhatja a végtelenségig,
az 1 ilyformán mindig 1 marad
és nem szoroz az 1 és nem is oszt.
Vegyetek erőt magatokon
és legelőször is
a legegyszerűbb dologhoz lássatok —
adódjatok össze,
hogy roppant módon felnövekedvén,
az Istent is, aki végtelenség,
valahogyan megközelítsétek.*

József Attila

Leszkay András bácsi Moha-meséje

Hetykepötyke elkésése

Említettem már többször is, hogy szülőfalumban, Törpeháza az én gyermekkoromban még nem volt iskola. Mi, törpeházi kistörpék is a völgybéli falucska iskolájába jártunk.

Történt egy télvégi reggelen, hogy amikor osztálytársammal, Berci Bercivel leértem a völgybe, megpillantottuk a falucska szélén Hetykepötykét. Hetykepötyke is törpeházi kistörpe volt, első osztályos, mi negyedikesek, és arról volt nevezetes, hogy majdnem mindennap elkésett az iskolából. Hiába kérleltük, hiába korholtuk, hiába mentünk érte reggelente, elmaradt tőlünk, ácsorgott, bámészkodott, játékba elegyedett a völgybéli kisgyerekekkel és újból és újból elkésett. Ezen a télvégi reggelen is négy-öt kisfiúval csúszkált a kocsitűt jégcsúszkáin. Mi persze odaszóltunk neki: „Gyere velünk, Hetykepötyke, mert ma is elkésel!” A „hetyke” szó nem véletlenül került Hetykepötyke nevébe, hányavetin válaszolt most is: „Késik az eszetek tokja! Előbb leszek ott, mint ti!” Időnk se volt rá, hogy hosszasan nyaggassuk, de bántott a hetykesége is. Ha nem jön, marad. Persze már javában tanultunk aznap is, mikor felhangzott a folyosón a csizmacska szaladó kopogása. Hetykepötyke mint mindig, ijedt ábrázattal berontott az ajtón és futástól lihegve mentegetőzött: „Nem tehetek róla tanító bácsi. Én igazán úgy szaladtam, ahogy csak bírtam!” A tanító bácsi megcsóválta a fejét: „Hányszor megmondtam már, hogy nem szaladni kell! Idején kell indulni

és nem szabad ácsorogni útközben. Ilyen fagyos időben el is csúszhatsz, ha szaladsz, és baj érhet!”

Másnap Berci meg én jóval korábban indultunk a szokottnál, és meglepetésünkre már az erdőben utolértük Hetykepötykét. „Ilyen korán? Te is? Ez derék!” Hetykepötyke komoly arccal magyarázta: „Mert nem akarok többé elkésni!” De a csúszkánál elmaradt tőlünk, hiába kértük, hogy hagyja délre a csúszkálást. „Nem ettem meszet! Ma délből már olvadni fog!”

Ezen a napon azonban nem a szokásos szaladó kipp-kopp-pal szakította meg a tanítást. Lassú, megfontolt léptekkel közeledett az ajtóhoz, lassan is nyitott be, és lihegés nélkül, bár ma is ijedten motyogta: „Nem tehetek róla, hogy elkéstem. Azt tetszett mondani, hogy fagyos időben ne szaladjak...” Harsogó nevetésben törtünk ki, Hetykepötyke meg csodálkozva bámult ránk.

Aznap délre csakugyan megjött az olvadás, és másnap reggel, amikor iskolába indultunk, már csörgedezett a vízmosságban a hólé. Egyszerre csak Hetykepötyke száguldott el mellettünk és kiáltotta: „Ni, milyen gyors a hajóm! Előbb leszek az iskolában, mint ti!” Papírcsónak úszott a lejtős árokban, azt követte Hetykepötyke parton futó kapitányként, és hamarosan eltűnt a fák között. A hajó azonban csak a hegyoldalon száguldott, odalent kézzel kellett pótolni a gőzt, és Hetykepötyke ismét negyed órával később rohant be a te-

rembe lihegve és ijedten. Négy-öt nap múlva pedig valóságos csúcseredményt ért el az elkésésben. Már vége felé járt az első óra, amikor beszáguldott. Belőlünk tüstént kirobant a hahota. Nem a nagy késés miatt, hanem azért, mert bal kezében egy szál kökörtcsin virágot tartott, jobb kezében pedig egy szürke kiscicát szorított a melléhez. De nemcsak a cica vendég volt szokatlan, hanem Hetykepötyke viselkedése is. Ezúttal ijedtség nélkül, sőt büszkén mondta a tanító bácsinak: „Ma igazán nem vagyok hibás! Keresnem kellett útközben egy cicát. Mert tetszett mondani, hogy tanulmányozzuk a növényeket meg az állatokat. Tessék megsimogatni egy ujjal ezt a kökörtcsint, aztán a cicát, itt a füle mögött... Fölfedeztem, hogy mind a kettőnek ugyanolyan finom bundácskája van.” A tanító bácsi úgy nevetett, hogy még a könnye is kicsordult, de amikor már mindnyájan lecsillapodtunk, dorgálva mondta: „Persze, hogy elkésel, ha iskolába jövet ilyesmikkel piszmogsz. De ez nem is mehet így tovább!” És hozzám fordult: „Rád bízom ezt a cicaszakértőt, Moha. Legyen rá gondod, hogy soha többé ne késés el!”

Hetykepötyke morcosan pillantott rám, de utasításomra délből megvárta a kapu előtt, és együtt indultunk haza. Már az erdőben baktattunk felfelé, de én még mindig hallgattam. Fogalmam se volt róla, hogyan segítek a bajon. Menjek érte minden reggel? Az nem sokat ér, neki magának kell ügyelnie rá,

hogyan ne késsék el. És mintha csak a gondolatomra válaszolt volna, azt mondta akkor: „Azt hiszed, én nem szeretnék pontos lenni? De mindig közbejön valami... És nem is olyan nagy baj ez a kis elkésés...” Most már tudtam, mit kell mondanom. És már bólogtam is: „Persze, hogy nem olyan nagy baj. Az se nagy baj, hogy nap-nap után kellemetlenül ébredsz, bánt, hogy csúnyán, girbegurbán írtad meg késő este a leckéd. Kedvetlenül üldögélsz az ágyad szélén. Aztán üt az óra, vagy unszol édesanyád, és kapkodva öltözködöl. Elkéstél a vidám, friss felkelés örömről... de hát ez se nagy baj.” Hetykepötyke rámsandított, aztán rántott egyet a vállán: „Nem hát!” Folytattam: „Ebéd után nem ülsz neki a leckédnek, hanem lézengsz, kimégy játszani a faluvégi rétre is, de ott bujkál benned a gondolat, nincs kész a leckéd, és nem játszol olyan jólesően, gondtalanul, mint játszhatnál. Elkésel nap-nap után a játszás örömről is. De ez se olyan nagy baj.” Most már bizonytalanabbul, kevésbé hetykén vágta rá: „Nem hát...”

„Egyszerre csak alkonyodni kezd, és megdöbbsz: Jaj, ma megint vacsora után, álmosan kell leckét írnod! Futva még haza, le is ülsz, de csak egy fél sort írsz meg. Képeskönyvet veszel elő és nézegeted. De nincs köszönet benne, folyton az eszedben jár, hogy a leckeírás még hátra van. Elkéstél tehát a jóleső, nyugodt képnézegetéséről is. De ez se nagy baj.” Most már csak suttogta Hetykepötyke: „Nem hát...”

„Vacsora után végre megírod a leckéd. De álmosan, kelletlenül, girbegurbán. Lekéstél a tanulás örömről is. De ez se nagy baj.” Most már a torkán akadt a „nem hát”, hallgatott.

„Aztán lefekszel, de nem érzed, hogy jól töltötted a napot. Nem vagy elégedett önmagaddal, lekéstél arról is. De, ugye ez se nagy baj?”

Hetykepötyke szomorúan bámult maga elé, aztán csodálkozva kérdezte: „Honnan tudod ezeket ró-

lam, Moha?” Éppen egy vadkörtefa alatt álltunk. Felmutattam az egyik ágára: „Milyen gyümölcs fog teremni ezen az ágon?” Ismét csodálkozott, most a kérdésemre, s felelte: „Könnyű tudni, hogy vackor.” Egy másik ágra mutatott: „És azon az ágon?” Most már elmosolyodott: „Azon is vackor. Vacakor fának mindenik ágán vacakor terem.” „Úgy van, Hetykepötyke. Innen tudom hát, hogy aki a tanításról elkéseget, elkésik az másról is. Ha egyik ágadon vackort termesztesz, nem gyümölcsözhetel más ágadon aranyalmát. Ne késs hát el soha többé, se a tanításról, se egyébről, ne élj ilyen bolond módra.”

Ezt a kifejezést azonban sokallotta és morcosan dűnnyögte: „Nem élek én azért éppen... bolond módra.” Úgy tettem, mintha nem hallanám a dűnnyögését, és arról kezdtem beszélni, hogy le kell vinnem egy levelet délután Nógrádverőcére. Sürgős levél, édesapám írta Budapestre, be kell dobnom az ötórás vonatba. Felcsillant a szeme Hetykepötykének: „Veled mehetek? Nagyon szeretek vonatot látni!” „Ha megígéred, hogy szót fogadsz nekem az úton, jöhetsz.” „Megígérem!” „Akkor gyere értem négy órára!”

Ott volt pontosan, és unszolt, hogy siessünk. Aggódott, hogy rövid az idő, elmegy a vonat, mire az állomásra érünk, de hiszen éppen ezt az unszolást vártam én s mondogattam készségesen: „Akár futhatunk is!” Szaladtunk hát. De

vagy háromszáz méter után megálltam: „No, üljünk le, pihenjünk egyet!” Nagyon nézett Hetykepötyke, de le kellett ülnie neki is. Figyelmeztettem rá, hogy megígérte, szót fogad. Ültünk tehát, s én nyugodtam beszélgettem mindenféléről. Hetykepötyke persze hamarosan nyugtalankodni kezdett: „Jaj, Moha, le ne késsük a vonatot, induljunk már!” Tüstént felugrottam: „Igaz biz a! Szaladjunk hát!” Futottunk megint vagy kétszáz métert, s akkor ismét leültem: „Pihenjünk!” Hetykepötyke kétségbeesetten a fejéhez kapott: „Jaj, Moha, nem fogom látni a vonatot! Miért töltjük az időt?” „Majd pótoljuk futással.” És beszélgettem megint mindenféléről. A következő futáskor már ötven méter után ültem le, és Hetykepötyke majd kiugrott a bőréből. Pedig Verőcég még ötször-hatszor ültettem le, s futtatam. Sikerült is, amit akartam. Amikor beértünk Nógrádverőcére, az első házak közé, felszívott a falu túlsó végén a vonat hosszú füttye. Most már csak röpülve érhetjük volna el. Hetykepötyke irtózatosan dühbe gurult: „Elkéstünk miattad! Mert ilyen bolond módra jöttünk!” Színlelt álmélkodással kérdeztem: „Azt mondd, hogy bolond módra?” „Azt hát! Egyszer futva, egyszer ülve. Ahelyett, hogy rendesen jöttünk volna. Csak lépegetve, de folytonosan.” Most már elmosolyodtam: „No, ugye, hogy igazam volt, barátocskám? Ugye, hogy bolond módra él, aki hol ücsörög, ácsorog, ténferog, lézeng, hol meg száguld? Jól mondtad, hogy mi a helyes. Lépegetve, de folytonosan. Így élj ezentúl te is!” Hetykepötyke most bámult csak igazán nagyot: „Hát azért jöttünk így? És a sürgős levél?” Nevettem: „Nincs sürgős levél. Az volt a sürgős, hogy megtanuld, miként járod ezentúl életed utacsokáját. A vonatot majd vasárnap megnézzük. Induljunk haza.” Most már ő is nevetett, és megindultunk vissza az erdő felé. Nem ücsörögve, ácsorogva, s nem is rohanva. Hanem lépegetve és folytonosan.

Leonard Swidler

Felhívás katolikus alkotmányozó gyűlésre

Miután megtörtént a zsinat utáni hibás fejlemények elemzése, amelyek mindenekelőtt egyre erősebb római centralizmust, valamint a hívők alapjogainak beszűkítését eredményezték, születik meg az a javaslat, hogy készítsünk elő nemzetközi szinten egy alkotmányozó gyűlést. Laikusok, papok és püspökök ily együttműködésének eredményeit aztán talán egyszer egy egyetemes zsinat elé lehet terjeszteni, amely határozhat majd e tárgyban. Hordozó szervezetként rendelkezésre áll az Amerikai Egyesült Államokban megszületett „Társaság a Katolikusok Jogaiért”, amely különösen is fáradozik az egyház kollegiális önértelmezéséért. (Szerkesztőség)

1. A II. Vatikánium az egyház megújításával bízott meg minket

„Krisztus a maga zarándokútját járó egyházat szükséges tartós reformra hívja fel” — ez nem Luther, Kálvin vagy egy harmadik 16. századbeli reformátor igénye, hanem a katolikus püspökök összességének szava a II. Vatikáni Zsinaton.

Még behatóbban fogalmazták meg ezt a feladatot a pápa és a püspökök az alábbi szavakkal: „Mindenkit felhívunk, hogy ahol csak szükségesnek látszik, buzgón vesse be magát a megújulás s a reform feladatáért”. Figyeljünk arra, hogy a pápa meg a püspökök nem ilyesmódon fogalmazzak: „...az összes püspökök, minden pap és szer-

zetes”. „Mindenkit” felszólítanak, tehát a dekrétum összes címzettjeit: minden katolikus hívőt.

Ezen túlmenően ezt a megújulást és reformot célzó felszólítást nem mint unaloműző foglalkozást gondolták azon katolikusok számára, akik nem tudtak okosabbat csinálni. Ó nem; minden katolikusnak adott kötelesség ez, ahogyan a pápa és a püspökök ezt félreérthetetlenül kifejtették: „A katolikusok mindenekelőtti kötelessége gondosan s őszintén megvizsgálni, hogy mi az, ami az egyház közösségén belül megújulásra szorul”.

2. A II. Vatikánium valóra váltása

A laikusok, a szerzetesek és a klérus tagjai közül, sőt még a hierarchiából is számosan pozitív módon reagáltak a megújulás és a reform követelményére, melynek az volt a célja, hogy az egyházat újra társadalmilag jelentős tényezővé tegye (ezt mondta XXIII. János pápa aggiornamento-nak). Az 1965. évi zsinatbezárást követő években ment is előre tempósan a megújulás. De 1968-ban elszenvedte az első visszahatást VI. Pál pápa Humanae Vitae enciklikája által, amely a születésszabályozás ellen foglalt állást.

A következő súlyos csapást az jelentette, hogy elutasított az a javaslat, hogy a nemzeti püspöki konferenciák választott követei alkossák a pápaválasztó grémiumot az eddigelé a pápától kinevezett bíboroskollegium helyett. Ezt a dekrétumot már 1970-ben VI. Pál pápa elé terjesztették, de a kúria konzervatív körei ennek elutasítására ösztönözték őt.

Ha a pápa ebben a kulcskérdésben másképpen döntött volna, egészen más pályákon futott volna a megújulás folyamata. Minden újonnan megválasztott pápa szükségképpen felelősségtudatot és erősebb kollegialitást alakított volna ki azok iránt, akik őt megválasztották, ti. a világegyház képviselői iránt. S ami még jelentősebb: ez a strukturális változás a csúcson egy feltartóztatathatlan trendet indított volna el, hogy a püspököket és a plébánosokat is az egyházmegye, ill. az egyházközösség képviselői válasszák meg.

A 70-es évek során csak növekedett VI. Pál pápa határozatlansága: egyfelől igyekezett megfelelni a II. Vatikánium megújulásra és reformra felhívásának, másfelől félt a tévtanítás és az anarchia kísérteteitől, melyeket rendre felidéztek ellene. 1978-ban meghalt VI. Pál pápa. Követte őt a csak rövid ideig hivatalban levő I. János Pál pápa, majd az 1978. év végén II. János Pál.

3. II. János Pál pápa és a restauráció

Az 1979. év rossz év volt. Rosszul kezdődött, még rosszabbul végződött. December 18-án hajnali 3 órakor csengett a telefonom. Eg Grace amerikai teológus és római újsághíró lélegzetszakadva jelezte nekem: „A Vatikán éppen most ítélte el Hans Küng-öt!” Röviddel II. János Pál pápa hivatalátvétele után a Hittani Kongregáció (a Szent Officium) inkvizítorai láthatólag aktivizálódtak, ahogyan azt mutatják az alábbi események:

1. Már 1979 tavaszán szólástilalommal büntetik Jacques Pohier francia teológust „Ha Istenről beszélék” c. könyve miatt.

2. Júliusban elítélnék egy szexualitás tematikájú könyvet, amelyet egy négy tagú amerikai teológuscsoport készített.

3. Szeptemberben arra kényszerítik a római jezsuita generálist, P. Pedro Arrupét, hogy levélben figyelmeztesse összes rendtársait: nincs engedélyezve az elhajlás a pápai állásfoglalásoktól.

4. Az egész ősz folyamán súlyos eretnekségvádakat tesznek közzé Edward Schillebeeckx ellen, s december 13. és 15. között Schillebeeckx-nek kérdéseket tesznek fel Rómában a Szent Officium részéről.

5. Ugyanebben a hónapban „elítélik” a brazil felszabadításteológus, Leonardo Boff közleményeit (később szólástilalommal büntetik).

6. December 18-án — éppen akkor, amikor II. János Pál megmagyarázta: „Az igazság a béke hatalma... Mit tartunk az olyan magatartásról, amely elítéli a más-képpen gondolkodókat és azokat szólástilalommal bünteti?” — tette közzé állásfoglalását Hans Küngről a Hittani Kongregáció, megállapítva, „hogy többé nem tekinthető katolikus teológusnak”. Charles Curran, David Tracy és én ezután közzétettük az USA katolikus teológusainak sajtónyilatkozatát, amelyben megállapítjuk, hogy „Hans Küng minden kétségen felül katolikus teológusnak tekintendő”. Az Amerika-szerző számos teológussal folytatott eszmecsereink során újra és újra halljuk: Így nem mehet tovább. Ki lesz közülünk a következő? Szerveződnünk kell!

4. A Katolikusok Jogai az Egyházban Társaság megalapítása

(Association for the Rights of Catholics in the Church. A továbbiakban: ARCC)

A rákövetkező napokban a későbbi ARCC felépítésére vonatkozó javaslattal foglalkoztam, s elküldtem azt az összes érdekelt összekötő személyeknek. A visszajelzések túlnyomó mértékben pozitívek voltak. 1980. márc. 7–9-én volt az alapító gyűlés. Az ARCC-nek az volt a célkitűzése, hogy „létrehozza az egyházban azt a kollegiális önértelmezést, melynek bázisán személyre való tekintet nélkül minden katolikus részesedjék a felelősségben és a döntéshozatalban”. Hangsúlyozza az *alapvető jogokat*, amelyek az emberlétben és minden katolikusnak a keresztségében gyökereznek. Mégpedig egyetértésben az 1971. évi római püspöki szinódus követelményével: „Az egyház bensejében minden jogot feltétlenül tiszteletben kell tartani. Akárminő kapcsolatok fűzzék is az egyházhoz, senkit sem szabad megrövidíteni a mindenkit megillető jogokban” (De Iustitia in Mundo, 42).

Egybehangzóan a Katolikusok Jogai az Egyházban Chartával, melyet az ARCC 1983-ban világszélességű tanácskozások után közölt,

egybehangzóan az 1983. évi Codex Iuris Canonici 208. kánonjával („az összes hívők között, mégpedig Krisztusban újjászületésük révén, igazi egyenlőség áll fenn méltóságukat és tevékenységüket illetően...”), valamint

a katolikus laikusok többsége tudatának megfelelően az ARCC visszautasít az egyházi életben minden szétválasztó dualizmust, akár egyházat és világot, akár férfiakat és nőket, akár a klérust és a civileket akarja szembeállítani. Mindezek az „ellentétes pólusok” közös gyökérből nőnek ki és közös célt tartanak szem előtt. Egymást kölcsönösen át kell járniok és együtt kell működniök. Ebben az egységben vannak megalapozva az összes katolikusok jogai. „Az egyházban a katolikusok jogai egyfelől alapvető embervoltunkból, másfelől Krisztushoz keresztelődésünkönkől fakadnak” (a Charta előszava).

5. A restauráció tovább folytatódik

II. János Pál pápa pápaságának utóbbi 14 évét megjellegzi a pápa rendkívüli utazókedve. Ez lehetővé tette számára, hogy a világi sávon belül behajtsa az emberi jogok érvényrejtését. Ezt az ügyet fáradhatatlanul képviselte. Ugyanakkor ezek a világutazások a mérték nélküli hatalomközpontosítás eszközeiként szol-

gáltak az egyházon belül. Kéz a kézben ment ez együtt a folyamattal, amelyet az egyházon belül a jogok állhatatos elnyomásának mondhatunk. A nyilvánosság előtt ez a „kettős morál” a hitelreméltóság elvesztését eredményezte.

A kemény elnyomás időszakait, mint 1979–1980, a növekvő tiltakozások és ellen-

állások láttán a megnyugtató fázisai követték. Mindazonáltal II. János Pál pápa folyamatosan konzervatív és ultrakonzervatív püspököket nevezett ki, reakciós ügyleteket valósított meg, mint pl. a hűségkü és az új világgatekizmus, hogy konszolidálja a központosító konzervatív hatalmat

6. Az észak-amerikai katolicizmus nagykorúvá válik

Mindezen restaurációs törekvések eredményei azonban alatta maradtak a várakozásnak, különösképpen ami az újintegráltakat illeti az észak-amerikai katolicizmuson belül. Ez felette bátorító. A Gallup-körkérdés alapján, melyet 1987 nyarán rövidebbdel a pápa az évi szeptemberi látogatása előtt fogantatosítottak, az amerikai katolikus egyház a gyors nagykorúvá válás folyamatában levőként mutatkozott be.

A vasárnapi szentmiselátogatás 1968-tól (a Humanae Vitae enciklika megjelenése előtt) 1975-ig 65 %-ról 50 %-ra esett vissza. Azóta ez az arány nem változik. A II. Vatikáni Zsinat előtt a következők jellemezték az amerikai katolikusokat: szigorú hűség a tanításhoz, egyöntetűség a szertartásokban, engedelmesség az egyházi tekintélyek iránt.

Ez az alattvalói magatartás drámai módon megkevesbedett. Jelenleg a megkérdézett katolikusok 70 %-a úgy gondolja, hogy rendszeres vasárnapi misehallgatás nélkül is lehet jó katolikusnak lenni. Egy másik körkérdés szerint a mesterséges születésszabályozás vatikáni parancsát 79 % utasította vissza. 73 % vallotta, hogy az elvált katolikusok maradjanak

csak az egyházban. 58 % szavazott a házaspapok mellett, 60 % a női papok mellett. 90 % gondolta úgy, hogy el lehet térni az egyházi tanítástól, s amellet lehet jó katolikusnak maradni. Csak 26 % gondolta, hogy a pápa csalhatatlanságában hinni elengedhetetlen egy jó katolikus számára.

Az engedelmesség visszaesése következtében számítani lehetett az egyházból kilépések gyors emelkedésére. Nem ez történt. Teresa A. Sullivan szociológusnő így magyarázza ezt: „Az amerikai katolikusok a katolicizmusban megtapasztal-

nak valamit, ami mélyre hat és életfontosságú, s ennek nincs sok köze a Vatikánhoz meg a püspökökhöz”. Ugyanakkor Ruth A. Wallace szociológusnő kimutatja „a készséget az együttműködésre egy sereg politikai kérdésben, korcsoporttól és képzettségi foktól függetlenül”. P. Jozef Fichter jezsuita már egy évtizeddel korábban utalt a hangsúlyeltolódásra az erkölcs, ill. a vallási vezetés alapjával kapcsolatban: „A felülről jövő útbaigazítástól való függést nagy mértékben leváltotta az emberi lelkiismeret meghatározó ereje”.

7. Katolikus alkotmányozó gyűlés egybehívása

Úgy látszik, megérett az idő arra, hogy testet öltson egy gondolat, melyet először Rosemary Ruethertől hallottam megfogalmazni: katolikus alkotmányozó gyűlés egybehívása. Egy ily célkitűzés nem jelent eltérést a hagyománytól. Éppen ellenkezőleg: visszatérés az alapvető hagyományhoz, az eiső „alkotmányozó gyűlésekhez”, nevezetesen az „egyetemes zsinatokhoz”, melyeken nemcsak laikusok és a klérus képviselői vettek részt, hanem ezen túlmenően laikusok hívták egybe (a római császárok, akik között egy nő is akadt). Ezenfelül csak

a császári kihirdetés erejében lettek hivatalosan elismertek.

Nyomatékosan felhívok minden katolikus szervezetet és egyedi személyt egy ily ökumenikus zsinat előkészítésére a harmadik évezred számára, „katolikus alkotmányozó gyűlésre”. Ez irányú első lépésként az ARCC és én indításként szeretnők az alábbi megfontolásokat felkínálni mindenki számára kreatív végiggondolás, széleskörű megvitatás valamint az eszmék és gondolatok visszajelzése céljából, hogy az ARCC tovább tudjon dolgozni.

Néhány javaslat:

1. Az egész tervnek alapvetően pozitívnak kell lennie. „Ahogyan az egész civilizált világ feltartóztathatatlanul a demokrácia irányában fejlődik, és az emberlét alapvető elveit az Isten képére teremtettségünknek megfelelően alkotmányokban újra rögzíti, ugyanezt teszi az egyház is... a II. Vatikánum, valamint XXIII. János, VI. Pál és II. János Pál pápák nyilatkozatainak megfelelően, amikor fáradhatatlanul s az egész világra vonatkozóan beveti magát az emberi jogokért”.

2. Már nagyon korai időpontokban meg kell teremteni a nemzetközi kapcsolatokat annak biztosítására, hogy ez a gyűlés nemzetközi („ökumenikus”) legyen.

3. Egy kicsiny előkészítő bizottságnak idejében ki kell dolgoznia a javasolt szövegeket. Ez a bizottság lenne esetleg felelős a szövegek revíziójáért a konferencia folyamán és azt követően, valamint a végső megfogalmazásért.

4. A Katolikusok Jogai az Egyházban Charta, valamint az 1983. évi Codexben megfogalmazott alapjogok képeznék a világos forrást a katolikus egyház eme fáradozásából megszülető alkotmánya számára.

5. A már említett indítások kiegészítéseképpen az ARCC javasolja az alábbi két egységben megfogalmazott követelések megvitatását.

A. Struktúrák a döntéshozatal és a tisztességes eljárás érdekében

Hivatkozva az 1971. évi Püspöki Szinódus kijelentésére, mely szerint „az egyház tagjai bizonyos részt kapnak a döntések előkészítésében... különösképpen azáltal, hogy a különböző szinteken tanácsok létesülnek” (De Iustitia in Mundo, 47), valamint a magunk Chartájára, az ARCC megerősíti az alábbiakat: „Minden katolikusnak szavazati joga van az őt érintő döntésekben” (Charta, 5. jog), „joguk van az általánosan elfogadott, tisztességes adminisztratív és jogi eljárási szabályokhoz” (Charta, 9. jog), valamint „joguk van az általános peres eljárások keretén belül panasszal élni” (Charta, 10. jog). Bármily egyházvezetési struktúrák határozatnak is el, azoknak tartalmazniuk kell az alábbi elveket.

a) A felelősök — beleértve a plébánosokat, püspököket és a pápát is — megválasztása, valamint egy megfelelő struktúra, amely biztosítja a mindenkor választói kör számára a szavazati jogot.

b) A hivatalviselés időbeli behatárolása az említett felelősök esetében, a szerzetesi közösségekben századok óta érvényben levő gyakorlatot alapul véve.

c) Hatalommegosztás, valamint az ellenőrzés és egyensúly rendszerének intézményesítése (cheks and balances) az egyházközségi tanács, az egyházmegyei, a nemzeti és nemzetközi tanácsok szintjén. Továbbá egy független jogrendszer, melynek erejében megfelelő módon megosztódik a felelősség a plébánosokkal, püspökökkel és a pápával.

d) A hívők minden csoportjának méltányos képviselője az összes veze-

tési és döntési síkokon, beleértve a nőket és a kisebbségeket is.

Ezen jogok közül némelyeknek a biztosítására már léteznek struktúrák, de nem eléggé fejlett formában, ill. katolikusok milliói számára csak papiroson léteznek. Ez okból az ARCC sürgősen követeli az alábbi lépéseket:

1. Minden plébánián és egyházmegyében kötelezően állíttassanak fel lelkipásztori tanácsok (amennyiben még nem léteznének), s hogy ezeket a tanácsokat demokratikus alapokon válasszák meg, és hogy ezek valódi döntési illetékességgel rendelkezzenek, hogy ezáltal biztosítsák a felelősség megosztását a klérus, a szerzetesek és a laikusok között.

2. Minden egyházmegyében bíróságokat kell létesíteni, hogy biztosítódjék a panaszemelésnek, valamint a méltányos eljárásban részesülésnek joga. Ez a követelés megvalósítható a meglévő házassági bíróságok illetékességének a kiterjesztésével, ahogyan ezt végig gondolták már az 1983. évi Codex számára, vagy pedig új kormányzó bíróságokat kell teremteni, hasonlóképpen a Codexnek megfelelően. Mindkét esetben igazságos és hatékony rendszert kell biztosítani, kihirdetni és megvalósítani.

3. Nemzeti és nemzetközi szinten be kell vezetni a reprezentatív módon választott szinódusokat a laikusok és a klérus együttműködésével a nemzeti püspöki konferenciák, a püspöki szinódusok és a pápaság mellett egy kollegiális jellegű egyházvezetés alkotmányoszerű elemeiként — nemzeti és világszinten.

B. A nő státusa

Az egyházban is, a társadalomban is az elválasztó dualizmus legelterjedtebb és legvilágosabb példája a nők és a férfiak közti dualizmus, melynek végeredménye a nők hátrányos megkülönböztetése. Ez egyértelműen szemben áll a keresztény keresztiséggel, amely a nőket és férfiakat egyenjogúan veszi fel a tanítványok közösségébe: „nincs többé férfi és nő... mert mindannyian egyek vagytok Krisztus Jézusban” (Gal 3,28).

Bár minden embernek joga van az önmeghatározáshoz, de az egyházban a nők ezt a jogot nem tapasztalhatják meg. Ennek tudatában volt az 1971. évi Püspöki Szinódus is, amikor követelte „a nők számára az őket megillető részt a felelősségben és egyáltalában a közéletben, s nem utolsósorban az egyházban” (De Iustitia in Mundo, 43).

Sajnálatos módon ez a kívánalom eddigelé hatékony módon nem lett gyakorlattá. Amíg ez meg nem történik, s amíg nem állnak rendelkezésre kielégítő és őket megillető szerepmoდეlek a nők számára az egyházvezetési funkciókban, a nők nem képesek és nem készek aktív módon részt venni az egyház életében.

Ez okból követeli az ARCC az alábbiakat:

4. Minden plébániának és egyházmegyének, minden nemzeti és nemzetközi, vagy más megfelelő szervezetnek az egyházjog által jelenleg biztosított keretben vonakodás nélkül meg kell tennie a szükséges lépéseket, hogy a rátermett nőket mindenkor taglétszámuk függvényében meghívják a vezetői és döntési funkciókba. „A katolikus nők ugyanazon jogokkal rendelkeznek mint a férfiak, hogy hozzájussanak az egyházban a pénzügyi döntésekhez és a hivatali hatalom gyakorlásához” (Charta, 26. jog).

5. Minden plébánia és egyházmegye, minden nemzeti és nemzetközi, vagy más megfelelő szervezet tegyen haladéktalanul lépéseket annak érdekében, hogy rátermett nőket meghívjon minden, a jelenlegi egyházjog értelmében számukra nyitva álló liturgikus tisztségbe, mindenkor taglétszámuk függvényében. Ez magában foglalja a lektor, a magyarázó, a kántor, a sekrestyés funkcióit, az igeistentisztelet vezetését, a keresztiség kiszolgáltatását és az áldoztatást.

6. Laikusoknak, papoknak, püspököknek minden megfelelő közvetítő instancia bekapcsolásával sürgető mó-

don kell követelniök a Vatikántól, hogy rátermett nőket a lehető leggyorsabban a diakónusi, papi és püspöki hivatalhoz engedjék. „Minden katolikusnak — ... nemre való tekintet nélkül — joga van az egyházban minden olyan szolgálat végzésére, amelyre kellőképpen felkészült a közösség igényei és hozzájárulása alapján” (Charta, 16. jog).

7. Minden egyház-
községnek és egyház-
megyének, minden nem-
zeti és nemzetközi, va-
lamint megfelelő más
szervezetnek haladéktal-
anul meg kell kezdenie,
hogy dokumentumaiból
kioperáljon bármiféle
szexista vagy más kizá-
ró jellegű nyelvi fordul-
latot. „Katolikusok méltán
várják el, hogy egyházi
dokumentumokban és anyagokban ne szere-
peljenek szexista fordul-
latok, és hogy Isten
szimbólumai és képei ne
legyenek kizárólag hím-
neműek” (Charta, 32.
jog).

8. Minden egyházi
egységnek, különösképp
a püspöknek, a helyi,
regionális, nemzeti
és nemzetközi közössé-
geken belül a maga pró-
fétai feladatát a szociális
igazságosság ügyére te-
kintettel kell betöltenie,
gondolva mindenekelőtt
a nők társadalmának
rendre letelesebb tag-
jaira.

8. Végkövet- keztetések

Első indításként
ennyi legyen elegendő,
hogy elkészítsük az
utat egy Katolikus Al-
kotmányozó Gyűlésre.
Természetesen nem a
közvetlen jövőben fog
megszületni ez az al-
kotmányozó gyűlés. Az
(egyházi) intézmény
sem fogja kezébe ra-
gadni a kezdeménye-
zést. Mégis a gondol-
kodási és megbeszélési
folyamat e gyűlésről s
annak tartalmairól oda

fog vezetni, hogy a gyűlés és annak
értékei, melyeket szimbolizál — egy
nagykorú, szabad és felelős katolikus
egyházat —, messzemenően benyo-
muljanak a katolikusok tudatába. Ezt
követően fog majd egy ily gyűlés előbb
megvalósulható lehetőséggé s végül
valósággá válni.

Lehetetlen? Ki mérlegelte volna ko-
molyan 1958-ban a II. Vatikáni zsinat
révén a „forradalom” lehetőségét?
Vagy 1989-ben a forradalomét Kelet-
Európában? Amire szükségünk van:
bizalom az Istenben. Ezt követően már
dolgozhatunk minden rendelkezésünk-
re álló kreativitással és tetterővel.

Megjelent a Diakonia 1993. 1. számában

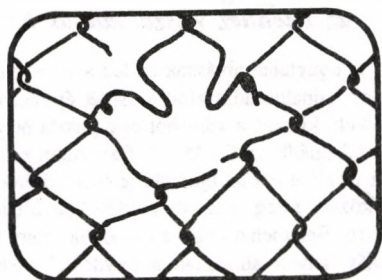
Februári közhelyünk

„Az ember nem élhet pénz nélkül”

Alapvető képmutatás rejlik a közhelyekben: sokkal többet (és mást) akarnak mondani, mint amennyit ténylegesen mondanak, ráadásul egy (többé-kevésbé) igaz állítással akarnak valami nem-igazat mondani. Az emberi rafinéria mintapéldái.

Itt van ez is. Nem azt akarja mondani, amit mond, hogy az ember nem élhet pénz nélkül, hanem mást-többet: az ember nem élhet sok pénz nélkül, pontosabban talán: nem élhet anélkül, hogy ne törekednék arra, hogy egyre több pénze legyen. S ez az a hamis állítás, melyet az igaz állítással tulajdonképpen szándékol, mert hisz mióta kialakult a pénzgazdálkodás, azóta csak egészen kivételes emberek és egészen kivételes helyzetekben élhetnek meg pénz nélkül, de egyébként közvetve még annak is köze van a pénzhez, aki kizárólag könyöradományokból (tegyük fel: csak természetbeni adományokból) tartja fenn magát, koldulással. A pénz használatának a „szükségyszerűségéből” azonban nem következik az egyre több pénz szerzésének szükségessége, és itt van a csúsztatás. Ugyanaz a képmutatás rejtőzik ebben a közhelyben, mint abban, hogy „ennünk kell ahhoz, hogy élhessünk”. Mindkettő látszólag a létminimumra törekvést akarja igazolni (ami amúgy is fölösleges), valójában pedig a létmaximumra törekvést (természetesen a ki-ki számára elérhető határokon belül).

Vajon hogy vélekedett Jézus a pénz szükségességéről? — Óvakodnunk kell a felszínes, „elutasító” választól, amely abból indul ki, hogy a pénzt rá kell hagyni arra, akinek a képe rajta van (a mammont a Mammon Urára), vagy abból, hogy a pénz csak arra való, hogy segítsünk a rászorulókon (példabeszéd a hamis sáfárról). Mindkettő igaz. De az is igaz, hogy Jézus nyilvános működésének megkezdéséig minden bizonnyal pénzt (is) keresett és pénzzel (is) fizetett megélhetése érdekében, s ha nyilvános működése idején nem foglalkozott is a pénzzel, olyan adományokból tartotta fenn magát (és tanítványait), amelyek legalább részben pénzt kellett hogy jelentsenek, különben nem olvashatnánk, hogy Júdás megdézsmálta a kasszát. Ettől persze még igaz marad, hogy a létminimum biztosítása mellett (végső esetben annak ellenére is) a pénz arra való, hogy megsegítsük a rászorulókat. Míg egy szép napon talán eltűnik a pénz, és visszatér az egyetlen normálisnak látszó megoldás, a csereke-
reskedelem.

Liga a hadkötelezettség ellen

Szomorú és elgondolkodtató, hogy a fejlett technikai civilizáció embere végső soron ma sem ismer más módszert konfliktusainak megszüntetésére, mint a nyers erőszakot. Nem látszik képesnek arra, hogy a világhoz, az embertársakhoz való viszonyát új alapokra helyezze. A Hadkötelezettséget Ellenzők Ligája is „csak” annyit akar, hogy szűnjék meg a kötelező szolgálat. Úgyis lesznek majd azok zsoldosként vállalkoznak hadviselésre.

Az igazi megoldást persze az jelentené, ha az emberiség megtanulná a konfliktuskezelés békés, emberhez egyedül méltó módjait. Ennek általános elveit az emberiség erkölcsi zsenijei rég megfogalmazták, de gyakorlati alkalmazásuk ezideig ritka kivételektől eltekintve soha nem sikerült. A konfliktusban résztvevők szellemi-erkölcsi képessége nem terjedt odáig, hogy felmérje: mindegyik fél sokkal jobban járna akkor, ha kompromisszumokat kötnének és békés versenyben próbálna egyik a másik fölé kerekedni. Ezeknek a gondolatoknak szomorú aktualitást ad mindaz, ami a Balkánon történik.

Ilyen és hasonló gondolatok jegyében tartotta alakuló ülését múlt év november 13-án a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligája. Tavaly tavasszal, május 22-én szervezett már egy konferenciát az Alba Kör, amelynek egyik célja volt a HEL megalakításának előkészítése. A név magáért beszél: tagjai nemcsak elvben ellenzik a hadkötelezettséget, hanem közülük többen valóban megtagadták azt, amiért éveket töltöttek annak idején börtönben. A polgári szolgálat bevezetése ugyan lehetővé tette a fegyveres szolgálat elkerülését, de az általános hadkötelezettség változatlan maradt.

Az ülés Merza József bevezetőjével kezdődött. Utána Mészöly Miklós előadása következett, majd a jelenlevők megvitatták a Liga alapszabályát, minekutána megalakították a Hadkötelezettséget Ellenzők Ligáját.

A Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájához csatlakozni lehet az alapszabályt tartalmazó ív aláírásával. Ívket kérni lehet nemcsak a HEL, illetve az Alba Kör címén, hanem az Érted Vagyok szerkesztőségétől is.

A Hadkötelezettséget Ellenzők Ligájának alapszabálya

1. A Hadkötelezettséget Ellenzők Ligája (továbbiakban: Liga) az Alapszabályt aláíró egyének szabad társulása.
2. A Liga tevékenysége kizárólag a hadkötelezettség megszüntetésével kapcsolatos kérdésekre irányul.
3. A Liga tagja lehet bárki, aki bármilyen — emberi jogi, lelkiismereti, morális, vallási, szakmai-gazdasági, politikai vagy egyéb — megfontolásból elutasítja a hadkötelezettséget és annak mielőbbi megszüntetésére törekszik.
4. A Liga üléseit szükség szerint, de legalább évente tartja. Az üléseket a Liga Ügyvivői Testülete hívja össze. Az üléseken a Liga minden megjelent tagja egy szavazattal rendelkezik.
5. A Liga minden ülésén újraszabja az Ügyvivői Testületet. Az Ügyvivői Testület a Liga két ülése között képviseli a Ligát és összehangolja annak tevékenységét. Az Ügyvivői Testület maga határozza meg működési rendjét. Az Ügyvivői Testület ülésein a Liga minden tagja tanácskozási joggal részt vehet.

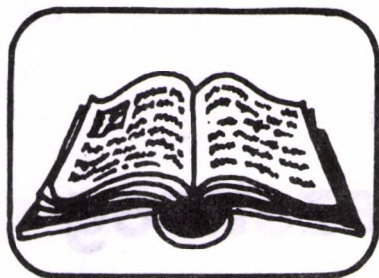
Postacím: Hadkötelezettséget Ellenzők Ligája — 1461 Budapest, pf. 225

Család, gyermek, ifjúság

A fenti címmel jelenik meg múlt év elejétől kéthavonta a magyar család-, gyermek- és ifjúságvédelem egyetlen szakmai folyóirata. Intézményi háttérét a hosszúnevű Országos Orvostudományi Információs Intézet és Könyvtár Gyermek- és Ifjúságvédelmi Felügyeleti és Továbbképzési Önálló Osztálya valamint a Fővárosi Önkormányzat Gyermek- és Ifjúságvédelmi Ügyosztálya biztosítja. Az ijesztően bürokratikus hangzású nevek mögött azonban egy hiánypótló lap áll, melynek szerkesztői között a gyermekek, az ifjúság ügyének elkötelezett, e téren nagy múlttal rendelkező szakemberek állnak. „Fontosnak tartják, hogy az érezhető szakmai és egzisztenciális bizonytalanságban megkíséreljék a jelenségek objektív és többoldalú megközelítését, a vélemények ütköztetését, a korrekt tájékoztatást. Nem kötelezik el magukat egyetlen gyermekvédelmi irányzat mellett sem. Az optimális megoldásokat, a legeredményesebb formákat, a segítség legcélszerűbb módozatait keresik. Szeretnének részt vállalni a bizonytalanságok megszüntetésében, a család- és gyermekvédelem döntéshozóinak befolyásolásában. A lap nyitott: Minden hasznos, gondolatébresztő javaslatot, kezdeményezést szívesen vesz és érdeklődéssel vár.” — írják az ismertetőben.

A „Család, gyermek, ifjúság” ugyan szakmai igényű, de mindenki érdeklődéssel és haszonnal olvashatja, mert a gyermekvédelem múltjáról, történetéről szóló, a jogi és intézményi alapokat elemző írások mellett riportokat, jelen élethelyzetek leírását is megtaláljuk a lapban. Külön rovatot szentel a környezeti nevelésnek. Ismertet számos egyéb hasonló témájú folyóiratot, könyvet és számot a témába vágó rendezvényekről.

A Pont Kiadó gondozásában megjelenő 48 oldalas folyóirat ára 125 Ft, az évi előfizetés 600 Ft-ba kerül. Címe: Család, gyermek, ifjúság, 1300 Budapest, Pf. 23.

BIBLIA

A februári elmélkedéseket Barcza Barna, a márciusiakat Turiák Ildikó készítette.

Február 6. — Évközi 5. vasárnap — Mk 1,29–39 —

1. A tanítani akaró Jézus eltérései

Jézus a pusztaságban töltött 40 nap alatt tisztázta örömhír-hirdetési és embereket összegyűjtési terveit, aztán fel is töltődött Atyja erejével, tehát nagy lendülettel indult neki tanítani és tanítványokat gyűjteni.

Azonban alig kezdte el tanító körútját, már ott, a kafarnaumi zsinagógában, az ördögötől megszállott ember zavarkeltése miatt kénytelen volt ördögűzést végezni. Ez a döbbenetes jelenet a tömeg szemében nagy csodának tűnt. A zsinagógai hallgatóság már nem a tanításra figyelt, hanem futótűzként terjedt a hír: Itt van közöttünk egy nagyhatalmú próféta, akinek még a tisztátalan szellemek, a démonok is engedelmessé válnak.

A zsinagógai fellépés után látják vendégül Simon és András házában. Ott is mindjárt beleütközik egy kikerülhetetlen helyzetbe. A házaspár Péter anyósa éppen betegen fekszik. Jézus nem térhet ki, hiszen éppen vendéglátói figyelmüket. Így gyógyítja meg az anyóst, aki rögvést társul is a vendéglátásban felszolgálásához. A hír tehát még gyorsabban terjed.

Február 13. — Évközi 6. vasárnap — Mk 1,40–45 — Próbára tett következetesség

1. Miért nem következetes Jézus?

Ma megint egy gyógyítással találkozunk. Szóval Jézus nem tud következetes maradni? Tudna ő, ha nem volna tele a szíve irgalmas, részvételi szeretettel. De telve van. Ha konkrétan találkozunk a társadalomból közegészségbiztonsági okokból kizsárolással, ha látja annak egzisztenciális nyomorúságát, akkor még távlati terve miatt, Atyjától kapott küldetési parancsa miatt sem tud részvétlen lenni. Ráadásul ez a gyógyulást kérő poklosságban szenvedő még „zsarolja” is őt. Gyógyítási kérését úgy fogalmazza, hogy csak akkor nem fog meggyógyulni, ha Jézus nem akarja. Kétségbeesett helyzetében azt mondja: Neked csupán akarnod kell, s máris egészséges lehetek. Ha nem teszed, akkor te miattad élek tovább nyomorúságban.

A beteg hite is megmutatkozik e heves kérdésben. A hit pedig olyan erő, amely szinte magához vonzza az Isten erejét. En-

Rövid és hosszú távú szeretet

Estére vitték is oda az egész városból a betegeket rögtönzött hordágyakon, vagy éppen támogatva a botal járókat. A ház ajtaja előtt tolong a gyógyulásra várók serege. És Jézus, a megtestesült szeretet, nem tud ellenállni a gyógyítási kéréseknek.

Tanítási, örömhír-hirdetési tervvel érkezett Kafarnaumba, s lám csak, a gyógyulni akarók eltérítik őt eredeti szándékától.

2. Ütközés az Atya küldése és a tömeg elvárása között

El tudom képzelni, milyen nyugtalan lett Jézus. Hogy forgolódhatott fekhelyén. Hogyne forgolódott volna, amikor mindjárt működésének kezdetén ilyen nagyméretű ütközés jelentkező terve megvalósításában! Ő hosszú távra akarja irányítani az emberek figyelmét, azok pedig rövid távú, azonnali biológiai előnyöket kívánnak. Ő szeretetre akar tanítani, azok meg szaván fogják, hogy azonnal mutassa meg szeretetét az ő meggyógyításuk által.

Az ütközést így foglalhatnám össze: a hosszú távú szeretet ütközik a rövid távú szeretettel. Sokszor lehetlenné teszi egyik a másikat.

nek Jézus sem tud ellenállni. A gyógyítást tehát elvégzi. Mégis. Mihelyt megtette, máris tudatosodik benne, hogy megint a közvetlen, a rövid távú szeretet „csapdájába” esett, s ha így folytatja, ismét a távlati terv: a tanítás károsul. Ez a némi kétséssel jött felismerés ismét izgalomba hozza lelkét. Ezt abból vehetjük észre, hogy felindult hangon küldi el a gyógyultat a papokhoz, akik kiállítják a gyógyulásról szóló igazolást, és egyben megtiltja neki a gyógyítás elhíresztelését. Szinte az az érzésünk e jelenet olvasásakor, hogy Jézus úgy tesz, mintha valami csínytevésen érték volna őt, s most igyekszik titokban tartani. Ha ez nem igaz is, annyi mindenképp kiviláglik e jelenetből, hogy Jézus nem könnyen tudta ezt a folyton és továbbra is ismétlődő ütközést a maga életében megoldani. Hiába akarta magát a távlati küldetéshez, a tanításhoz tartani, irgalmas szíve újra és újra rávette a közvetlen segítségére is.

3. Az imádság az Istenhez visszacsatolás helye

A nyugtalan alvásnak az lett a vége, hogy még hajnalhasadás előtt a „sötét éjszakában felkelt, kiment a városból egy pusztaságra és ott imádkozott” (35. v.). Egyeztetni kellett az Atyával ezt az újonnan jelentkező érdekütközést, főleg pedig megoldást kellett találni rá. Belemehet ebbe a csapdába, hogy tanítás helyett állandóan gyógyítással foglalkozzon? De hiszen azért jött közénk, az a küldetése, hogy olyan életre tanítsa az embereket, amely megadja a lelkiismeret nyugalmát. A nyugodt lelkiismeret pedig nem alakít ki betegségeket. Ha ezt a tanítást nem tudja elmondani, akkor tulajdonképpen szabotálja küldetését. Akkor nem felel meg az Atya elvárásának. A tömeg elvárása miatt fordítson hátat az Atya megbízásának?

Lassan letisztult benne, hogy neki mindenképpen az Atyához kell igazodnia. A tőle kapott küldetést kell teljesítenie még a részletekben is.

Közben már hajnalodott. A ház előtt újra tolongani kezdett a tömeg, és követelték Jézust. Az apostolok azonnal Jézus keresésére indultak. Meg is találták. Jézus azonban elhárította a visszatérést a tömeghez. A meglepett apostolokkal már csak imája végeredményét közölte: Menjünk tovább hirdetni az Isten Országá örömhírét, hiszen én evégre jöttem a Földre (38 v.).

Jézus imája megvalósította az Atyához visszacsatolást, amelyből megtudta, hogy mi lesz a követendő helyes cselekvés. Megkapta a bizonyosságot. Már meg tudta oldani az ütközést. Már olyan biztosan indult tovább és tolt félre a szüntelen gyógyítási kéréseket, hogy még apostolai sem tudták eltéríteni. Pedig azok még szívesen sütkéreztek volna barátjuk csodatevéseiben. Jézus azonban határozottá, sőt eltéríthetlenné vált.

2. Miért tiltja a híresztelést?

Ez is elég rejtélyes számunkra. Nem-hogy örülne annak, hogy az emberek gyógyításai révén hamar megismerik és Messiásnak tartják. Akkor hamarabb lesz tekintélye, szívesebben hallgatnak rá.

Ezt csak mi gondoljuk. A valóságban nem így történt. Jézus ezekben az ismétlődő gyógyítási kérésekben hamar felismerhette a második pusztai kísértést. Ott a Sátán arra bízta, hogy vesse le magát a templom tetéjéről, hogy az emberek csodálják őt. Nos, ugyanilyen csodálat jött létre a gyakori gyógyítások során. És hogy ez nem vitte előre az Isten Országá terjedését, azt már keservesen tapasztalta. Már tudja, hogy az embereket nem az igazság érdekli, nem az Atyától hozott tanítás, hanem csak a rendkívüliségek. A csodák, a gyógyítások. Így éppen arra nem tudja őket megtanítani, ami gyógyulásuk érdekében lenne nagyon szükséges.

Tulajdonképpen ez az oka a híresztelés tiltásának. Messiás voltának igazolására ő majd akkor akar csodát tenni, ha már átvették tanítását. Ha már megtudták, milyen Messiás ő, és mitől akar megmenteni. Ha előbb tesz csodát, mielőtt megértették volna őt, akkor benne egy hamis Messiást kergetnek. Hamisat, akiről azt gondolják,

hogy majd a megszálló csapatoktól szabadítja meg őket, meg anyagi gondjaiktól, meg egészségi problémáiktól. Akkor nem ismerik föl benne az igazi Messiást, aki az önzéstől akar megszabadítani, a szeretetlenségtől, az ellenséges gyűlölködéstől, az embertárs kihasználásától és leigázásától. S ha ezektől megszabadulunk, akkor megszabadulunk betegségeinktől is. De

csak ebben a sorrendben! Az a sorrend pedig, amit az emberek kívánnak tőle, hogy előbb a csoda, azután a tanítás, az valójában sátáni kísértés. Azzal nem tudja megvalósítani küldetését. Azzal nem tudja szeretetben egybegyűjteni az emberiséget. Ezért addig tiltani kell a csoda híresztelését, amíg meg nem értették tanításának lényegét.

Február 20. — Nagyböjt 1. vasárnapja — Mk 1,12–15 — Álutak és valódi utak

**1. Miért vezette őt a pusztába
a Lélek?**

Már érett korú férfi volt Jézus, tehát itt a Földön is sok tapasztalatot szerzett, amikor elhatározta, hogy nyilvánosan is föllép. Addig csak tapasztalatokat gyűjtött az emberi életviszonyokról. János alámerítésével pedig elkezdődött életének az a korszaka, amikor konkrétan teljesíti az Atyától kapott küldetését: az emberek tanítását és egy nyájba gyűjtését.

János látomásban kapott eligazítást arról, hogy ki is ez a Jézus (Jn 1,32–4). Most az a Szent Szellem, akit látott leereszkedni rá, arra indítja Jézust, hogy hosszabb időre — a hagyomány szerint 40 napra, ameddig az özönvíz is tartott — vonuljon a teljes pusztai magányba. Mivel Jézus az Atyától jött közénk, tehát a szellemi létezési módból, ezért ha ott mindent tudott és értett is arról, hogy mit tesznek, hogyan élnek az emberek, közvetlen tapasztalatot csak emberi testet magára öltve szerezhettek. Életének kb. 3–4 évtizede fordítódott erre a tapasztalatszerzésre és az emberi értelemben vett tekintély, a bölcsesség megszerzésére. Most a szellem ereje arra indítja, hogy tervet készítsen vállalkozásához, az emberek szeretetben történő egybegyűjtéséhez. A hosszú pusztai elmélkedés arra szolgált, hogy egybeötvözzön két szálát: 1. az Atyáénál látott–hallott, vagyis a szellemvilágbeli tapasztalatait, és 2. a több évtizedes, emberi testben szerzett tapasztalatokat.

Márk mellett még Máté és Lukács is ír erről a hosszú pusztai magányról. A három tudósítást összesítve tudjuk csak értelmezni ezeket a belső történéseket.

Február 27. — Nagyböjt 2. vasárnapja — Mk 9,2–10 — Bepillantás a másik létmódba

1. Szellemi látás

Honnan is jött közénk Jézus? Az Atya világából. Tehát a szellemi létezésből. Abból a létmódból, amelyet mi testi szemünkkel nem láthatunk. Általában nem. Hiszen a szellemi struktúra sokkal finomabb, mint az az anyag, amelyből testünk és környezetünk felépül. Azonban mindig voltak és vannak — kevesen —, akik nemcsak testi érzékszerveiket tudják használni, hanem a szellemieket is. Ezeket nevezzük „látók”-nak vagy „beavatottak”-nak. Halála után már mindenki csak ilyen módon fog látni. A legvaskosabb materialista is, aki nem hisz a túlvilági, vagyis az anyagon túli életben.

Márk úgy írja le Jézusnak ezt a távolságvételét az emberek e világi nyüzsgésétől, anyaghajszolásától, hogy érzékletesen közli: ember nincs a közelében, csak a természet élőlényei, a vadon élő állatok. Azt is érzékelteti, hogy ez a távolságvétel minden emberi történéstől egyben fölemeli egy magasabb szintre, ahol angyalok és rossz irányba kísértő bukott szellemek társasága szolgál környezetként terve elkészítéséhez.

Máté és Lukács még a három kísértést is leírják.

**2. Honnan tudhatjuk,
hogy miről elmélkedett?**

Mivel emberi társasága nem volt, nyilvánvalóan csak maga mondhatta el később tanítványainak, akiket szintén meg akart tanítani arra, hogy Isten küldetésének teljesítéséhez átgondolt kivitelezési tervet kell készíteni. Csak ilyen távlati tervvel szabad beleállni a konkrét megvalósítás gyakorlatába. Mivel nem nekünk mondta el Jézus, hanem tanítványainak, azok meg csak a három kísértést írták le az ottani történésekből, így nekünk a kísértések tartalmából kell visszakövetkeztetnünk az elmélkedések tartalmára.

Elég bizonyosnak látszik, hogy Jézus a magányban szellemi hatásokat vett föl annak tisztázásra, milyen módszerrel gyűjtse össze az embereket a földi Isten Országa megalapozásához és továbbfejlesztéséhez. Melyik lenne a leghatásosabb, a mi anyagi világunkban a legeredményesebb módszer?

A három kísértés éppen az általa elutasított módszereket tartalmazza. A hosszú távon nem célravezetőket. Ilyeneket csak az Istentől elfordult szellemek sugallhattak

neki. Ezért nevezzük őket kísértésnek, vagyis az igaz céltól eltérítőnek.

Ebből a szempontból elég logikusan értelmezhető a három kísértés.

1. Az tudja az embereket összegyűjteni, aki megeteti őket. Aki gazdasági csodákkal tartja kezében a tömegeket. Aki tehát nagyon jó gazdasági, sőt közgazdasági szakember. Jó üzletember.

E kísértés félretolásakor átgondolja, hogy neki szellemi táplálékot kell nyújtania.

2. Az tudja az embereket összegyűjteni, aki csodákat produkál nekik, aki lenyűgözi őket anyagfeletti szellemi erejével.

Ezt is elutasítja, hiszen akkor az emberek azért ostromolnák őt, hogy avassa be őket is ezekbe a számukra még titkos tudományokba. Ismét elmennének a szellemi élet: a jóság és szeretet mellett, a másokat szolgálás mellett. Csak a rendkívüliségekre törekvést hajszolnák.

3. A világ ura, a király vagy császár tudja igazán összegyűjteni az embereket. No persze parancsszóval. Fizikai erővel, hatalommal.

Ennek elutasításakor világosan látja, hogy a hatalmat, gazdagságot megszerezni és megtartani csak sátáni módon, csak huzugsággal és erőszakkal lehet (Jn 8,44).

Ezt a három elutasított lehetőséget emelték ki az evangéliumok írói. Az már a tanításából és életéből látható, hogy melyik lehetőségre mondott igent. Tudjuk: az adásra, a szolgálatra és a szelídségre. Hosszú távon ez az Isten törvénytörvényében rajtamaradó, keskeny, de célravezető út. Nem rohannak utána a tömegek, de aki elindul ezen az úton, az az Atyához jut el.

Moody: Élet az élet után c. könyvében több száz olyan ember élményét írja le, akik a klinikai halál beállta után újra föléledtek. Ezek nagy része világosan visszaemlékezett, hogyan lépett ki szelleme a testéből, s noha érzékszervei működésképtelenül ott feküdtek a műtő asztalán, ők felülről mindent láttak és hallottak. Majd egy alagút-élmény után elhunyt szeretteikkel is találkozott. Legboldogítottabb élményük pedig az volt, amikor találkoztak a „Fénylány”-nyel, akinek közelsége boldoggá tette őket. Majd hihetetlen rövid idő alatt lepergett „életfilmjük”, amelyben életük minden apró részletére visszaemlékeztek, és azt Isten oldaláról kiértékeltek.

Ezen a magas hegyen Jézus ilyen tapasztalatot nyújtott három apostolának. Egy kis időre „látókká” tette őket. Egszere csak tapasztalni tudtak valamit az anyagon túli történésekből. Márk is, aki Pétertől hallott ezen eseményről, csak hasonlattal tudja érzékeltetni a szellemi létezés ragyogását. Azt írja: olyan ragyogónak látták ezt a szellemi Jézust, vagyis a közénk jött Fiút, hogy még egy kelmefestő se tudna ragyogóbb fehérséget előállítani. Aztán két meghalt személynek: Mózesnek és Illésnek a szellemét is látták, amint Jézussal beszélgettek.

Három kiválasztott tanítványának Jézus olyan tapasztalatot nyújtott, amiből meg-

érthették: nem a folyton tapasztalt anyagi történések a fontosak, hanem lelkünk, szellemünk történései, amelyek halálunk után is megmaradnak és folytatódnak. Úgy kell élnünk a testben, az anyagban, hogy a testben élés idején is ezt az elpusztíthatatlan részünket fejlesszük. Ezt kell ragyogóvá tennünk, hogy Isten előtt meg tudjunk állni, vagyis folt- és szakadásmentes menyegzős ruhában találkozassunk vele. Ezt a menyegzős ruhafelhítést csak folyton-folyvást megélt szeretetünk tudja megvalósítani.

2. Boldogság és megrendülés

Bizony, nem hétköznapi élmény ez a bepillantás a szellemi létezés világába. Aki ebben részesült, azt nevezik „beavatott”-nak. Ő már egészen másként értékeli az anyagi életvitelt. Hiszen már tudja, már látja, hogy az anyag csak egy színpad, amelyen az igazi szereplő az ember lelke, szelleme. Arra is vigyázni fog, hogy mi-

ként játssza el szerepét, vagyis küldetését ezen az anyag-színpadon, hiszen továbbélő része e szerint fog tisztulni, tökéletesedni, Istennek tetszővé válni. Azért beavatott, mert már nagyobb távlatban, igazi összefüggésében látja az emberi életet. Már nem olyan, mint a mesében a föld alatti kincseskamrába betoppanó kincskereső, aki mohón gyömöszöli zsebeibe a nehéz kincseket, amelyektől végül mozdulni sem bír. Közben nem látja a háta mögött fölmagasodó mérgekígyót, amely rövidesen halálát okozza, sem a szemben lévő ajtóból integető jóságos angyalt, aki hívja és mutatja, hogy a kincseknél szebb világ várja őt a magasban, ha le nem húzzák őt a súlyos aranyak.

Péter is olyan örömet, olyan boldogságot élt át, hogy — Márk szavaival — örömeiben azt sem tudta, mit beszél. Hirtelen sátrat akart készíteni a három szellemi létezőnek. Szerette volna ott tartani

őket. A pszichológusok nyelvén azt mondhatnók: szerette volna tartóssá tenni, véglegesíteni ezt a boldogságélményt.

A boldogság mellett ugyanakkor félelemérzés is megremegtette őket. Hiszen, aki tapasztalja a szellemi létezés tökéletességét, az tapasztalja rögtön azt is, hogy ő még mennyire nem odaillő. Ez a „félelem” a beavatatlanság nyomban megindít egy nagyon jó készletet, amit így fogalmazhatnánk meg: „Azonnal rá kell kapcsolnom, hogy életemben egyre meghatározóbb legyen a szeretet, hogy elfogadott lehessen az Isten szellemi világában, és ne kelljen remegnem hiányosságaim miatt.”

Így értünk meg valamit a nagy szentek Isten-tapasztalatából, akik szintén egyszerre élték meg a leírhatatlan boldogságot az Isten-közelség miatt, és a félelmet saját tökéletlenségük miatt.

Március 6. — Nagyböjt 3. vasárnapja — Jn 2,13–25 — Templommegtisztítás és társadalomkritika

A szentírási hely olvastán három kérdés is fölmerülhet bennünk. Az első és legkevésbé jelentős kérdés az, hogy mikor történt az esemény. János evangéliumának az elején, Jézus életének utolsó szakaszától függetlenül található a történet. A szinoptikusoknál ugyanezt az ünnepélyes jeruzsálemi bevonulás után közvetlenül találjuk megörökítve. Ez az utóbbi időpont tűnik valószínűbbnek. Nehezen gondolható el ugyanis, hogy egy jószívet az ismeretlenségéből felbukkanó ember ekkora látvány elkövetése után még évekig sza-

badon és sértetlenül járhatott-kelhetett Izraelben, vagy bárhol is a világon. Sokkal hihetőbb, hogy a pályája végéhez közeledő, a nép körében a vallási és világi hatalom számára egyaránt veszélyes népszerűségnek örvendő Jézus tetteről szóló beszámólót tartjuk kezünkben. Erre enged következtetni az is, hogy amíg egy ismeretlen ember hasonló súlyú cselekedetére elegendő retorzió lehetne, ha azonnal elmelegítőintézetbe zárják, a pálmák vasárnapja ünnepeltjének már az elveszejtésére szönek ellenfelei titkos tervek.

Mit is tett Jézus valójában? Ez a következő kérdés. Elzavarta az árusokat és pénzváltókat, kiszórta az árujukat és pénzüket a templomból. Hogyan? János kötéltől font korbáccsal szereli fel Jézust. A szinoptikusok nem tudnak sem korbácsról, sem más fizikai erőszak alkalmazására alkalmas eszközről, csupán mélyeséges erkölcsei felháborodásáról. Ezekre menő tömeg ellenében egy korbács sem jelentene ugyan semmit sem. Mégis, a tömeg, az árusok és a pénzváltók nem fizikai erőnek engedtek, hanem a Jézusból sugárzó er-

kölcsi erő előtt hátráltak meg. A korbács, túl azon, hogy teljességgel idegen Jézus eszmévilágától, semmit nem ad hozzá az erkölcsi erőhöz. Sőt, elvesz belőle. Fizikai erők ütköztetésével ugyanis nem dönthető el, hogy kinél van az igazság. Az dönthető el csupán, hogy ki az erősebb. A korbács-suhogtatás nem lenne más Jézus részéről, mint behódolás a közkeletű téveszme előtt, miszerint az erősebbnek van igaza.

Miért tette Jézus azt, amit tett? Ez a harmadik, s egyben legizgalmasabb kérdésünk. A templomtisztítás prófétái tettnek tekinthető. A konkrét cselekedeten túlmutató tanítás hordozója. Miben áll ez a tanítás? Mindenekelőtt Istenről alkotott kép ütközik Istenről alkotott képpel, Isten megközelítésének mikéntjéről alkotott felfogás áll szemben Isten megközelítésének mikéntjéről alkotott felfogással. Az áldozati állatokat árusító kereskedők és az azt megvásárlók úgy hiszik, hogy Isten kultikus cselekedetekkel, áldozatokkal közelíthető meg. Sőt azt is, hogy ezekkel befolyásolható. Mindezt anélkül is elérhetőnek vélik, hogy velünk, emberekkel való lényegi szándékának megértésére és teljesítésére is hajlandóságot mutatnának. Jézus a prófétákkal egybehangzóan ezt istenkáromlásnak éli meg. Isten irgalmat akar és nem áldozatot. Istent lélekben és igazságban (Istennek tetszésben) kell és lehet imádni. Kevesebb sem Neki, sem nekünk nem elég. Gondolhatjuk-e komolyan, hogy a húsvéti ünnepre összegyűlt sokezernyi tömeg valóban lélekben és igazságban kívánta imádni Istent, mindenekelőtt az irgalmasság áldozatával járulva elibe? Gondolhatjuk-e komolyan ezt napjaink vallási előírásainak gyakorlóiról? S valóban komolyan gondoljuk-e önmagunkra vonatkozóan?

Ha mindezeket nem gondolhatjuk, az önmagában is elegendő magyarázatot ad Jézus mélyes felháborodására. Isten mágiára nem tart igényt. Isten mágiával

nem korrumpálható. Az önmagát ily módon megtevesztő ember, Isten minden megmentő szándéka ellenére elvész. Egyaránt védi Jézus Isten becsületét és az ember igazi érdekét, amikor az irgalmat megelőzni, sőt helyettesíteni kívánó kultusz eszközeit kihajítja a templomból. Szükséges-e tehát tovább kutakodnunk Jézus tetteinek miéértje után? Úgy tetszik, igen. Korunkban, s különösen Európának ezen az észak-atlanti jómód után vágyakozó s a piaccgazdaság búvszavától hangos térfelén sajátos, új hangsúly és értelem is kibetűzhetővé válik a szentírás megörökítette cselekedetből.

Ernesto Cardenal Solantinamei Evangéliumát tartom a kezemben, a Harmadik Világ evangéliumértelmezését. Egyszerű, nyomorba taszított és abban tartott emberek gondolataival szembesít. Idézek belőle.

— Én azt hiszem, azért űzte ki őket, mert kizsákmányolták az embereket, mert minden kereskedelem kizsákmányolás... A templomot a kizsákmányolással szentségtelenítették meg.

— Szerintem ez a cselekedet mindazok ellen irányul, akik üzletelnek a vallással.

— És általában mindazok ellen, akik a vallást hívták segítségül, hogy fenntartsanak valamilyen kizsákmányoló rendet...

— Nem tesz semmiféle különbséget a vallás és a kereskedelem között...

— Mert a kereskedelem abból áll, hogy kisajátítják a másik ember által termelt értéktöbbletet, ha nem így van, akkor nincs benne üzlet.

— A templomnak az egység helyének kellett lennie..., ha pedig ott kizsákmányolás folyt, akkor már nem lehetett az egység helye.

— Jézus jelképes cselekedetet hajtott végre... felavatja a messiási korszak új templomát, amely minden népek számára szolgál majd, és amelyben nem tanyázhatnak rablók.

— ... az új Jeruzsálemben nem lesz templom... az egész világegyetem lesz a templom. Azt jelenti ez, hogy üzérkedésnek sehol nincs helye, nemcsak a templomok belsejében, de az utcákon, a tereken, a kereskedelmi központokban sem. Az egész világegyetemben sehol sincs helye a kizsákmányolásnak.

Igazuk lehet ezeknek az embereknek? Nem mintha nem lett volna számos kérésletlen szava Jézusnak a mammonról, a pénz hamis istenéről. Nem mintha idegen lenne tőle a társadalomkritika. Mégis korábban ennek a szentírás gesztusnak az értelmezésekor nem jutottak ilyen, vagy hasonló szempontok eszembe. A lét azonban, ha mindenesetül nem határozza is meg tudatunkat, de kétséget kizáróan hat reá. Tapasztaljuk, hogy Európa felé rohanni kívánó kishazánk a szemünk láttára hasad Északra és Délre, kiáltó szegényekre és elképzelhetetlenül gazdagokra. Ez a tapasztalat új szempontokat állít előtérbe, új felismeréseket tesz lehetővé. Jóllehet Jézus korában a hasadás inkább rablóhadjáratok nyomán ment végbe, mint gazdaságpolitikai, kereskedelmi eszközökkel, ez utóbbi szerepe nem hanyagolható el benne. Mára a rablóhadjáratok megritkultak, helyükbe lépett a gazdaságpolitika a maga sokkal rafináltabb eszközeivel. Következménye a minden korábbinál mélyebb szakadék az emberiség csekély töredékének mérhetetlen gazdagsága és a nagy többség rettenetes nyomora között. S ha mindez az Istennek különösen ez odaszentelt helyen, a templomban s ezáltal Isten jóváhagyásának látszatát is keltve történik, az újabb istenkáromlás. Mint ahogy istenkáromlás az is, ha az áldozati ajándékával Isten elé járuló, azt megelőzően és azt követően hozzájárul az emberiséget tragikusan megosztó szakadék létrehozásához és fenntartásához.

Március 13. — Nagyböjt 4. vasárnapja — Jn 3,14–21 — A szellemi börtön túllépésének kockázata

Nikodémus története a gazdag ifjú történetének párja. Mindkettőben van valami igazságkereső nyugtalanság. Egyikük sem elégszik meg azzal, hogy innen-onnan szerzett információk alapján formáljon véleményt az oly nagy port felvert Jézus-jelenségről. Személyes találkozásban, saját maguk akarnak meggyőződni arról, hogy van-e valami megfontolandó mondanója a názáreti tanítónak az igazságról. Különbek tehát mindketten, mint a társadalomnak az a rétege, amelyből valók. Hajlandóak a maguk és mások előítéleteit szembesíteni a tényekkel. Nem vesztett ki belőlük mindenestől az Isten országa felé vezető út megtalálásának nulladik feltétlen feltétele: az igazságkeresés.

Jézus is így fogadja mindkettőjüket. Nem a gazdagokra mondott jaj az üdvözlő szó ajkán a gazdag ifjú felé, ahogyan nem a farizeusoknak kiáltott jaj Nikodémus köszöntése sem. Megbecsüli őket. Megbe-

csülésének jeleként elmondja nekik, hogy mit kell tenniük, ha valóban tovább kívánnak lépni a nulladik pontról. Az ifjú köré az anyagi javak vonnak lépéseit gátló falat. Nikodémust a Törvény, a farizeusi hagyomány szellemi építménye zárja börtönbe. Ezek a falak gátolják ugyan, hogy széles, új horizontok nyíljanak meg az ember előtt, de biztonságot is jelentenek. A gazdagság túlbiztosított védelmet jelent a mai, sőt mindenkori nélkülözés rémképei ellen. A Törvény a világban való igazodás garanciája az ismételt újragondolás erőfeszítésének megtakarítása mellett. A gúzsba kötő és mégis biztonságot nyújtó falak meghaladásakor a keresés következmények nélküli szellemi játékból egzisztenciát kockáztató súlyos döntés lesz.

Jézus azzal mutatja ki nagyra értékelését mind az ifjú, mind Nikodémus iránt, hogy pedagógiai tiszteletkörök nélkül azonnal a lényegre tér. A valódi igazság-

keresés elkerülhetetlen következményére irányítja figyelmüket. Egzisztenciális biztonságukat veszélyeztető lépést kell tenniük.

Az ifjúnak ezt mondja: Add el mindegedet, amid van. Nikodémusnak pedig azt, hogy ha valaki nem született újonnan, nem láthatja meg az Isten Országát.

Az ifjú esetében azonnal átlátható, egyértelmű a tennivaló, ha nem is könnyebb, mint amire Nikodémus kap felszólítást. Tedd szegénnyé magad! Gazdagságodból forraszó biztonságod ugyanis csak mások rovására volt megteremthető és marad megtartható. Ezzel a teherrel pedig nem lehet átmenni az Adás Világába vezető szűk kapun. Nikodémus első halálra bonyolultabb teendőjének megértéséhez további kapaszkodót is ad. Újjá, Lélektől születetté válni hasonlatos ahhoz, mintha szélle válna az ember. A szél arra fúj, amerre akar. Hallani zúgását, de nem

tudni honnan jön és hová megy. A szél szabad, mint az igazságot kereső szellem. Nem képes maradandó lakásának tekinteni semmilyen Törvényből, hagyományból emelt falat. Az igazság vágya hajtja s meg nem nyugszik, míg annak teljességét el nem éri. Így van mindenki, aki Lélektől született — zárja mondandóját Jézus. Bizonyára jól tudja, hogy tőle, Nikodémustól, még nehezebb lépést kíván, mint az ifjútól. Nem egyszerű ugyan az anyagi létbiztonságot sem odahagyni, de még mindig kisebb nehézséget jelent, mint egész eddigi világértésünket megkérdőjelezve indolni a végtelenbe hívó igazság nyomába.

A gazdag ifjú szomorúan távozott, mert nagy vagyona volt. Kereső nyugtalansága megtorpant a nélkülözés egzisztenciális kockázatát hordozó döntés kapujában.

Nikodémus zavarodottan kérdezi: ho-

gyan lehetséges újjászületni erre a határtalan szellemi szabadságra. A biológiai születés egyszerű megismételhetetlenségét alapul véve értetlenkedik, de közben már fázósan összehúzza magán a Lélek fuvaltatától védelmet nyújtó Törvény köpönyegét, ahelyett hogy ledobná azt magáról. Pedig azzal érkeztél, hogy elismerte: „... tudjuk, hogy Istentől jöttél tanítótól.” — Jézus szánakozva visszakérdez: Te tanítója vagy Izraelnek, és ezt nem tudod: S ha nem is tudod — bár tudnod lehetne és kellene, ha tanítónak, a szellem emberének gondolod, tartod magad —, de engem Istentől jött tanítónak mondasz: Miért nem fogadod hát el az én bizonyágtételemet. A világosság eljött a világba, de az emberek jobban szerették a sötétséget. Nem kell nekik a meg-nem-szűnő erőfeszítést igénylő igazság. Neked sem kell, Nikodémus. Pedig te Izrael tanítójának szerepét

és felelősségét magadra vállalva különösen is elkötelezettje kellene, hogy legyél az igazságnak. Az eredmény azonban ugyanaz, mint az ifjú esetében. Nikodémus, talán ugyancsak szomorúan, de távozott. Egyikük keresése sem bizonyult többnek az igazsággal való értelmiségi flörtnél.

Minek tekinthető az én Jézusnál tett látogatásaim? Hol vannak igazságkeresésem egzisztenciális fordulópontjai? Van-e és melyik az a jézusi szó, amellyel szembeülve magam is hajlamosnak érzem magamat arra, hogy szomorúan távozzam?

Igazságkeresésem hitele, el-nem-múló életem fordul rajta, hogy soha ne hátráljak meg az aznapi felismerés elől. Mint ahogy azon is, hogy képes vagyok-e annak tetekben megnyilvánuló konzekvenciáját is levonni.

Március 20. — Nagyböjt 5. vasárnapja — Jn 12, 20–33 — A népfelség támogatása

Az előzmények okai egy sikertörténet kibontakozásának lehetőségét is előrevetíthetnek. A történet végét még nem ismerő kortársak — ki örömmel, ki félelemmel — okkal gondolhatták, hogy pozitív fordulat következhet be a názáreti próféta ügyében. Jézus már korántsem jött-ment, ismeretlen tanító. A hatalom képviselői ugyan egyre ijedtebbek, haragosabbak és ezért egyre elszántabban törnek életeré. Hanem a nép, a nép az rajong érte. Tódulnak utána, lesik a szavát. Nemcsak a vidékiek, a főváros, Jeruzsálem is az ő nevével hangos. Sőt, már az ünnepre Jeruzsálemben zarándokolt diaszpóra-lakók is őt kívánják látni, hallani. Ellenfelei maguk is elképzelhetetlennek tartják ebben a szituációban, hogy nyílt támadásba kezdjenek ellene. Inkább csapdát kívánnak állítani.

A nyilvánosság védelme, a nép rajongó ítélete azonban illékony. Állandóan tenni, mondani kell valamit, ami újra és újra felcsigázza az érdeklődést. Folytonosan újra meg kell szerezni a tömeg szimpátiáját. A tegnapi szó, a tegnapi tett iránti érdeklődés rövidesen lanyhul, majd elenyészik. A korábbi szimpátia akár gyűlöletbe is átszaphat, ha nem kap mindig újabb kedvére való táplálékot.

Jézus története, mint azt jól tudjuk, nem lett evilági sikertörténet. Ennek oka, hogy nem értett, mert nem akart érteni a taktikázáshoz. Egyetlen cél, az Isten Országának tábor gyűjtés célja lebegett a szemei előtt. Ez határozta meg szavait, cselekedeteit, egész életét. Kompromisszum-képtelen volt. Jól tudta ugyanis, hogy önámítás vagy szemfényvesztés csupán minden, a cél eszközöket szentté tevő erejéről folytatott majdani eszme-futtatás. A cél ugyan is sem meg nem szentelheti, sem pedig szentségétől meg nem foszthatja az eszközöket. Egyet tehet: kikerülhetetlenül meghatározza az eléréséhez igénybe vehető, azt szolgáló eszközök körét. Tisztában volt azzal is, hogy nem csupán a mindenkori hatalom kegyei, vagy legalább túrése megnyerésének szándéka változtatja meg a felismerhetetlenségig az embert és eredeti elgondolásait. Az sem maradhat ura

önmagának, kitűzött céljának, aki a tömeg támogatására kíván támaszkodni. A tömeg csak annak áll melléje, aki az ő vágyait jeleníti meg.

Jézus története nem lett evilági sikertörténet. Kétféle harcot folytatott, ami — a haditudományok ismerői jól tudják — majdnem teljes bizonyossággal egyet jelent a verességgel. Nem csupán a hatalommal került szembe, rajongói tömegének sem kívánt elvtelenül megfelelni. Nyilvánvalóan alaposan végiggondolt álláspontozóhoz való következetes ragaszkodó magatartás tanúi lehetünk. Először és utoljára is — élete elvesztésének közeli és konkrét veszélyének idején is —, ugyanúgy cselekszik. Az ismételt felkínálkozó s ekkor már egyetlen, utolsó lehetőséggel sem él. Nem etette meg úton-útfélen az ötezer ember megvendéglése után a jólakottságnál jobban mit sem kívánó s ezért nyomába szegődő rajongóit. Nem szegődött el főállású javasembernek Izrael házához az egy-egy gyógyulás után hozzá-tudulók kívánságát betöltve. S most a Lázárról hallott hírekről újra fellelkesült tömegnek sem ígéri meg, hogy biztosítja számukra a — minden ember legnagyobb rémét jelentő — halál elkerülését. Teszi, amit tesz. Szuverénül, kizárólag az irgalomtól meghatározottan. S mondja, tanítja azt, amit tanít. Ugyancsak szuverénül. Egyedül a szeretni hívó szeretettől meghatározottan.

Egyszer megvendégl sok ezer embert, mert a szeme láttára éheznek meg s megcsik rajtuk a szíve. De nem akarja egyszer s mindenkorra levenni a felelősséget a vállunkról. A nélkülözések megszüntetésének eszköze a mi kezünkben van. Nekünk kell testvériesen megosztani egymás között a föld javait.

Ha elébe kerül egy betegségtől szenvedő, a részvét arra indítja, hogy segítsen rajta. Tisztában van azonban vele, hogy a szenvedések mind teljesebb kiszorításának feladata ismét csak a mi feladatunk. Nem kívánja megspórolni nekünk a szellemi erőfeszítést, amely szükséges a világban működő törvényszerűségek megismeréséhez, hogy azután ismereteinket a betegségek gyógyítására használjuk.

Megindítja Jairusnak kislánya életéért érzett aggodalma, és beléje helyezett, már-már fanatikus bizalma. Szíven üti az egyetlen gyermekét sirató naimi özvegy gyászja. Mélységesen megindul barátja, Lázár hozzátartozóinak fájdalma láttán. Nem a véges biológiai lét szükségszerű velejárója, a halál, döbent és rendíti meg igazán. Nem kétséges, hogy aki egyszer megszületett, annak ezen a kapun keresztül kell mennie. Ő maga, ha nem is minden szorongás nélkül, sieteti is szavaival, magatartásával, a nem is természetes, mert erőszakos véget. A szeretteiktől való elválást feldolgozni képtelen hozzátartozók gyötrelme rendíti meg. Ezért teszi, pedagógiátlanul, sőt ha úgy tetszik, elvei ellenére is azt, amit tesz. De nem ámítja sem őket, sem a fülcsiklandozó hírekre körje gyűlő sokaságot sem azzal, hogy biztosítékot ad a biológiai élet konzerválására.

Úgy tűnik, nagyon tudatosan mondja el éppen itt s pontosan ezeknek az embereknek a földbeesett gabonaszem példázatát. A biológiai élet értelmetlenné lesz, a földi élet így is, úgy is elkerülhetetlen vége az örök élet elvesztését is maga után vonja, ha az életnek nincsen önmaga megőrzésénél nagyobb, abszolút célja. Aki meg akarja őrizni életét — magyarázza —, az elveszti azt. Aki a szeretetre teszi rá életét, annak sorsa ugyan könnyen hasonlóvá lehet Jézus sorsához, de el-nem-múló folytatása biztosított a szeretet kezdetet és véget nem ismerő Országában. Nagyon tudatosan mondja, amit mond. Akkor is, ha ezzel szinte biztosan elveszíti hallgatói szimpátiáját. Akkor is, ha mindkét tábor szabad prédájának tekintheti ezek után. Azért cselekszik így, mert önmagát sem tekintve kivételnek, élete pusztá megőrzésénél fontosabbnak tartja azt, amiért él. S fontosabbnak tartja azt, hogy hallgatói s késői korok oivasói egyaránt a pusztá élet amúgy is kudarcra ítélt megőrzésénél valami többre vágyódjanak. Valamire, ami méltó arra, hogy szolgálatába állítsuk, ráldozzuk s ha úgy hozza a Sors érette fel is áldozzuk az életünket.

Március 27. — Virágvasárnap — Mk 14,1–15,47 — Élni tudni kell?!

A passió története keretezi, nyitja és zárja a Jézus élete utolsó, tragikus eseményeinek emlékeztetőre szentelt néhány napot. Olyan ez, mint a gyászjelentéseken a fekete szegély. Gyászra szólít fel, s mi képességeinkhez mérten gyászolunk is évről-évre. Legalább is ezen a pár napon. Az év többi napján pedig igazodunk a közgondolkodáshoz. Azt értékeljük, amit mindenki, arra törekszünk, amire mások is. Mondom, mondjuk szavaink jelentésének végiggondolása nélkül a bármi úton köztiszteltre vergődött, az élet napos oldalára került s abban jólesően lubickoló embertársainkról: ez az ember tud élni. S közben csipetnyi irigység rongja az elismerő szót kimondó szájunk ízét. Mi mást szeretnénk magunk is, mint abba a helyzetbe kerülni, hogy rólunk is elmondható legyen: tud élni. Garantáltan kiérdemelünk az elismerést. Másfelől a sikertelen, az élet árnyékos oldalára került sorsok láttán előszeretettel keressük az okot arra, hogy elnyomjuk a feltörni készülő szájalom érzését. Nemigen foglalkozunk egyedi és tárgyilagos vizsgálatával annak, hogy felelős-e s milyen mértékben ő a felelős sorsa illetően alakulásáért. Még kevésbé azzal, hogy ha felelős érte, akkor miért tette azokat, amik következtében a jelenlegi helyzetbe került. Ítéletet mondunk. Sommásat, egyszerűt. Amíg a sikeres ügyes volt, ez ügyefogyott. Bizonyára eltékozolta talentumait. Rest volt erőfeszítést tenni, hogy valakivé legyen, hogy valamire vigye. Nem kapott a kínálkozó lehetőségek után. Tékozlóan bánt a szűken vagy bőven csordogáló javakkal. Összeférhetetlen. Kompromisszum képtelen. Kihívta maga ellen a sorsot. Fejjel ment a falnak. Egyszóval, másokkal ellentétben, nem tudott élni.

A passiótörténet keretezte néhány nap olyan valakire kíván emlékeztetni, aki mind ezeket a közvélemény ítéletére, a részvét megvonására alkalmas véteket halmozottan elkövette. Jézus a legkevésbé vértlen áldozata elszánt ellenfelek ádáz mesterkedésének, árusításának, hitehagyásának. Sokkal inkább provokálója mind ezeknek. Egész életvitelével, minden kimondott szavával provokálja az élni tudásról azonos felfogást valló kortársakat és nemcsak őket, hanem minden idők emberét. Vagy legalábbis hazardőr. Mindent egy lapra tesz fel. Szembehelyezkedik a világ mindnyájunk által olykor nagyon is rosszalott mederben való, mégis megadással magunkat annak alárendelő folyásával. S erre szólít fel mindnyájunkat. Vagy ráhallgatunk, vagy el kell pusztítani őt. Mindaddig, amíg a ráhallgatók nem képezik az emberiség többségét. Addig azonban mindenestre tudja, hogy belepusztul, mégis nyílegyenesen, kerülő nélkül halad a célja felé.

Sok minden elmondható róla, csak az nem, hogy élete-sorsa

rajta kívül álló erőkhöz tehetetlen járuléka lenne. Felelős azért, ami történik vele, egészen attól a pillanattól, amikor a nép elismert tanítóit bámulatra készítő gyermekből felnőtte csperedvén maga is tanítóként lép fel, megkérdőjelezve a magukat tanítóknak mondók közgondolkodást helyben hagyó, a világ folyását megszóktat medrében békén tovább csorogni engedő tanítását. Mindezzel pedig már nem az ámulat némaságát váltva ki, hanem a gyilkos gyűlölet félelmetes csöndjét.

Nem gondolom, hogy egyetlen alkoholistát, narkót, bűnözőt teljesen felmenthető lenne körülményei folytán, mint ahogy azt sem gondolom, hogy neki és csak neki van felelősége abban, hogy mivé lett, hová jutott. Még kevésbé gondolom, hogy a Názáreti Jézus évezredek óta folyó perében felmentő ítéletet mondhatunk ki mindazokra, akik elveszejtésében bármiféle szerepet játszottak, sem azon az alapon nem mondhatunk őket a felelőségük alól felmentő ítéletet, hogy megállapítjuk Jézusnak fentebb részletesen tárgyalt saját felelőségét. Sem azon az alapon nem mentesíthetjük őket felelőségük terhétől, hogy motívumaikat vizsgálva mindegyiküknél található valami figyelembe vehető enyhítő körülmény. Jézus maga is talált ilyet, amikor a kereszten így imádkozott: Atyám bocsáss meg nekik, mert nem tudják, mit cselekszenek. A Jézust utólag meggyászoló, de figyelembe ma sem vevő keresztény történelem motívumainak megértése s az enyhítő körülmények fellelhetőek. S egyáltalán a világ minden mindmáig folyó szörnyűségei számára található magyarázat és így mentesség is. S ez a legnagyobb baj. Így aztán nem történik semmi. Semmi, ami változtatna a véget nem érő keresztácsolások történetén.

Könnyen kimutatható, hogy mindenki csak részfelelőségnek a hordozója. Júdás csak átadta Jézust az eretnekbíróságnak, amint ez a nagytanács rendelete alapján állampolgári kötelessége volt. Kaifás csak átadta Pilátusnak, amint ezt a politikai szükségszerűség megkövetelte. Pilátus csak engedett a tömeg kívánságának, és ezért átadta kivégzésre egy századosnak. A százados csak átadta Jézust négy katonának a Szolgálati Szabályzat értelmében. Csupán ezek feszítették meg, de csak azért, mert ez katonai kötelességük volt. — olvasom egy izgalmas, gondolatébresztő exegézisben. A szerzője így folytatja: Vajon kit terhel hát a felelőség? Senkit? Vagy mindenkit? Vagy Istent, aki megenged ilyen kaotikus szövevényeket, ilyen mentegetőzésekbe csomagolt gonoszteket anélkül, hogy beavatkoznék? Nem. Mert az Isten, akit Jézus megélt és hirdett, megadta az embernek az Én drága adományát... azt a képességet, hogy saját felelőségével keresse és tegye meg azt, ami önmagában helyes. Kezdjük az utolsóval azok láncolatában, akik csak átadták Jézust. Voltaképpen mondhatta volna az a katona is, aki Jézus kezét a fához szögezte: Én nem teszem ezt meg, kerül, ami-be kerül, amíg én nem tudom, hogy helyes. És ez mindenkire vonatkozik, aki csak átadja egyik embertársát.

Mondhatod te is, mondhatom én is. A földkerekség szinte minden nyomorúsága arra vezethető vissza, hogy a hiányzó hős csapdájában vergődünk. Senki nem meri, akarja a kezdeményező szerepét vállalni, inkább a saját jelentőségének csekélységével ámtítja magát, s a felelőség reá eső részét elbagatellizálva mossa kezeit. Néha részvétet is érez. Időnként gyászolni is hajlandó, néhány napig s főleg múltbeli szörnyűségeket. S közben ácsolódnak mind újabb keresztek.

E lap elküldésével megrendelheti az ÉV-et, de az is elég, ha a címet és a példányszámot a (rözsaszínnű) befizetési utalvány közlemény rovatában pontosan feltünteti.

Az előfizetési díj postaköltséggel együtt az 1994-es hat számra 300 Ft. 10 példánytól egy szám ára 42 Ft, tehát pl. 10 példány egész évi előfizetési díja 2520 Ft.

Megrendelem az „Érted vagyok”-ot 1994-re példányban.

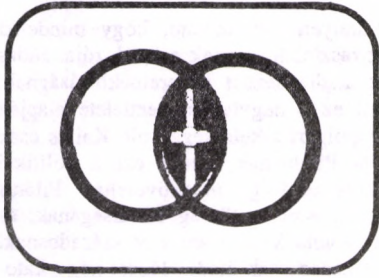
Az előfizetési díjat, Ft-ot, ugyanarra a címre, mint ezt a levelezőlapot, ezzel egyidőben **elküldtem.** Az előfizetett példányokat kérem a következő címre kézbesíteni:

Címzett neve:

Ország, irányítószám:

Teleptülés:

Utca, házszám:

Fritz Köster

Megbénított karizmák

Amint az *ősegyház* életéből látható, Isten adományait sokféle módon lehet használni, de vissza is lehet élni velük (Jel 2–3). Az utóbbi lehetőség esetén többnyire extravagáns vallási kívülállókra vagy szektákra, ill. szeparatista mozgalmakra gondolunk. A legkevésbé esik tekintetünk magára az *egyházra*, és elsiklunk ama kísértés fölé, melynek az egyház tartósan ki van téve, nevezetesen hogy Istentől az embernek mindennapjai teljes terjedelmére személyesen adott adományait egyháziilag kisajátítsa és manipulálja, úgy-hogy inkább elnyomja azokat, mintsem Isten szándéka szerint élne velük. A szentek és a „hivatalos egyházzal” való konfliktusaik történetéből számos példát lehetne fölhozni erre. Itt csak néhány olyan egyedi aspektusra szeretnénk föl hívni a figyelmet, melyek világosan jellemzik a jelenlegi tartós konfliktust a „hivatal” és a „karizma” között.

Pál szerint Isten mindenkinek a „maga kegyelmi adományát” (karizmáját) ajándékozza (v.ö. 1 Kor 7,7). Ezek közé tartozik pl. a házasság szentsége és az annak betöltéséhez szükséges adományok, a szeretet, az odafordulás a másikhöz és a

gyengédség; de közéjük tartozik a „mennyei országáért vállalt” nem-házasság élet karizmája is (Mt 19,12). Amint a *házasság* szentsége arra képesíti a házastársakat, hogy belenőjenek házasságuk miközösségébe és így Istennek a népével való szövetsége titkát bemutassák és megélik, úgy a *nem-házasság emberek* különösképpen arra képesek, hogy belenőjenek az egyház és a gyülekezet miközösségébe, ahogyan Krisztus szerette egyházát és önmagát adta érte.

Ebben az értelemben a házasság és a lemondás a házasságról egyaránt megőrzik megmaradó világtörténelmi jelentőségüket mint a szeretet kezdődő istenországnak jelszerű bemutatásai. Biblikus és teológiai szempontból abban a pillanatban válik rendkívül problematikussá a dolog, amikor Isten valamely szabad kegyelmi adományát *egyházi törvény*é teszik, vagy kötelezően hozzákapcsolják bizonyos egyházon belüli feladatokhoz és funkciókhoz. Történetileg először is kézenfekvő az a gyanú, hogy a kötelező cölibátustörvény megfogalmazásának és érvényesítésének a 12. században közvetlen köze van az egyház hatalmi és uralmi

struktúráinak kiépítéséhez és ahhoz, hogy *csökkent a hit* abban, hogy Isten Lelke működik az Ő egyházában. Ahol ugyanis a Lélekbe vetett hit már nem játszik nagy szerepet, ott annak bizonyossága is veszendőbe megy, hogy Isten megadja egyháznak azokat a kegyelmi adományokat, melyekre a mindenkor történelmi helyzetben feladatának megoldásához szüksége van. Megkísérlik hát egyszer s mindenkorra jogilag és intézményesen megtartani és biztosítani ezeket az adományokat, mivel nyilvánvalóan jobban bíznak a törvényekben és előírásokban, mint a Lélek működésében. Emberileg nézve ez nagyon is érthető. Hiszen a régi, a kipróbált, a megőrzendő rendelkezik azzal az előnnyel, hogy annak birtokában az embernek szilárd talaj van a lába alatt, vagy legalábbis azt képzei, hogy az van.

Ezzel szemben a Lélek működésére figyelni — aki ma és holnap ugyanolyan teremtői módon működik és ugyanúgy alkot újat, mint tegnap — fáradtságosabb, kockázatosabb és bizonytalanabb, mivel Isten Lelkében bízva az egyházban sok mindent nyitva kell hagyni a jövő és a fejlődés tekintetében, és a hitben mindig

csak kis lépések lehetségesek. A jövőhöz való bátorság hiánya vezetett oda, hogy a *cölibátus* mind a mai napig érvényben van — mindenestre mint törvény és nem mint minden esetben szabad karizma. Ha ebben a vonatkozásban is érvényes, hogy gyümölcseiről lehet felismerni a jót (v.ö. Mt 7,16), akkor legkésőbb ezen a ponton riadót kellene fűjni, tekintettel arra a tényre, hogy a cölibátust messzemenően sem a papság, sem a hívő nép, sem a „világ” nem fogja fel és értelmezi „a mennyei országáért” adott jelként és adományként.

Hasonlót lehet elmondani a *házasságról* is. Az a tény, hogy a cölibátus karizmája messzemenően eltűnt, és helyébe a törvény lépett, úgy tűnik, mostanában hozza meg a gyümölcseit: a házasság és a

Megrendelő levelezőlap

bélyeg helye

Kérem, küldjenek az „Érted vagyok”-ból ingyenes mutatópéldányt a következő címekre:

Címzett neve:

Ország:

Ir.szám:

Település:

Utca, házszám:

Címzett neve:

Ország:

Ir.szám:

Település:

Utca, házszám:

„Érted vagyok” folyóirat

Budapest
Kazinczy u. 3.
1028

cölibátus egyaránt karikatúrává, könnyen nélkülözhető színpallá válik. Ma és a közeljövőben talán az egyház egyik legnagyobb szegénységi bizonyítványának bizonyul majd, hogy megbénította a Lélek működését és ezzel a karizmákat, hogy az előírásokat léptesse azok helyébe. Ennek a végzetes fejleménynek a következménye abban áll, hogy egyesek cölebsz módon élnek anélkül, hogy rendelkeznenek a hozzá szükséges karizmával, míg más meghívottak karizmáját nem ismerik el, mivel nem rendelkeznek az ahhoz tartozó egyházi hivatalokkal és méltóságokkal. Így aztán egyik esetben sem lehet már *jelszerűségről* beszélni. Ahol megbénítják a karizmát, ott következetesen veszendőbe megy a jelszerűség. A tapasztalat az mutatja, hogy nyilvánvalóan csak az képes „jelszerűvé” válni, amit a Lélek hozott létre, és nem az, amit törvénnyel rendeltek el.

Hasonló lehet a helyzet a *vezetés* kegyelmi adományával (v.ö. 1 Kor 12,28). Azoknál, akik rendelkeznek vele, nyilvánvalóan megmutatkozik egy adott közösségen vagy szellemi gyülekezeten belüli folyamatok iránti éber érzékenységgel, minden lehetséges veszélyeztettséggel és kísértésével együtt. A vezetés adományához különös integrációs képesség is kötődik, és az az „áttekintés”, mely lehetővé teszi, hogy az illető érzékelje a csoporton belüli különböző tendenciákat, s a tagok különféle minőségeit és határait, valamint az egyéb karizmák különbözőségét újból és újból egységbe foglalja, hogy az Egész számára termékenyvé tegye őket. Itt is felvetődnek kérdések: El lehet-e rendelni intézményesen a vezetés adományát? Megadatik-e a papszenteléssel, a püspökszenteléssel? Az, aki „eucharisziaképes”, illetékes-e a vezetésben is? Vagy nem azt mutatja-e a tapasztalat sok plébánián, hogy bizonyos esetekben épp az ellenkezője áll fenn? Tehát miért az a vezető is az egyházi előírás szerint, aki Isten ígéje köre és asztalközösségbe gyűjti a gyülekezetet?

Ilyen és hasonló kérdések arra utalnak, ill. magyarázatot adhatnak arra a tényre, hogy egy igen nehéz történelmi helyzetben az *egyház* rendkívül *szegénynek* és *hatástalannak* bizonyul a feladatát illetően. Az egyház és a hit eltűnésének bizonyára sok „magyarázatát” lehet megtalálni a mai társadalmi helyzetben: a szekularizálódott világban és a materialista beállítottságú emberekben. De lehet-e Isten szándéka szerint való, hogy mindenütt megtaláljuk a nagy nyomorúság okait, csak saját magunkban nem? Valóban „societas perfecta”, „tökéletes közösség”-e az egyházunk; az „ecclesia semper reformanda” (a folyton reformra szoruló egyház) gondolatának nem kellene-e minden

figyelmünket fölkeltenie? Ám az egyház csak a Lélekből újítható meg. S e tekintetben a *karizmák* abszolút elsőséget élveznek a fennálló hivatalokkal és struktúrákkal szemben. Konkrétan ez azt jelenti, hogy komoly esetben az Isten által adott karizmák újonnan alkotott hivatalokkal és szervezeti formákat tesznek szükségessé, de megfordítva sosem szabad a karizmákat úgy irányítani és manipulálni, hogy a fennálló formákhoz illeszkedjenek. Biblikusán kifejezve ez azt jelenti, hogy mindig a tömlőknek kell az „új borhoz” igazodniuk, és sosem a bornak a tömlőkhez (v.ö. Mt 9,17).

Ha az ember ezt figyelmen kívül hagyja, akkor „a bor kifut” — olvassuk Máténál. Ezt másképpen is ki lehetne fejezni: Ha nem vesszük vagy nem kielégítően vesszük figyelembe Isten kegyelmi adományait, akkor az emberek elfutnak az egyháztól, és velük a *lét-fontosságú karizmák* is. Számomra sok tekintetben jellemzővé vált a „*tékozló fiúról*” szóló *példabeszéd* (Lk 15,11–32). Ebben egy fiatal emberről hallunk, aki már elégedetlen az apja házában folyó élettel. Kifizeteti az örökrésztét, a szülői vagyon felét, hogy belebocsátózzék a vándorlás bizonytalanságába, mely egyre végzetesebb bajokba és nyomorba taszítja. Igen rosszul áll a dolga; nagy éhínség tombol az országban, úgyhogy még a disznók elé vetett moslékból sem kap. Bánat szállja meg, az otthonára gondol. Ottmaradhatt volna — mint a testvére, aki hűségesen szolgálta apját, naponta elvégezte a munkáját és gyarapította apja vagyonát, s aki soha semmit nem tett apja akarata vagy becsülete ellen.

Ezért aztán hazatér. *Más emberré* lett: már nem csupán szolga, cseléd, — hanem új módon „fia” az apjának. Sokéves tévelygés után „kinn” az idegenben, azokkal az élettapasztalatokkal tér vissza, melyek testvére számára, aki mindig otthon volt, teljesen idegenek maradtak. Az élet kínokkal teli útjain arra a felismerésre jutott, hogy a helyváltoztatás önmagában nem elég ahhoz, hogy megbirkózzék az életével, hanem a dolgok új látásmódjára, az élettel, a szülői házzal kapcsolatos új alapállásra van szükség — apjához való új viszonyulásra. Akár a búzaszemnek, a földbe kellett esnie, hogy új életet nyerjen (v.ö. Jn 12,23–26). A szenvedéssel és a szükséggel folytatott, nemszándékolt, hanem rákényszerített küzdelme eljuttatta arra az érettségre, melyről Johann Wolfgang Goethe beszél, amikor azt írja: „Ha nem rendelkezel ezzel, a meghalással és újjászületéssel, akkor csak szomorú vendég vagy a komor Földön.”

Hazatérve aztán a *tékozló fiúnak* meg kell állapítania, hogy *apja is más emberré*

vált. Az eltelt sok év gondterhes várakozása rávésődött az arcára. Többé már nem az úr, vagyonának kezelője, a „felöltött” és „tapasztalt”, aki alárendeltjeinek, szolgálóinak és cselédjeinek parancsokat és utasításokat osztogat. Jóságos és megértő apává vált, aki képes arra, hogy fiának félúton elébe menjen és karjaiba zárja őt — a helyett, hogy megalázná és számtalan váddal halmozná el. A legjobb ruhába öltözteti, a legdrágább gyűrt hűzza az ujjára és vidám ünnepet rendez számára. „Mert a fiam halott volt és újra él; elveszett és újra megtaláltatott.”

Nekem úgy tűnik, manapság sok „elvesztett fiú és lány” van. Kivándoroltak, és naponta újabbak csatlakoznak hozzájuk. Tartós kihívást jelentenek a hívó és jámbor keresztények számára, akik mindig otthon vagy az egyházban maradtak. Persze ostobaság és keresztényietlen dolog lenne azt hinni, hogy csak a tévelygőknek és szétszóródottaknak kellene megváltozniuk és megtérniük. Amíg az otthon maradtak úgy vélik, nincs szükség az elvesztettek és bűnösök új élettapasztalataira, addig legnemesebb igazságaik is csak üres fogalmak, elvont szavak, elcsépelet közhelyek, mesterséges és semmitmondó gondolatkonstrukciók maradnak, vagy azzá lesznek.

Az egyház legnagyobb veszélye ma talán abban áll, hogy minden igazhitűsége mellett hit és bizalom nélküli egyházzá válik — alkalmatlan struktúrákkal és lélektelen praktikákkal rendelkező, *úttalan egyházzá*, mely nem képes otthont adni, nem képes a remény jelét felmutatni a vándorlók és tévelygők számára. Ehelyett olyannak kellene lennie, mint egy „*útmenti fogadónak*”, melynek tulajdonosai folyton ama nyugtalanító kérdés előtt állóknak érzik magukat, mit kell tenniük ahhoz, hogy a szobákat emberivé, barátságossá és az utasok számára vonzóvá tegyék; milyen bizalomkeltő intézkedésekre van szükség ahhoz, hogy napjaink embere számára otthont tudjanak adni.

Megfordítva: egy ilyen, bizalmat ébresztő egyháznak és gyülekezetnek ki kell bontakoztatnia magában azt az erőt, amellyel a szétszóródottak és a vallási nomádok számára folytonos ingerré és vonzássá tud válni. Hadd értsék meg a *vándorlók* és a *tévelygők* is, hogy létezik egy őket váró atyai ház; hogy tartósan lehetetlen hinni anélkül, hogy út-közöségben lennének azokkal, akik ugyanazt a tövises utat járják; hogy van itt valaki, aki pihenőt és vendégbarátságot, szállást és megerősítést, reményt és szeretetet nyújt nekik.

Fordította: Gromon András

TARTALOM

Tanulmány

- Julius Morel: A jövő biztosabb, mint a múlt 2–6
 Virt László: Visszatérés az útra 12–14
 Michael Ramminger: Ábrahám felszabadító hite 15–16

Könyvismertetés

- Hanna Wolff: Jézus, a férfi (V. rész) 9–11

Interjú

- Kovács László: Egy AIDS-es barátja voltam 7–8

Egyházunk életéből

- Leonard Swidler: Felhívás katolikus alkotmányozó gyűlésre . . . 19–22
 Fritz Köster: Megbénított karizmák 30–31

Gyerekeknek Moha-mese

- Hetykepötyke elkései 17–18

Erőszakmentesség

- Liga a hadkötelezettség ellen 23

Elmélkedések

- Leveled jött Istentől (vasárnapokra) 24–29

Közhelyek

- Január: „Mosom kezeimet” (mint Pilátus) 6
 Február: „Az ember nem élhet pénz nélkül” 22

Egy marék rizs

Még ma is jól emlékszem arra az őszi vasárnapra, amikor a közeli lepratelep aratási ünnepén én tarthattam a hálaadó istentiszteletet.

Észrevehetően visszhangra talált a prédikáció üzenete. Mielőtt azonban a záró imádságra kerülhetett volna sor, megszólalt a lepratelep vezetője — maga is leprás, csak az ő betegségének súlyosbodását megállították.

— Mi, leprások, annyi áldást nyertünk az Úrtól, hogy most szeretnők kifejezni, mennyire hálásak vagyunk Nekí. Jöjjetek csak mindnyájan előre! — fordult társai felé.

A leprások közel ezres tömege megmozdult. Úgy küszködték magukat előre centiméterről centiméterre. Voltak közöttük, akik bicegtek, mások kéz- vagy lábcsonkjaikon vonszolták magukat nagy kényszerrel. Megint mások kis bambuszbotokból készült kerekre helyezett párnáikon csúszva közeledtek.

Megrendítő látvány volt: mindenütt gennyes sebek és a legszörnyűbb torzulások. Amikor kiérték a szószékig, ruháik eldugott redőiből néhány marék rizst vettek elő és a földre öntötték. Ez volt a tizedük, az az adomány, amit az esztendő folyamán napi fejadagjukból — az egy csésze rizsből — tettek félre.

A rizshegy a szószék előtt egyre nagyobbra nőtt, 30 cm-re, 50 cm-re, végül egy méter magasra.

Ekkor a telep vezetője a következő szavakkal fordult hozzám:

— Kedves Testvér! Mi, leprások, itt a telepen valóban boldognak mondhatjuk magunkat: van tető a fejünk felett, van egy marék szalmánk, amin alhatunk, tiszta vizünk. Naponta kapunk egy csésze rizst, hetente egyszer egy kis zöldséget, pár szem lencsét, sőt időnként még egy darabka húst is. Isten ígéjére tanítanak bennünket. Gyermkeinket intézetbe viszik, ahol iskolába járhatnak, gondoskodnak róluk. Ha meghalunk, keresztyén temetésben részesülünk majd. Mi többre lehetne még szükségünk? Igazán nagyon jó dolgunk van! Kérem, fogadják el tőlünk ezt a rizst, és adják oda olyanoknak, akiknek nincs ilyen jó dolguk, mint nekünk.

Ezután arra kért, hogy imádkozzam és áldjam meg a rizshegyet. Én azonban képtelen voltam erre. Csak sírni tudtam.

Hát létezhetnek még szerencsétlenebbek, mint ezek a már egészen eltorzult betegek? Ők, akik egy olyan társadalomnak a legaljára szorultak, amelyet az egészség és bőség ural! Hiszen ezeknek az embereknek a testét felemésztették a fekélyek, és teljes elszigeteltségben kell élniük. És ők mégis hálásak voltak, sőt azokra is gondoltak, akiknek még náluk is kevesebbük van!

Azóta gyakran visszacsengenek bennem a hála e szavai. Valahányszor, amikor gondjaim vannak, megbetegszem, kudarc ér és megkísért az önsajnál, eszembe jutnak ezek a szavak: „Igazán nagyon jó dolgunk van!”

Milyen jó dolgom is van!

Egy lelkész

Forrás: Biblia és gyülekezet, 1992/3

„Érted vagyok”

(Exodus 3,14)

Közösségi és családi folyóirat

V/1. (23.) szám. Megjelenik évente hatszor.

Alapította: Simonyi Gyula

Szerkeszti a Szerkesztőbizottság.

A szerkesztőbizottság titkára: Garay András

Laptulajdonos: Család Alapítvány

Számlaszám: 202-10809 Magyar Hitelbank Rt.

Bp.V., Szabadság tér 5-6.

Olvasóink a Család Alapítvány fent jelzett számlájára

„Érted vagyok” megjelöléssel

támogatást küldhetnek lapunknak.

Bármely összeget köszönettel fogadunk,

és 4000 Ft vagy nagyobb támogatás esetén

állandó tiszteletpéldányt küldünk.

Az Alapítványnak adott összeg

az adóalapból levonható!

Nyugatra 200 DM vagy nagyobb támogatás esetén

küldünk állandó tiszteletpéldányt.

Felelős kiadó: Vincze Endre

Kiadóhivatal: 1476 Budapest, Pf. 40.

Szerkesztőség: 1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

A lap az „Ingyen kaptatok, ingyen is adjatok” (Mt 10,8) szellemében szerzői honoráriumot nem váró írásokat közöl.

Minden írásért szerzője felelős és nem feltétlenül a szerkesztőség véleményét fejezi ki.

Az „Érted vagyok”-ban közölt anyagok (a szerző hozzájárulásával) tartalmi torzítás nélkül szabadon közölhetők, a forrás megjelölésével. A szerkesztőség ezúton kér az újraközlés esetén tiszteletpéldányt. Kéziratot nem őrzünk meg, s nem küldünk vissza.

Nyomták a NEOTIPP Nyomdaipari Szolgáltató-üzemében, Budapesten.

Felelős vezető: Dr. Naszályi Gábor

ISSN: 0865-8021

Előfizetés és terjesztés:

1028 Budapest, Kazinczy u. 3.

Előfizetést rózsaszín postautalványon a fenti címre lehet küldeni. Kérjük, az utalvány középű, értesítés részén a név és cím olvashatóan, pontosan legyen rajta, és a hátán, a közleményben világosan legyen leírva, hogy a pénzt a feladó mire küldte.

Előfizetési díj 1994-re (postaköltséggel):

belföldre 300 Ft, 10 példánytól 252 Ft;

szociális előfizetés (nagy családosok, mozgássérültek, hallássérültek, diákok, hetven éven felüliek és állami gondozottak számára) 192 Ft (postaköltséggel együtt).

Itthon előfizetve: a szomszédos országokba 300 Ft; egyéb külföldre 1500 Ft.

Nyugaton: 36 DM.

A konvertibilis előfizetési díjak az ESP indiai keresztény iskolát támogatják.

Bimonthly newspaper of „Family Foundation for communities and families, about gospel, charity, third world, ecology, nonviolence, family life, education, and radical renewal movement in the Hungarian Catholic Church. Editor: GARAY András

— Address: H-2120 Dunakeszi, Berzsenyi u. 5/c.

The materials published by „Érted vagyok” can be republished free, without distortion of contents. The editorial board hereby asks for complimentary copies in case of republication.

Köszönjük a szerzők, a szerkesztők és a sokféle segítő ingyenes szolgálatát. Köszönjük a bátorító kritikákat, javaslatokat és biztatásokat. Köszönjük az adományokat és a terjesztők munkáját. A lap esetleges jövedelmét a Család Alapítvány szociális célokra fordítja.